

**Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta -
vertaistukiryhmän avulla kohta parempaa uskonnollista
tai uskonnotonta ymmärrystä**

Jukka Saarenpää
Käytännön teologia/Kirkkososiologia
Huhtikuu 2019

HELSINGIN YLIOPISTO – HELSINGFORS UNIVERSITET		
Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännön teologia
Tekijä – Författare Jukka Saarenpää		
Työn nimi – Arbetets titel Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta – vertaistukiryhmän avulla kohti parempaa uskonnollista tai uskonnotonta ymmärrystä		
Oppiaine – Läroämne Kirkkososiologia		
Työn laji – Arbetets art Pro Gradu -tutkielma	Aika – Datum 29.04.2019	Sivumäärä – Sidoantal 64 + liitteet 8
Tiivistelmä – Referat <p>Tutkielmani aihe on seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmät. Aineisto tutkielmaan koostuu Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n ja Uskontojen uhrien tuki ry:n vertaistukiryhmien ohjaajien ja ryhmäläisten haastatteluista sekä osin Malkuksen jäsenilleen tekemästä kyselystä. Suomessa vertaistukea on tutkittu sosiaali- ja terveysalalla paljon, mutta kyseisen vähemmistön vertaistukea ei ole juurikaan tutkittu.</p> <p>Hengellinen väkivalta muodostaa pääosin syyn, miksi aineistossani esiintyvät ihmiset hakeutuvat vertaistukiryhmiin. Tiukkarajaiset uskonnolliset yhteisöt pyrkivät määrittämään rajoja ihmisen henkilökohtaiseenkin elämänalueeseen. Tässä tutkielmassa etsitään vertaistukiryhmän merkitystä ihmisen etsiessä ulospääsyä liian ahdistavasta uskosta tai uskonyhteisöstä.</p> <p>Menneiden kokemusten ja niiden herättämien tunteiden käsittely tekee vertaistukiryhmästä erityislaatuista. Tämä muodostaa parhaimmillaan ryhmään voimakasta solidaarisuutta ihmisten välille. Koska usein seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva ihminen salaa suuntautumisensa uskonnollisen yhteisön sisällä, saattaa pelkästään omasta suuntautumisesta kertominen olla vertaistukiryhmässä voimaannuttava ja vapauttava kokemus. Tämä erityispiirre korostuu tutkimissani ryhmissä, sillä joillekin Seksuaalisen tasavertaisuus (SETA) ja Uskontojen uhrien tuen muut ryhmät tuntuvat vaikeilta paikoilta osallistua. Ensin mainitussa uskonto saattaa olla vaikea aihe; jälkimmäisessä taas seksuaalinen suuntautuminen.</p> <p>Vertaistukiryhmässä jaetaan erilaisia narratiiveja ihmisten kesken. Dialogisuus ja suvaitsevaisuus erilaisia uskontoja ja vakaumuksia kohtaan muodostavat toimivan vertaistukiryhmä. Tarinoista on mahdollista ottaa osia omaan tarinaan ja peilata niitä omiin kokemuksiin. Yksinäisyyden ja erillisyyden kokemus vertaistukiryhmässä aineistoni mukaan helpottuvat ryhmätyöskentelyn yhteydessä. Samalla vertaistukiryhmässä saa etäisyyttä vaikeisiin kokemuksiin ja niitä voi hahmottaa uudesta näkökulmasta. Toisten selviytymien rohkaisee itseäkin selviytymään.</p> <p>Vertaistukiryhmä ei ole ammatillista auttamista. Siinä niin ohjaajat kuin ryhmäläiset ovat yhtä aikaa autettavia ja auttajia. Ryhmien ohjaaminen on aineistoni mukaan ohjaajille antoisaa ja kokevat saavansa siitä enemmän kuin itse siihen antavat.</p> <p>Sosiaalisen koheesion tunne vertaistukiryhmässä saattaa olla vahva ja lisätä osanottajien sosiaalista pääomaa. Molemmat yhdistykset ovat myös uskonnollisia ja yhteiskunnallisia vaikuttajia. Teemoista saatua tietoa yhdistykset voivat siirtää laajempiin yhteyksiin ja yhteiskunnalliseen keskusteluun, jonka yhtenä tarkoituksena on lisätä sosiaalisen pääoman ja koheesion vaikutusta horisontaaliselta tasolta vertikaaliselle. Kaupungistuminen on osaltaan ollut tärkeä tekijä tässä prosessissa, mitä sivuan työssäni.</p>		
Avainsanat – Nyckelord Hengellinen väkivalta, uskonto, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt, vertaisryhmä, tunteet, suvaitsevuus, dialogi, sosiaalinen koheesio, sosiaalinen pääoma, kaupungistuminen		
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia		
Muita tietoja		

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Tutkimuksen tausta	3
2.1. Matka rikollisesta kohti tasa-arvoista kansalaista	3
2.2. Kaupunki tarjoaa vaihtoehdon	4
2.3. Lyhyt katsaus uskontojen ja homoseksuaalisuuden väliseen suhteeseen	5
2.4. Tutkimuksen käsitteitä	8
2.5. Kirjallisuuskatsaus ja aiempi tutkimus	9
2.6. Tutkimuksen teoreettinen viitekehys	11
3. Tutkimustehtävä ja metodi	14
3.1. Tutkimustehtävä, tutkimukset tavoite ja tutkimuskysymys	14
3.2. Aineiston valinta ja keruu	14
3.3. Tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät tekijät	16
3.4. Analyysin kuvaus	18
4. Tulosluvut	22
4.1. Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta	22
4.2. Avoimet vertaistukiryhmät Sateenkaariyhdistys Malkuksessa ja Uskontojen uhrien tuessa	28
4.3. Vertaistukiryhmän mahdollisuudet ja rajoitteet	31
4.4. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistölle tarkoitettujen vertaistukiryhmien erityispiirteet	35
4.5. Tunteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmässä	37
4.6. Vuorovaikutuksen monimuotoisuus tuki ryhmäläisten yhteisöllisyyttä	40
4.7. Ohjaaminen antoi enemmän kuin otti	44
5. Yhteenveto ja johtopäätökset	49
6. Lähde- ja kirjallisuusluettelo	58
Lähteet ja apuneuvot	58
Kirjallisuus	60
Liitteet kolme kappaletta	1

1. Johdanto

Ennen tutkielmani aloittamista minulle tarjoutui mahdollisuus suorittaa opiskeluni työharjoittelu Uskontojen uhrien tuki ry:ssä. Yhdistys on uskonnollisesti sitoutumaton, mutta se ei ole nimestään huolimatta uskonnon vastainen yhdistys. Sen toimintaperiaatteena on auttaa ihmisiä silloin, kun ihminen kokee oman uskon tai uskonnollisen yhteisön liian ahdistavana ja haluaa etsiä muutosta omaan uskonnolliseen tai mahdolliseen uskonnottomaan identiteettiinsä. Yhdistys tukee myös ihmisiä, jotka ovat huolissaan läheistensä joutumisesta tällaisen uskonyhteisön vaikutuspiiriin. Uskontojen uhrien tuki tekee yhteistyötä mm Ihmisoikeusliiton kanssa sekä on yhteydessä mediaan ja poliittisiin päättäjiin. Lisäksi toimintaan kuuluu päivystävä kriisipuhelin kaksi kertaa viikossa. Sillä on kaksi päätoimista työntekijää. Toimintaa yhdistyksellä on Suomessa kymmenessä kaupungissa.¹

Tärkeimpänä käytännön toimintamuotona yhdistyksellä on vertaistukiryhmät, joista osa on kaikille avoimia ryhmiä ja toiset suljettuja.² Harjoittelussani tein pääasiallisesti samaa työtä kuin muutkin vapaaehtoiset ohjaajat eli ohjasin vertaistukiryhmiä yhdessä toisen vapaaehtoisen kanssa. Oma kiinnostukseni vertaistukeen heräsi harjoittelun aikana ja halusin tietää asiasta enemmän. Vertaistuessa jaetaan yhteistä kokemusta ja tunnetaan yleensä solidaarisuutta yhdessä muiden kohtalotovereiden kanssa, vaikka oma uskonnollinen tai maailmakatsomuksellinen näkemys olisi erilainen kuin muiden ryhmäläisten.

Valitsin tutkimuskohteekseni seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmät, sillä huomasin, että tämän alan tutkimusta vertaistuesta ei juuri ole Suomessa tehty. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat ihmiset ovat myös uskontososiologisesti mielenkiintoinen ryhmä. He ovat viime vuosikymmeninä vaikuttaneet merkittävästi sekä yhteiskunnalliseen että uskonnolliseen keskusteluun ja kehitykseen monilla eri aloilla.

Laajentaakseni tutkimukseni näkökulmaa haastattelin myös Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n vertaistukiryhmässä olevia seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvia ihmisiä. Malkus on valtakunnallinen yhdistys, jonka tarkoituksena on edistää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hengellistä ja henkistä hyvinvointia. Sosiaalisena ryhmänä se on avoin kaikille uskonnollisille ja maailmankatsomuksellisille näkökulmille.³ Malkuksen ja Uskontojen uhrien tuen ryhmissä on päällekkäisyyksiä. On ihmisiä, jotka osallistuvat molempien toimintaan. Kumpikin yhdistys saa rahoitusta Sosiaali- ja terveysjärjestöjen

---

¹ Uskontojen uhrien tuki/yhdistys s.a..

² Uskontojen uhrien tuki/löydä tukea s.a..

³ Malkus/yhdistys/perustietoa s.a..

avustuskeskukselta (STEA).⁴

Seksuaalivähemmistöjen kulttuurinen ja poliittinen vaikuttaminen on selvästi ollut yhteydessä kaupungistumiseen, joten sivuan ilmiön yhteiskunnallista kontekstia taustoittamalla sen urbanisaation yhteyteen. Luon lyhyen katsauksen uskontojen ja homoseksuaalisuuden eri tulkintoihin, mikä on mielestäni tärkeää, jotta pystyisi hahmottamaan ristiriitaisuuksia seksuaalisen suuntautuneisuuden ja uskonyhteisöjen välillä. Pyrin työssäni löytämään tekijöitä, jotka mahdollistavat uskonnon ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistön välisen ristiriidan yhteensovittamisen vertaistukiryhmän avulla.

Vertaistukiryhmissä ei tehdä muistiinpanoja tai tallenteita, joten haastattelin ryhmän ohjaajia ja ryhmäläisiä molemmista yhdistyksistä. Haastattelujen kautta toivoin pääseväni ryhmäläisten sisäisiin kokemuksiin ja prosesseihin. Ohjaajien kautta yritin hahmottaa ryhmädynamiikkaa ja vertaisohjaajan roolia ryhmän toiminnassa. Toivottavasti onnistuin löytämään myös erilaisia ja yhteneväisiä näkemyksiä vertaistuesta ohjaajien ja ryhmäläisten välillä.

Suomessa on aloitettu kolme vuotinen STEA:n rahoittama projekti nimeltään Taakasta voimavaraksi. Hankeen tarkoituksena on edistää seksuaalivähemmistöjen ja hengellisten yhteisöjen välistä yhteisymmärrystä sekä tukea sateenkaari-ihmisten hengellistä identiteettiä.⁵ Tutkielmani ainepiirin ajankohtaisuudesta kertonee myös, että henkisestä väkivallasta on tällä hetkellä tekeillä Katja Niemen elokuva, jonka rahoitus tulee Suomen elokuvasäätiöltä. Peter Walleniuksen dokumentti Uskontojen uhrien tuen vertaistukiryhmästä esitettiin Yleisradiossa televisiossa keväänä 25.4.2019.⁶

Oman tutkielmani ei liene suuri yhteiskunnallinen pelinavaus, mutta toivon sen olevan pieni avaus seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmien tutkimisessa. Harras toive ainakin olisi, että siitä voisi olla hyötyä ihmisille, jotka osallistuvat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmiin, joko ohjaajina tai sitten ryhmäläisinä.

---

⁴ Malkus/perustietoa s.a.; STEA=Entinen Raha-automaattiyhdistys

⁵ Taakasta voimavaraksi s.a..

2. Tutkimuksen tausta

2.1. *Matka rikollisesta kohti tasa-arvoista kansalaista*

Pohjoismaalaiseen hyvinvointivaltion peruskäsitteisiin kuuluvat solidaarisuus heikkoja kohtaan, ihmisoikeudet ja tasa-arvo.⁷ Suomessa seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvan ihmisen matka kohti tasa-arvoista avioliittolakia ja Pride-kulkuetta on ollut kivinen ja pitkä. Homoseksuaalisuus oli Suomessa rikos vuoteen 1971 ja psykiatrisesta sairausluokituksesta se poistettiin vuonna 1981.⁸ Tällä matkalla seksuaalivähemmistöllä on ollut suuri vaikutus yhteiskunnan liberalisoitumiseen, lainsäädäntöön ja luterilaisen kirkon jakaantumiseen. Homoseksuaalien mahdollinen kirkollinen vihkiminen Suomen luterilaisessa kirkossa herättää edelleen suuria tunteita puolesta ja vastaan. Muut Pohjoismaat ovat sen sallineet.⁹

Suomessa piispankokous käsitteli kirkollista vihkimistä vuonna 2010 ja antoi seuraavana vuonna ohjeet parien rukoilemisen puolesta, mutta määritteli kirkollisen vihkimisen miehen ja naisen väliseksi toimeksi. Päätös vihkimisen epäämisestä aiheutti kritiikkiä. Suomen luterilainen kirkko tunnustaa homoseksuaalit tasavertaiseksi jäseneksi seurakuntaan. Joidenkin mielestä päätös on vastoin yhdenvertaisuutta, eikä siinä näin hyväksytty homoseksuaalin identiteettiä ja ihmisarvoa.¹⁰ Vuonna 2010 televisiossa järjestetty keskustelu, ns. homoilta, aiheutti kirkolle melko suuren jäsenkadon.¹¹ Kansanliikkeeksi muodostuneen Pride-kulkukeen ja kirkollisten päätösten vertailussa kirkon näkemys ja monien suomalaisten mielipide eivät ehkä liiku samoilla tasolla. Pride-kulkueseen osallistui yksin Helsingissä yli sata tuhatta ihmistä vuonna 2018.¹²

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiä otti Kotimaa-lehdessä kantaa 2017 homoparien kirkolliseen vihkimiseen. Kannanotossaan hän toivoi Suomen luterilaisen kirkon päättyvän nais- ja miesparien vihkimisen sallimiseen: ”Jos kirkko epää vihkimisen seksuaalivähemmistöiltä, antaa se samalla signaalin, että lesbot, homot ja biseksuaalit ovat vähempiarvoisia. Kirkolla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta myös seksuaalivähemmistöjen osalta.” Hän toivoi samalla, että kirkon tiloissa olisi mahdollisuus pitää seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen hääjuhlia vihkimisen jälkeen. Nämä juhlat eivät ole uskonnon harjoittamista. Niiden epääminen kirkon tiloissa olisi syrjintää.¹³

---

⁶ Uhrin s.a..

⁷ Furseth et al. 2017, 5, 40, 60.

⁸ Nissinen 2011, 13; Stålström 1997, 15.

⁹ Furseth et al. 2017, 93, 173-176.

¹⁰ Vähäkangas & Hellqvist 2018, 2, 5, 20, 23, 25.

¹¹ Ajankohtaisen kakkosen homoillat s.a..

¹² Ranneliike/pride/osallistujamäärä s.a..

¹³ Kirsi Pimiän haastattelu Kotimaa-lehdessä s.a..

Suomessa toimii tiukkarajaisia uskonnollisia yhteisöjä, joissa seksuaalisiin vähemmistöihin suhtaudutaan Suomen luterilaista kirkkoa tiukemmin. Yleensä ne ovat hierarkkisesti johdettuja ja sitouttaneet kannattajansa vahvasti dogmaattisiin oppeihin. Toisinajattelijoita, saati homoja, ei suvaita. Koska uskonto on sidoksissa ihmiseen kokonaisvaltaisesti, kuten seksuaalisuuskin, on vaarana, että ihmisen identiteetin tilauksen seurauksena on hengellistä väkivaltaa ja jopa mielenterveysongelmia.¹⁴ Hengelliseen väkivaltaan puuttuminen ei ole helppoa. Suomessa on uskonnonvapaus, mikä suo uskonnollisille liikkeille korkean autonomian. Yhteisöjen sisällä yksittäisen jäsenen suoja hengellistä väkivaltaa kohtaan voi kuitenkin jäädä vähemmälle huomiolle.¹⁵

2.2. Kaupunki tarjoaa vaihtoehdon

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen asemaan on voimakkaasti vaikuttanut muuttoliike ja suurten kaupunkien muodostuminen. Kaupungistuminen alkoi Suomessa 1960-70 -luvulla, jolloin monet suomalaiset lähtivät hakemaan kaupungeista parempaa toimeentuloa ja uutta elämää. Samoihin aikoihin tapahtui monia yhteiskunnallisia muutoksia ja vanhojen arvojen kyseenalaistamista. Tänäpäin noin 70 % suomalaisista asuu kaupungeissa.¹⁶

Kaupunki voi olla luova ja alati muuttuvat ympäristö, joka rakentaa sosiaalista tilaa jatkuvasti uudelleen. Se on paikka moninaisuudelle ja erilaisten ihmisten kohtaamiselle. Kanssakäyminen erilaisten ihmisten välillä laajentaa sosiaalisia rajoja urbaanissa ympäristössä, mutta tarjoaa mahdollisuuden toteuttaa myös omaa individualismia ja esiintyä silti anonyymisti.¹⁷

Kaupunki on mahdollisuuksien paikka, mutta samalla niissä kulminoituvat myös monet ongelmat. Elämä kaupungissa voi tuoda mukanaan irrallisuuden tunnetta, yksinäisyyttä ja sosiaalisia ongelmia. Anonymiteetillä ja individualismilla on kääntöpuolensakin, kun ihminen muuttaessaan kaupunkiin irtautuu perheestään, sukulaisistaan tai kotiseutunsa juurista. Kaupungissa lisääntyvät mielenterveysongelmat, itsemurhat ja rikollisuus. Sosiaalisen kontrollin puute antaa tunteen vapaudesta, mutta voi johtaa elämäntapaan, joka on yksilölle vaarallista.¹⁸

Kaupungeissa samanhenkisten ihmisten on mahdollista muodostaa yhteenliittymiä ja verkostoja keskenään.¹⁹ Kun oma pieni paikkakunta alkoi ahdistamaan, monet

---

¹⁴ Linjakumpu 2015, 61–62; Villa 2013, 15.

¹⁵ Linjakumpu 2018, 74.

¹⁶ Zacheus 2007, 10; Kvatti/Heslingin kaupungin verkkolehti/kaupungistumien s.a..

¹⁷ Gibbens 2009, 213, 216; Wirth 2002 5, 11, 15, 21

¹⁸ Gibbens 2009, 216, 220, 225; Ward 2000, 5, 19, 21.

¹⁹ Wirth 2000, 21, Ward 2000, 54.

seksuaalivähemmistöihin kuuluvat ihmiset hakivat vapautta suurista kaupungeista, missä oli mahdollista esiintyä anonyyminä tai löytää mahdollisesti samanhenkistä seuraa.

Kaupungistumisen alkuvuosina, kun homoseksuaalisuus oli vielä rikos, monet suomalaiset homot kokivat Tukholman ystävällisempänä kuin Helsingin. Ilmapiiri alkoi kuitenkin pikkuhiljaa muuttua ja Helsinkiin vuonna 1974 perustettu SETA levisi muihinkin Suomen suurimpiin kaupunkeihin.²⁰

Kaupunkielämän etuihin kuuluu myös uskontojen ja maailmankatsomusten moninaisuus. Kaupunkikonteksti tarjoaa mahdollisuuden käydä dialogia monien eri näkemysten välillä. Malkus perustettiin virallisesti vuonna 2014, mutta sillä oli toimintaa pari kolmekymmentä vuotta ennen tätä. Yhdistys tukee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen henkistä ja hengellistä toimintaa. Nykyään sateenkaarimessut ovat säännöllisiä useassa kaupungissa.²¹

Vähemmistöt ovat kulkeneet vähitellen kohti yhteiskunnan valtavirtaa. Kaupunkikulttuurin vapaampi ilmapiiri mahdollisti oman vähemmistökulttuurin kehittymisen, joka alkuvaiheessa asemoitui Seksuaalinen tasavertaisuus -järjestön (SETA) ympärille. Helsinkiin perustettiin seksuaalivähemmistölle tarkoitettuja klubeja ja ravintoloita. Maailmalla ehkä tunnetuin suomalainen homo on Touko Laaksonen eli Tom of Finland, joka loi oman genren tähän kulttuuriin. Suomalaisia viihdetaitelijoita on astunut ”ulos kaapista” oman seksuaalisen identiteettinsä kanssa. Voisi todeta, että kovin ihmeellinen asia vähemmistöön kuulumisen ei enää ole, ainakaan suurissa kaupungeissa. Jopa kaupallisuus, viihdemaailman ohella, on ottanut seksuaaliset vähemmistöt omakseen.

2.3 Lyhyt katsaus uskontojen ja homoseksuaalisuuden väliseen suhteeseen

Ymmärtääkseen uskonnollisten yhteisöjen ja homoseksuaalisuuden välistä jännitettä luon katsauksen eri uskontojen suhtautumisesta homoseksuaalisuuteen. Homoseksuaalisuutta on esiintynyt kaikkina historian ajanjaksoina. Se, miten siihen on suhtauduttu, on ollut riippuvainen kulttuurista ja vallitsevista uskonkäsityksistä.²² Uskonnoilla on haluttu vaikuttaa ihmisten käyttäytymiseen ja luoda sääntöjä seksuaalisuuden ohjaamiseen. Monet seksuaalisuuden normit on opittu jo lapsuudesta. Arvolataukset tällä elämänalueella ovat kovin herkkiä²³, mikä näkyy myös ihmisten suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen.

Perinteisesti länsimainen kristinuskko on tuominut homoseksuaalisuuden. Vanhan

---

²⁰ Seta/ihmisoikeudet s.a.; SETA= Seksuaalinen tasavertaisuus.

²¹ Malkus perustietoa s.a..

²² Homoseksuaalien kristillinen piiri 1982, 3.

testamentin käsitykset siitä ovat hyvin kielteiset. Uudessa testamentissa Paavali kirjeissään suhtautuu aikansa homoseksuaalisuuteen tuomitsevasti.²⁴ Evankeliumeissa Jeesus ei puhu mitään homoseksuaalisuudesta. Tässä tutkielmassa ei tehdä eksegeesiä, mutta voitaneen todeta, että Raamatun tulkinta riippuu paljon siitä, otetaanko tulkinta kirjaimellisesti vai huomioidaanko tekstin syntyhistoria, konteksti ja sen soveltaminen nykyajassa. Jos otamme vuosisatoja vanhan tulkinnan Raamatusta valmiiksi annettuna, emme ehkä nykykontekstiin voi suoraan soveltaa sellaisia käsitteitä kuin orjuus, naisen asema tai seksuaalisuus. Raamatun ajan kirjoittajat eivät voineet tuntea meidän ajatuksiamme ja kysymyksiämme. Martti Nissisen mukaan meidän on osattava kysyä Raamatulta meidän aikamme kysymykset ja ajatella omat ajatuksemme. Hän nimittää tätä vastuulliseksi raamatunluvuksi.²⁵

Tällä hetkellä Suomen luterilainen kirkko määrittelee avioliiton miehen ja naisen väliseksi liitoksi. Luomiskertomus määrittelee ihmisen mieheksi ja naiseksi, joiden tehtävänä on lisääntyä ja täyttää maa. Koska luomisteologian mukaan ihmisen on lisäännyttävä, avioliiton tehtävä ei tällöin toteudu homoliitossa. Avioliiton perustana on luomisjärjestys, eikä kirkko voi tällä hetkellä muuttaa käsitystään tieteellisten tutkimusten mukaan.²⁶

Toisen teologisen avioliittokäsityksen mukaan avioliittoa voidaan tulkita nykykontekstin valossa. Jumalan rakkaus, Kristus ja Raamatun pelastussanoma ovat keskeisempiä kuin yksittäiset Raamatun jakeet. Seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta ihmiset ovat tasa-arvoisia Jumalan kuvia. Avioliitto nähdään sitoutumisena keskinäiseen huolenpitoon. Tässä tulkinnassa luomiskertomus nähdään kuvauksena elämän synnystä ja luominen jatkumona. Tänä päivänä homoparin on mahdollista myös hankkia lapsia. Jos samaa sukupuolta olevat ihmiset tuntevat kristillistä kutsumusta avioliittoon, tämän avioliittokäsityksen mukaan se tulisi heille sallia.²⁷

Herätysliikkeistä herännäiset suhtautuvat sallivimmin homoihin. Vanhoillislestadiolaiset perustelevat kielteisen suhtautumisensa Raamatulla. Heidän mukaan ihminen voi olla homo, mutta käytännössä sitä ei tule harjoittaa. Suomen helluntaikirkon sivujen mukaan avioliitto on tarkoitettu pelkästään miehen ja naisen liitoksi. Jehovan todistajat ja mormonit eivät hyväksy homoliittoja. Ortodoksitkaan eivät niitä kannata, mutta Suomessa toimii Ortodoksinen Saateenkaariseura.²⁸ Kaikkien edellä mainitut yhteisöt,

---

²³ Korhonen & Närhi 2011, 8–9.

²⁴ Puonti 1995, 99–111; Hankamäki 2008, 47.

²⁵ Nissinen 1997, 145–148.

²⁶ Helander 2017, 67.

²⁷ Helander 2017, 68

²⁸ Homoparit naimisiin kirkossa s.a.; Jw kysymyksiä Raamatusta s.a.; Mormonit ja seksuaalisuus s.a.; Ortodoksinen saateenkaariseura s.a.; Helluntailaisuus/avioliitto s.a..

herännäisiä lukuun ottamatta, kertovat hyväksyvänsä seksuaalivähemmistöt ihmisinä, mutta jos käytännössä toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan tekoina, on tämä tuomittavaa.

Islamissa heteroseksuaalinen avioliitto on erittäin korkealle arvostettu instituutio. Koraani tuomitsee selkeästi homoseksuaalisuuden eikä Arabimaissa käydä samanlaista keskustelua sen sallivuudesta kuin kristinuskossa ja juutalaisuudessa. Yksi islamin teologinen perusta näkemykselle on kertomus Lootin vierailusta Sodomassa ja Komoreassa. Tarina toistuu Koraanissa viisi kertaa. Shari-lain mukaan homoseksuaalisista suhteista tulee langettaa tuomio, joka yleensä on käytännössä vankeutta. Konservatiivisissa maissa on edelleen käytössä myös kuolemantuomio. Toisaalta islamilaisessa kulttuurissa nuoret pojat ja tytöt ovat usein erotettuina omiin ryhmiin ja esiaviollinen seksi on kielletty, mistä voi käytännössä seurata hiljaisesti hyväksyttyä homoseksuaalisuutta. Tyttöjen neitsyyden säästymistä on toisinaan perusteltu tällä käyttäytymisellä.²⁹

Eurooppaan suuntautuneen maahanmuuton yhteydessä on keskusteltu homoseksuaalien palauttamisesta takaisin lähtömaahansa. Mikäli lähtömaa suhtautuu konservatiivisesti homoseksuaalisuuteen, voivat palautetun tuomiot olla hyvin dramaattisia. Jos turvapaikka hakemus onkin myönteinen, ei aina ole takuita, miten Suomessa muslimit hyväksyvät homoseksuaalin joukkoonsa.

Juutalainen seksuaalietiikka on muuttunut aikojen saatossa. Toorassa kielletään miesten välinen seksi karkottamisen ja kuoleman uhalla (Lev. 18:29; Lev. 20:13). Naisten välisestä seksisuhteista Toora ja Talmud eivät kerro mitään. Ortodoksijuutalaisia lukuun ottamatta, nykyään suurin osa liberaali- ja konservatiivijuutalaisista suhtautuvat homoseksuaalisuuteen sallivammin. Vuodesta 1988 homoseksuaalisuus ei ole enää rikos Israelissa. Yhdysvalloissa on olemassa seksuaalivähemmistölle tarkoitettuja seurakuntia, joihin homoseksuaalin on mahdollista päästä rabbiksi.³⁰

Buddhalaisuudessa suhtautuminen homoseksuaalisuuteen on periaatteessa neutraali, mutta aikojen saatossa ja eri aluilla suhtautuminen on ollut riippuvainen myös vallitsevasta kulttuurisesta kontekstista. Joissain buddhalaisuuden suuntauksissa se voi olla ongelmallinen kuten heteroseksuaalisuuskin, koska sukupuoli- ja avioliittokäytänteiden tulisi olla samansuuntaisia buddhalaisen opetuksen kanssa, eli toisen ja itsensä vahingoittamista tulisi välttää.³¹

²⁹ Khalid 1993, 181, 183, 185, 187–189; Korhonen & Närhi 2011, 41.

³⁰ Lewis 1993, 116, 119, 124–125; Korhonen & Närhi 2011, 14–15.

³¹ Cabezón 1993, 81–83, 94–95; Korhonen & Närhi 2011, 51.

2.4 Tutkimuksen käsitteitä

Tutkielmassani oli neljä keskeistä käsitettä: hengellinen väkivalta, vertaistuki ja -ryhmät sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt. Lähdin tulosluvuissa liikkeelle hengellisestä väkivallasta, jota suurin osa haastateltavistani oli yhteisössä kokenut. Vertaistuki ja erityisesti vertaistukiryhmät olivat työni keskiössä. Edellisten lisäksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen käsite oli tarpeen määritellä tutkielmani tässä kohtaa.

Hengelliseen väkivaltaan kuuluu aina hengellinen ulottuvuus, mikä voi ilmetä hengellisenä, fyysisenä tai taloudellisenä alistamisena. Syylistäminen, eristäminen tai pelottelu ovat osa hengellistä väkivaltaa. Toisinaan ilmiöön liittyy karismaattista johtajuutta. Hengellinen väkivalta on aina subjektiivinen kokemus. Yleensä se voi kohdistua ryhmän yksittäiseen jäseneseen. Koska ihmisen uskolla on yhteys syviin arvoihin ja ihmisen kokonaispersoonaan, pahimmillaan hengellinen väkivalta aiheuttaa mielenterveysongelmia.³²

Vertaistuessa ihmisiä yhdistää jokin yhteinen kokemus. Keskustelemalla tai toimimalla yhdessä he voivat saada toisistaan tukea, jota muut auttamistahot eivät välttämättä kykene antamaan. Jaettu kokemus luo siltaa ihmisten välille sekä auttaa käsittelemään vaikeaa kokemusta toivoa luoden. Tuki, solidaarisuus ja uudet kokemukset auttavat suuntaamaan kohti parempaa tulevaisuutta. Käytännössä vertaistuki tapahtuu vertaistukiryhmässä, kahden ihmisen välisessä suhteessa sekä nykyään myös verkossa.³³

Toiminalliset vertaistukiryhmät liittyvät usein virkistys tai harrastustoimintaan sekä yhdessä tekemiseen. Keskustelemissa vertaistukiryhmässä yleensä haetaan tukea johonkin elämän tilanteeseen. Näissä ryhmissä keskinäinen luottamus ja keskusteleva tukeminen ovat tärkeitä. Ryhmät ovat itseohjautuvia ja ryhmäläiset vaikuttavat aihepiireihin, joiden pohjata ryhmän keskustelua käydään.³⁴ Tässä tutkimuksessa pääasiallisesti keskiössä olivat keskustelevat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmät. Sateenkaariyhdistys Malkuksella oli ajoittain joitain toiminnallisuusluonteisia vertaistukiryhmiä, kuten runopajoja.

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöt määrittelen tutkimuksessani homomiehiin, lesbonaisiin, biseksuaaleihin ja transseksuaaleihin. Martti Nissinen jakaa sukupuoli-identiteetin neljään osa-alueeseen: hetero-, bi- ja homoseksuaalisuuteen. Nykyään tunnustetaan myös kolmas sukupuoli mies- ja naissukupuolen lisäksi. Sukupuoliroolien mukaan tulkitaan yhteisössä sitä, mikä koetaan maskuliinisena tai feminiinisena. Sukupuolielämä ei ole yksin seksuaalisuuden fyysistä toteutumista, vaan se pitää sisällään

---

³² Linjakumpu 2015, 61,62; Aamenesta Öylättiin 2015; Ruoho 2013, 5–6.

³³ Lammio & Karnell 2010, 11–13; Mykkänen-Hänninen 2007, 26–27.

³⁴ Mikkonen & Saarinen 2018, 56–62.

seksuaalikulttuurin muodot sekä ihmisen sisäisen näkemyksen seksistä ja fantasioista.³⁵ Jos seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvalle ihmiselle ei ole tilaa ja hyväksyttyä roolia yhteisössään, hänen on vaikea muodostaa itselleen ehjää identiteettiä. Eheyden saavuttaminen edellyttää yhteisön jäsenten ja instituutioiden tunnustamista.³⁶

2.5 Kirjallisuuskatsaus ja aiempi tutkimus

.Kaikki neljää käsitettäni on tutkittu melko paljon, mutta tutkimusta, jossa vertaistuki olisi yhdistettynä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin ei juurikaan löydy. Yleensä vertaistukea on tutkittu paljon sosiaali- ja terveystieteillä.

Hengellisestä väkivallasta on kirjoittanut Aila Ruoho. Kirjoissaan *Päästä meidät pelosta – hengellinen väkivalta uskonnollisissa yhteisöissä*; *Pyhät, pahat ja pelokkaat* sekä *Vartiotornin varjossa – toisenlainen totuus jehovantodistajuudesta* hän kuvailee ihmisten kokemuksia, kun he ovat irtaantuneet ahdistavista uskonyhteisöistä. Aini Linjakumpu on tehnyt Lapin yliopistossa laajan tutkimuksen, joka on julkaistu kirjana *Uskontojen varjot – hengellinen väkivalta kristillisessä yhteisössä*. Aineisto Linjakummun tutkimukseen on koottu uskonnollisten liikkeiden omista teksteistä. Hän haastatteli ihmisiä sekä pyysi heitä kirjoittamaan kokemuksistaan sähköposteilla tai kirjeitse. Lisäksi tutkimuksessa on käytetty sanoma- ja aikakauslehtiartikkeleita.

Seksuaalivähemmistöjen suhteesta uskontoon ovat löytyy kirjoja ja tutkimusta melko paljon. Kirjassaan *Enkelirakkaus – filosofia ja uskonto homoseksuaalisuutena* Jukka Hankamäki pohtii, miten tiede, filosofia ja uskonto perustelevat homoseksuaalisuutta. Kirjassa *Homoseksuaalisuus tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana* Juhani Lehto ja Camilla Kovero haastattelivat kirjaansa homoseksuaaleja. Kirjassa oli lukuja, joissa käsitellään myös uskonnon ja homoseksuaalisuuden suhdetta. Paavo Kettunen sivuaa seksuaalivähemmistöjen teemoja kirjassaan *Kätetty ja vaiettu – suomalainen hengellinen häpeä* uskonnon ja homoseksuaalisuuden välistä jännitettä. *Saako olla totta? Seksuaalisuuden ja sukupuolen moninaisuus* -kirjassa Liisa Tuovinen et. al. liittävät kirjaansa uskonnollisia teemoja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen puitteissa. Tuovinen on yhdessä Raimo Harjulan ja Martti Nissisen kanssa tehneet kirjan *Synti vai siunaus: homoseksuaalit, kirkko ja yhteiskunta*, jossa käsitellään aihepiiriä eri näkökulmista. Tietoa eri uskontojen suhteesta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin löytyy englanninkielisestä kirjasta *Homosexuality and World Religions*, joka on Swidler Arlenen toimittama.

---

³⁵ Nissinen 1999, 27–28.

³⁶ Kettunen 2011, 285.

Muusta englanninkielisestä kirjallisuudesta voisi mainita hengelliseen väkivaltaan ja erilaisiin lahkoihin keskittyvät kirjat, kuten Steven Hassanin kirjat *Combating cult mind-control: Releasing the bonds* ja *Freedom of mind*. Nämä käsittelevät yksilön ja yhteisö välistä jännitettä. Samoilla linjoilla jatkaa Lalic Janjan ja Tobias Madeleinen kirja *Take back your life – recovering from cults and abusive relationships*. Kirjoista viimeksi mainitussa käsitellään myös tunteita liittyen hengelliseen väkivaltaan ja siitä toipumiseen.

Olin yhteydessä SETAan ja Taakasta voimavaraksi työntekijöihin. Heillä ei ollut tietoa alansa vertaistukiryhmien tieteellisistä tutkimuksista. Sain Taakasta voimavaraksi -projektin työntekijältä linkin heidän kansainväliseen yhteistyökumppaniin Ambassadors & Bridge Builder Internationaliin, joiden sivuilta löysin joitain tutkimuksia. Nämä liittyivät uskonnollisiin ennakkoluuloihin, kirkkojen ja homoseksuaalisuuden jännitteisiin, homofobiaan ja identiteetin käännähtämiseen.³⁷

Itse löysin jonkin verran aiheeseeni liittyvää ulkomaista tutkimusta. Ne käsittelevät kirkon ja vähemmistöjen suhdetta ja miten seksuaalinen identiteetti olisi integroitavissa kristilliseen ihmiskäsitykseen sekä uskonnollisiin yhteisöihin. Yhdysvalloissa on tutkittu opiskelijoiden seksuaalisen vähemmistöidentiteetin aiheuttamia ongelmia ja niistä selviytymistä. Osassa tutkimuksissa oli yhteys heille tarkoitettuihin tukiryhmiin.³⁸

Vertaistuesta ilmestyi 2019 uusi ja kattava kirja *Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla*. Kirjassa käsitellään monipuolisesti vertaistuen eri muotoja. Se on mielestäni nimestään huolimatta sovellettavissa monenlaiseen vertaistyyöhön. Erityisenä antina kirjassa on vapaaehtoistyön ja ammattiauttamisen yhteensovittaminen ja toistensa tukeminen. Marianne Nylundin ja Anne Birgitta Pessin toimittama *Vapaaehtoistoiminta – anti, arvot ja osallisuus* käsittelee, paitsi vapaaehtoistoimintaa, myös vertaistukiryhmiä. Kirja antaa lukijalle hyvän kuvan siitä, miksi vapaaehtoiseksi ryhdytään ja mitä siitä voi saada. Marianne Nylund on tutkinut Suomessa vertaistukiryhmiä. Yksi hänen tutkimusten julkaisuista on nimeltään *Varieties of Mutual Support and Voluntary Action*. Edinburghin ja Stanfordin yliopistot julkaisevat tieteellistä aikakausilehteä *Journal of Self-Help and Self-Care*. Suoranaista tukea omaa tutkielmaani ei sivustoilta löytänyt. Lehti on enemmänkin hoitopainotteinen.

Päivi Marin teki Pro Gradu -työn aiheesta *Saako tuntee? Tunteiden merkitys suljetusta uskonnollisesta irtautumisesta jäsentäjänä ja selviytymisen tukena*. Tutkimus on yhtä aikaa laadullinen ja määrällinen. Se tehtiin Uskontojen uhrien tuen kautta lomakkeilla, jossa oli tilaa myös avoimille kysymyksille. Muista opinnäytetöistä voisi mainita Heli

---

³⁷ Abbi tutkimukset s.a..

³⁸ Bowland 2013; Lotte 2013; Diezt 2008; Welch 2007.

Karjalaisen *Nyt voi ajatella vapaammin – uskonnollisista yhteisöistä poiskääntyminen* ja Johanna Pelkosen *Vertaiskeskustelujen vanhoillislestadiolaisuus: naisten kuulumiset murtavat perinteitä ja luovat uusia verkostoja*. Väitöskirjoista Jukka Timosen kirja *Todellisuudesta toiseen – identiteetin rakentuminen uskonnollisista yhteisöistä irtautuneiden elämäkokemuksissa* sivuaa jonkin verran omaa tutkimustani.

Koska suoraa kirjallisuutta omaan tutkielmaani on kovin vähän, on tutkielmani koostettava eri lähteistä ja haastattelumateriaalista. Näkisin avainasemassa olevan oman haastatteluaineiston, minkä pohjalta yritän hahmottaa kuvaa siitä, mikä vertaistukiryhmä merkinnee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvalle ihmiselle. Työssäni on sosiaalisen koheesion teoriapohja niukasti mukana, mutta haluan antaa kuitenkin haasteltavieni johtaa tutkimustani eteenpäin.

2.6 Tutkimuksen teoreettinen viitekehys

Valitsin tutkielmani teoriapohjaksi sosiaalisen koheesion teorian, jota käytän lähinnä teoriaohjaavasti. Mielestäni se on aiheeseeni sopiva, koska sillä voidaan määrittää, niin pienryhmää ja sen toiminta, kuin sosiaalisen pääoman liikkuvuutta eri yhteiskunnallisella tasolla. Tutkittavat järjestöt ovat vapaaehtois pohjaisia kansalaisjärjestöjä, joiden vaikutukset eivät ulotu yksin vertaistukiryhmiin, vaan myös laajempaan vaikuttamiseen yhteiskunnassa.

Sosiaalinen koheesio on laajasti käytetty termi. Akateemisessa kontekstissa käsite liitetään usein sosiologiaan tai sosiaalipsykologiaan. Käsite voi olla myös ekonominen termi, jolloin sillä viitataan taloudelliseen integraatioon, kuten OECD:n tai Maailmanpankin toimintaan. Poliittisena käsitteenä sosiaalinen koheesio merkitsee yhteiskunnallista integraatiota. Silloin käsite liittyy kansalaisten, yhteisöjen ja instituutioiden keskinäiseen vuorovaikutukseen ja yhteistoimintaan koko yhteiskunnan tasolla.³⁹

Sosiaalinen koheesio voidaan jakaa horisontaaliseen ja vertikaaliseen tasoon. Vertikaalinen taso kuvaa ihmisen ja valtion välistä suhdetta kokonaisuutena, jolloin se ilmenee luottamuksen tasona yhteiskunnassa harjoitettavaan politiikkaan ja sen instituutioihin. Horisontaalinen taso liittyy kansalaisyhteiskuntaan. Sen indikaattoreina voivat olla vahva yksilön identiteetti, luottamus kanssaihmiin ja toisten auttaminen. Aktiivinen kansalaisyhteiskunta mahdollistaa eri järjestöjen vapaaehtoistyön kansalaisten hyväksi. Tunne osallisuudesta ja kuulumisesta yhteisöön vahvistavat sosiaalista koheesiota.⁴⁰

---

³⁹ Chang et. al 2006, 289–290.

⁴⁰ Chang et. al. 2006, 295.

Paitsi integraatio, sosiaaliseen koheesioon kuuluu myös sosiaalisen pääoman käsite, mikä liitetään sosiaalisiin verkostoihin ja niiden normeihin. Yleensä nämä verkostot lisäävät ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta ja luottamusta toisiinsa. Tällöin ne ovat sosiaalisen pääoman lähde.⁴¹ Sosiaalisen pääoman on todettu auttavan ihmisiä ongelmaratkaisussa. Se toimii sosiaalisena voimavaroineena ja helpottaa hahmottamaan ihmisten välisiä riippuvuussuhteita sekä mahdollistaa paremman vuorovaikutuksen ihmisten välillä. Ihmisen aktiivisuuteen ja osallisuuteen sosiaalisen pääoman on todettu vaikuttavan positiivisesti. Sen psykologiset ja biologiset vaikutukset saattavat edistää jopa terveyttä ja hyvinvointia.⁴²

Korkealla sosiaalisella koheesiolla voi olla myös varjopuolensa. Liiallinen kiinteys saattaa johtaa ryhmäajatteluun (”lauma-ajattelu”), jossa ei ole tilaa kritiikille ja ryhmän ulkopuolisille ajatuksille. Erityisesti tämä voi olla vaarana ryhmissä, joiden tarkoitus on tehdä tärkeitä päätöksiä tai suoriutua erilaisista tehtävistä. Näitä ryhmissä vallitsee silloin tehtäväkoheesio.⁴³

Tämän tutkimuksen ryhmiä voisi luonnehtia sosioemotionaaliseksi ryhmäksi, joissa koheesio taso vaihtelee riippuen ryhmän osanottajista ja ohjaajista. Pienryhmässä koheesio voisi käsittää ”liimaksi”, joka yhdistää ryhmä jäseniä keskenään. Ryhmäläisten keskinäinen samankaltaisuus liittyy ryhmäläisiä helpommin toisiinsa kuin erilaisuus. Ryhmän pieni koko yleensä yhdistää ryhmän jäseniä toisiinsa enemmän kuin suuri ryhmä. Vahvan koheesio ryhmässä jäsenet sitoutuvat ryhmää, sen jäseniin ja toimintaan voimakkaasti. Silloin ryhmäläiset tuntevat vahvaa vetovoimaa toisiaan ja ryhmän asettamia tavoitteita kohtaan. Myönteinen asenne luo pohjaa yhteenkuuluvuuden tunteelle. Silloin ryhmässä vallitsee synergia, mikä tarkoittaa ryhmän olevan enemmän kuin yksittäisten jäsenten yhteenlaskettu summa.⁴⁴

Jokaisen toimivan ryhmän on tunnettava aina jonkin asteista koheesio tunnetta. Ilman sitä ei mikään ryhmä pysty toimimaan. Ulkoinen uhka tai yhteinen vihollinen lisää ryhmän koheesiota. Mikäli ryhmällä on yhteinen vihollinen, se auttaa ryhmää unohtamaan keskinäisiä erimielisyyksiä ja suuntaamaan toimintaansa kohti yhteistä tavoitetta.⁴⁵

Silloin, kun sosiaalinen pääoma liikkuu eri toimijoiden välillä, puhutaan sillanpääomasta.⁴⁶ Tässä tutkielmassa pääpaino on pienryhmissä, mutta näillä pienryhmillä voi olla yhteyksiä laajempiin kokonaisuuksiin, kuten muihin kansalaisjärjestöihin,

---

⁴¹ Immonen 2004, 137.

⁴² Saaristo & Jokinen 2009, 259–260.

⁴³ Ahokas 2009, 199–201.

⁴⁴ Pennington 2001, 83–86.

⁴⁵ Pennington 2001, 84.

uskonnollisiin tai muihin yhteisöihin, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen alakulttuureihin sekä jollain tasolla myös yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen. Erityisesti sosiaalisen pääoman liikkuvuus on vaikuttanut seksuaali- ja sukupuolivähemmistön yhteydessä kaupungistumisen kontekstissa, mitä sivuan työssäni.

---

⁴⁶ Pessi & Laitinen 2015, 9.

3. Tutkimustehtävä ja metodi

3.1 Tutkimustehtävä, tutkimukset tavoite ja tutkimuskysymys

Tutkimukseni tarkoituksena oli tutkia vertaistukiryhmän merkitystä silloin, kun seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva ihminen yritti irtautua liian ahdistavasta uskosta tai uskonnollisesta yhteisöstä. Irtautumisen ohella käsittelin työssäni haastateltavieni saamaa tukea omaan uskonnollisuuteen tai uskonnottomuuteen. Irtautumisen merkitys korostui Uskontojen uhrien ryhmässä. Malkuksen ryhmissä keskeisempää oli vertaisryhmän tuki ryhmäläisen omaan uskonnollisuuteen tai muuhun vakaumukseen.

Käsittelin aihetta seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen näkökulmasta, mutta olen rajannut sitä mihinkään tiettyyn uskontokuntaan. Vaikka lähtökohtaisesti rajasin tutkimukseni vain vertaistukiryhmiin, olin avoin myös muille vertaistuen muodoille, jos ne aineistosta nousisivat merkittävään asemaan. Alkualetukseni oli, että vertaisryhmien ohella yksi merkittävä tuki uuden uskonnollisen identiteetin hahmottamisessa voisivat olla etsijän läheiset ihmiset. Tällaisia voisivat olla perheenjäsenet, sukulaiset tai ystävät, joka ovat jo irtautuneet yhteisöstä. Toisille vertaistukiryhmä saattoi olla ainut paikka, jossa oli mahdollista olla kokonaan oma itsensä ja pohtia vapaasti uskonnollista identiteettiään ilman ahdistavaa uskonyhteisöä.

Tutkimuskysymykseni työssä oli:

Mitä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvalla ihmiselle merkitsee vertaistukiryhmä, jossa käsitellään uskonnollisia tai elämäntavallisia aiheita?

3.2 Aineiston valinta ja keruu

Tutkimukseni kohderyhmä koostui Uskontojen uhrien tuki ry:n ja Sateenkaariyhdistys Malkus ry:n seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien ihmisten haastatteluista, jotka tavoitin yhdistysten Facebook ja sähköpostilistojen kautta. Haastattelin yhteensä kahdeksaa ihmistä. Näistä neljä oli ryhmäläistä ja toiset neljä ryhmien ohjaajia. Haastattelupaikkoina olivat Setan Helsingin ja Tampereen toimistot, Uskontojen uhrien tuen toimitila sekä yhden haastattelun tein haastateltavan kotona. Yksi haastattelu oli haastateltavien toiveesta parihaastattelu. Kesto haastatteluissa vaihteli 50 minuutista kahteen tuntiin. Yksi haastateltava halusi haastattelun teemat etukäteen. Nauhoitin haastattelut sanelimella ja litteroin ne myöhemmin.

Haastattelin Taakasta voimavaraksi -projektin vetäjää Lumi Sammallahtea Tampereella. Hänen haastattelunsa oli mielestäni tärkeä, jotta saisin kokonaiskuvan Sateenkaari yhdistys Malkuksen toiminnasta. Sammallahti antoi luvan käyttää omaa nimeään työssäni, samoin Malkuksen vertaistukiryhmän ohjaaja Jouni Heikkilä. Taakasta voimavaraksi on STEAn rahoittama kolmevuotinen projekti, jonka tavoitteena on edistää seksuaalivähemmistöjen ja hengellisten yhteisöjen välistä yhteisymmärrystä sekä tukea vähemmistöön kuuluvien ihmisten hengellistä ja henkistä identiteettiä.⁴⁷ Vertaistukiryhmien ohjaajien haastattelut olivat merkittäviä työssäni, jotta saisin tuntumaa ryhmien jatkuvuuteen ja laajempaa näkemykseen niiden sisäisistä prosesseista sekä dynamiikasta.

Saadakseni aihepiiristä kokonaiskuvan vertaistukiryhmistä olin toiminut joissain ryhmissä ohjaajana ja toisissa vierailijana. Koin ryhmissä olemisen tärkeäksi siksi, että pystyin ansaitsemaan jonkinlaista luottamusta haastateltaviin ennen varsinaista haastattelua. Oman näkemykseni mukaan haastattelut sujuivatkin avoimina ja luottamuksellisina. Etnografinen tutkimus jäi minulta toteuttamatta, koska vertaistukiryhmissä ei voinut tehdä muistiinpanoja tai tallenteita. Keskustelin asiasta Uskontojen uhrien tuen toiminnanjohtaja kanssa ja tulimme yhdessä siihen tulokseen, että paras tapa tukia aiheittani olivat henkilökohtaiset haastattelut. Alkuperäinen tarkoitukseni oli haastatella vain Uskontojen uhrien tuen vertaisryhmäläisiä, mutta siellä vähemmistöille tarkoitettu ryhmä on melko pieni, joten laajensin haastateltavia Malkus-ryhmään. Ryhmillä on käytännössä eroa siinä, että Sateenkaariyhdistys Malkuksessa hengellisyyden aste voi vaihdella paikasta ja ryhmästä riippuen. Uskontojen uhrien tuen ryhmää sitoo uskonnollinen puolueettomuus.

Johanna Ruusuvuori määrittelee haastattelua keskusteluksi, jossa oleellista on vuorovaikutus osapuolten kesken.⁴⁸ Eskolan mukaan teemahaastattelun kysymyksillä ei tarvitse olla tarkkaa sananmuotoa. Kaikki teemat käydään läpi haastattelussa, mutta yksittäisten teemojen laajuus ja järjestys voivat vaihdella eri haastateltavien kesken. Menetelmä voi avata uusia näkökulmia aiheeseen enemmän kuin pelkkä strukturoituhaastattelu.⁴⁹ Koska en itse ole kovin kokenut haastattelijaa, halusin pitää puolistrukturoidut kysymykset mukana haastattelussa, mutta samalla luotin omaan intuitioon itse haastattelu tilanteessa. Haastattelumuodoksi valitsin puolistrukturoidun teemahaastattelun, koska näkisin sen parhaiten soveltuvan omalle persoonalleni. Yhtä haastateltavaa lukuun ottamatta olin tavannut kaikki haastateltavani ainakin yhden kerran, mikä mielestäni näkyi

---

⁴⁷ Lumi Sammallahteen haastattelu; Jouni Heikkilän haastattelu.

⁴⁸ Ruusuvuori et al. 2005, 29,40.

⁴⁹ Eskola & Suoranta 1999, 86–87.

haastateltavien avoimuutena ja luottamuksellisuutena. Aineistossani oli materiaalia, jota katsoin parhaakseni jättää kirjoitetun työn ulkopuolelle.

Tuomi ja Sarajärvi korostavat, että haastattelujen teemat tulee valita tutkimuksen viitekehyksen sekä aikaisemman tutkimuksen ja tiedon perusteella. Teemojen tulee vastata tutkimustehtävään ja ongelmanasetteluun. Silti laadullisen tutkimuksen tutkimussuunnitelmaa ei voi pitää stabiilina, se saattaa elää hankeen edetessä.⁵⁰ Yksi tapa teemoittaa haastattelurunkoa on listata erilaisia kysymyksiä ja järjestellä niitä aihepiirien mukaisesti. Kun tämä on tehty, haastattelurunko on jaettava kolmeen osaan. Ylimpänä ovat laajat teemat ja aihepiirit. Keskellä sijaitsevat apukysymykset, joiden avulla kutakin teemaa voidaan pilkkoa ja samalla helpottaa haastateltavan vastaamista. Mikäli vastausta ei saada, voivat kolmannen tason yksityiskohtaisemmat kysymykset tarkentaa kysymyksenasettelua.⁵¹

Oman haastattelurunon tein ensin intuitiivisesti lukemani kirjallisuuden ja tutkimuksen perusteella. Runon teemoittamiseen vaikutti lisäksi oma työskentely vertaisryhmäohjaajana. Sain näin kootuksi kuusi eri teemaa: entinen usko tai yhteisö, vertaisryhmätyöskentely, tunnekokemukset, solidaarisuus, ohjaajat ja tulevaisuuteen suuntautuminen. Tämän jälkeen kirjoitin paperille mitä tahansa kysymyksiä aiheestani. Kysymyksiä tuli noin 40-50 kappaletta. Kysymykset ryhmittelin teemoittain, jolloin sain kaksi teemaa lisää: identiteetti ja uskonto.

Omassa tutkielmassani seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmien tutkiminen olisi ollut helpompi rajata, jos olisin tutkinut pelkästään vain toisen yhdistyksen vertaistukiryhmiä. Käytännössä en olisi saanut tarpeeksi haasteltavia näin toimiessani. Saamani aineisto oli kuitenkin laaja ja sitä olisi voinut lähestyä monestakin eri kulmista. enkä kokenut sen suhteen varsinaista saturaatiota. Yritin lähestyä aineistoani tutkimuskysymys edellä ja rajata sitä sen mukaan.

3.3. Tutkimuksen luotettavuuteen ja eettisyyteen liittyvät tekijät

Laadullisessa tutkimuksessa keskeisin työväline on tutkija itse ja tutkimuksen luotettavuutta lukija arvioi työn kokonaisuuden pohjalta. Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltainen prosessi, minkä vuoksi tutkimuksessa on kuvattava tämän prosessin kulkua lukijalle ymmärrettävällä tavalla. Tekstissä tulee määritellä käsitteellisyiden ja tarkasteluperspektiivin kehitystä ja mahdollista muuttumista työn edetessä. Työn käsitteet on määriteltävä tarkasti, sillä niillä on seurauksia koko tutkimukselle. Vaikka tutkimusraportti on tutkija oman

---

⁵⁰ Tuomi & Sarajärvi 2002, 77; Eskola & Suoranta 1999, 15–16.

⁵¹ Aaltola & Valli 2010, 38–39.

tulkinnan konstruktio, sen tulee olla johdonmukainen, sisältää perustelut ja ratkaisut, joiden pohjalta tuloksiin on päädytty. Toinen tutkija saattaisi löytää samasta aineistosta erilaisia näkökulmia ja ulottuvuuksia.⁵²

Yksi tärkeimmistä tutkijan ominaisuuksista on olla puolueeton⁵³ ja tuottaa objektiivista tietoa tutkimuskohteestaan. Huomasin itse valitessani tutkimuskohdetta tuntevani jonkinlaista vihaisuutta ja halua puolustaa tutkimuksellani ihmisiä, jotka kokevat vaikeuksia ja epäinhimillistä kohtelua erilaisissa uskonnollisissa yhteisöissä. Minun oli aiheisto analysoitaessani pysähdyttävä ja katsottava näitä yhteisöjä toisestakin näkökulmasta ja yrittää aukaista oma positioni, niin ryhmän ohjaajan kuin myöhemmin Uskontojen uhrien tuen osa-aikaisena työntekijänä. Yksi ulottuvuus tähän oli kysyä haastateltaviltani heidän suhdetta uskontoon haastatteluhetkellä. Toinen tapa ymmärtää uskonyhteisöstä irtautumista neutraalisti oli etsiä merkityksiä, jotka olivat positiivisia menneessä uskonyhteisössä. Kuten tuloslukuissa myöhemmin todetaan, on hengellinen väkivalta aina ihmisen subjektiivinen kokemus. Oma koulutukseni tähtää kuitenkin papin työhön, joten tämän tutkielma ainakin auttoi itseäni hahmottamaan tulevaa ammatillista asennoitumista eri herätysliikkeiden suhtautumiseen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Mahdollisessa kirkollisessa työssä minun on osattava kunnioittaa ammatillisesti myös heidän uskoa ja näkemyksiä, vaikka ne eroaisivat omaistani.

Tutkimuksen luotettavuutta mielestäni lisäsi seminaarityöskentely, jossa raportoitiin oman tutkimuksen edistymistä seminaarin osallistujille ja ohjaajalle. Jos työskentelyn loppuvaiheessa työ onnistuu vastaamaan tutkimuskysymyksiin, mutta samalla herättää uusia kysymyksiä ja ongelmia, tutkimus lienee onnistunut. Yksi tie on kuljettu loppuun ja uusiakin aukeaa edessä. Pragmaattinen luotettavuus teoria määrittelee tutkimustulosten todeksi silloin, kun se toimii ja on hyödyllinen käytännössä.⁵⁴ Oma toiveeni on, että omasta tutkimuksesta olisi hyötyä ihmisille, jotka kamppailevat ahdistavan uskon ja oman seksuaalisen suuntautumisen välillä. Toivon myös, että siitä löytyisi ainakin pieniä aineksia tulevien vertaistukiryhmien kehittämiseen.

Tutkimuksen luotettavuus ja eettiset ratkaisut liittyvä oleellisesti yhteen. Suomen akatemia määrittelee tutkimuksen eettisyydestä mm. seuraavaa: ”Tiedeyhteisön tunnustamien toimintatapojen noudattamista, yleistä huolellisuutta ja tarkkaa tutkimustyötä ja tulosten esittämisessä.” Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat asianmukainen viittausten käyttäminen ja plagioinnin välttäminen. Haastateltaville on aina selvitettävä, miten tietoa

---

⁵² Eskola & Suoranta 1999, 211–212; Aaltola & Valli 2010, 80–82.

⁵³ Tuomi & Sarajärvi 2002, 132–133.

⁵⁴ Tuomi & Sarajärvi 2002, 132.

käsitellään tutkimuksen aikana ja miten sitä käytetään tutkimuksen päätyttyä.⁵⁵

Kaikki tutkimuksessani käyttämäni sitaatit ovat vain omilta haastateltaviltani. Koska haastateltavani ovat melko pienistä yhdistyksistä, katsoin parhaaksi poistaa lausumista heidän uskonnolliset yhteisöt, joihin he ovat kuuluneet tai kuuluvat. Käytän niiden tilalla sanoja liike tai yhteisö. Näin toimimalla katsoin suojelevan heidän anonymiteettia. Aineistossani on jonkin verran Sateenkaariyhdistys Malkuksen hallituksen luvalla saatua luottamuksellista aineistoa. Heidän sitaatteja en käyttänyt tutkielmassani.

Oma tutkimusaiheeni koskettaa läheisesti ihmisen identiteettiä, seksuaalisuutta ja uskoa. Nämä ovat kaikki hyvin syvällä olevia ihmiselämän piirteitä. Lisäksi ne herättävät monia tunteita. Itse koen tärkeimmäksi eettiseksi asiaksi tutkimuksessani selvittää haastateltavalle hänen oikeutensa. Haastateltavan anonymiteetti, oikeus olla vastaamatta kysymyksiin sekä mahdollisuus vetäytyä pois kesken tutkimuksen ovat kaikki asioita, jotka on selvitettävä haastateltavalle ennen haastattelua. Haastateltavalla oli mielestäni myös oikeus tietää, miksi tutkin aihetta ja mitä sillä tavoittelen.

3.4 Analyysin kuvaus

Valitsin työni tarkastelukulmaksi laadullisen tutkimuksen ja sisällönanalyysin. Mielestäni sisällönanalyysi oli inhimillinen tapa tutkia aineistoani. Haastateltavien kanssa käydyt keskustelut liikkuivat ajoittain syvällisissä ihmiselämän tasoissa ja kysymyksissä. Toivoisin, että laadullisen tutkimusotteen ja sisällönanalyysin kautta, olin saanut työhöni sen, mitä tutkimuskysymykseni kannalta on oleellista. Vaikka liitän tutkimukseen kevyesti sosiaalisen koheesion teorian, halusin kuitenkin meneväni työtä eteenpäin aineisto edellä, jotta haastateltavieni ääni kuuluisi työssäni. Tämän vuoksi käytän tuloslukuissa paljon haastateltavien sitaatteja.

Haastattelujen jälkeen litteroin aineiston. Ennen varsinaista temmottelua luin koko aineiston useampaan kertaan. Tarkoitukseni oli löytää jotain merkityksiä, joita ei suoraan tekstissä näkynyt. Yritin pitää mielessä, että etukäteen asetetut teemat eivät välttämättä ole aina samat kuin aineistosta löytyvät teemat. Eskola ja Suorannan mukaan on oleellista, että löydetty tai asetetut teemat liittyvät tutkimusongelmaan ja -kysymykseen. Ensimmäisessä vaiheessa havaintoyksikköni oli enemmän ajatuskokonaisuus kuin yksittäinen sana tai lause, joskin näistäkin oleellisimpia käytin. Näistä muodostin aineistoni teemat. Tämän jälkeen liitin koko aineistostani saman teeman alle kaikki siihen liittyvät sitaatit. Näiden analysointia jatkoin alleviivaamalla eri väreillä saman tyyllisiä tai toisistaan kovin eroavia lausemia.

---

⁵⁵ Tuomi & Sarajärvi 2002, 129–130.

Samalla karsin pois turhaa aineisto ja löysin sopivia sitaatteja. Näin muodostuivat eri teemat, joista tein käsitekarttoja. Eri teemojen karttoja oli myöhemmässä vaiheessa mahdollista vertailla tai yhdistää niiden osia keskenään.⁵⁶ Työni tulosluvut muodostivat näiden käsitekarttojen pohjalta, mutta analyysi jatkui osin vielä tuloslukuissa.

Haastateltavien lausumat eivät ole tutkijalle vain asioiden kuvailua, vaan ne voivat olla vihjeitä, joiden taakse tutkijan on päästävä. Aineistosta oli osattava löytää jotain, mitä suorissa lainauksissa ei ole. Tutkittavalle aiheelle on annettava myös tiivistetty kuvaus ja käsitteellisyys.⁵⁷ Analyysi etenee yksittäisestä havainnoista kohti yleisempiä käsitteitä. Tämä tapahtuu muodostamalla lausumista alakäsitteitä, joista muodostetaan edelleen yläkäsitteitä. Laajemmat käsitteet yhdistetään analyysissä aikaisempaan tutkimukseen ja teorioihin sekä omiin tulkintoihin ja johtopäätöksiin tutkimuksen aihepiiristä. Empiirisen aineiston on käytävä vuoropuhelua teorian kanssa.⁵⁸

Kun aineistoa oli tarpeeksi pilkottu ja tiivistetty, se tulisi saada keskustelemaan aiemman tutkimuksen kanssa.⁵⁹ Kenties tässä oli haasteellisin tehtävä tutkimuksessani. Vaikka vertaistukea ja vertaistukiryhmiä on tutkittu paljon sosiaali- ja terveydenhoitoaloilla, ei vastaavaa tutkimusta ole juurikaan tehty seksuaalivähemmistöjen kohdalla. Tarkoitukseni oli etsiä eri tutkimuksista osia, joita voisin liittää osaksi omaa aihepiiriäni.

Yksi selkeä työhöni liittyvä teema on seksuaalivähemmistöjen kokema hengellinen väkivalta. Katsoin tärkeäksi liittää se tuloslukujen alkuun, koska se pohjustaa seuraavia lukuja sekä selittää niitä syitä, miksi ihmiset hakeutuvat juuri seksuaalivähemmistön vertaistukiryhmään. Analysoin aineiston tätä teemaa edellä kuvatulla tavalla ja sain hengellisen väkivallan seuraavia käsitteitä: vaikea menneisyys, ehdoton oppi, yhteisön vallankäyttö, ero ja karttaminen, yksinäisyys sekä salailu, mutta ei varsinaista kokemusta hengellisestä väkivallasta. Aineistosta nousi esiin myös käännästäminen heteroksi, jota oli vaikeampi liittää hengelliseen väkivaltaan. Käännästäminen raja on veteen piirrettyä viivaa. Se voi olla yksilön omasta halusta tapahtuvaa tai yhteisön pakottamaa.

Uutena teemana nousi esiin oman hengellisyyden etsinnän alkaminen melko varhaisessa vaiheessa liittyen omaan murrosikään ja seksuaaliseen identiteetin heräämiseen. Toinen merkittävä huomio oli monilla haastateltavilla yhteisöllisyyden kaipuu, mikä korostui elämän myöhemmässä vaiheessa hyväksyvän yhteisön etsimisenä. Liitin nämä kaksi käsitettä myöhempisiin tuloslukuihin.

---

⁵⁶ Aaltola & Valli 2001, 54, 143; Eskola & Suoranta 1999, 175–176.

⁵⁷ Aaltola & Valli 2001, 55–57; Ruusuvuori et al. 2010, 15; Eskola & Suoranta 1999, 166.

⁵⁸ Eskola & Suoranta 1999, 83–84, 243; Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–186.

Hengellisen väkivallan tuloslukujen kuvaus on yksi esimerkki analyysini tuloslukujen tekemisestä. Periaatteessa jatkoin analyysiä samalla tavalla eteenpäin muiden tuloslukujen kohdalla. Abstrahoinnin yhteydessä liitin tuloksiin teorioita ja tutkimuksia. Tuloslukuja kirjoittaessani käytin siis käsitekarttoja, mahdollisia sitaatteja, tutkimuskirjallisuutta sekä omaa pohdintaa. Tutkielman tuloslukuissa jatkoin työni analysointia, jota selostin aina tuloslukujen alkupuolella. Eri teemojen ala- ja yläkäsitteitä tiivistämistä sekä analyysini lopputulosta olen kuvannut tutkielman liitteessä.

Sateenkaariyhdistys Malkus teki jäsenilleen kyselyn, jossa kartoitettiin mm seksuaalivähemmistöjen kokemuksia hengellisestä väkivallasta tai syrjinnästä. Kyselyyn vastasi 169 henkilöä. Malkuksen hallitus antoi minulle luvan käyttää kyselyn vastauksia tutkimuksessani. Koska kysely sisälsi hyvin henkilökohtaisia ja luottamuksellisia asioita, tyydyn työssäni kuvaamaan siitä saamia tuloksiani vain hyvin yleisellä tasolla. Saatuani tästä analyysini valmiiksi lähetin sen vielä varmuuden vuoksi Helsingin Malkuksen vertaistukiryhmän ohjaajalle, joka antoi luvan käyttää kirjoittamaani ”yhteenvetoa” työssäni.

Malkuksen kyselyn analyysin tein periaatteessa samoin kuin edellisenkin, mutta en kerännyt yhteen kaikkia aiheeseen liittyviä vastauksia, vaan kokosin tämän osion käsitteet avainsanojeni ja -ajatusten pohjalta. Tuloksina oli samoja käsitteitä kuin haastateltavieni kohdalla, mutta tässä analyysissä korostui enemmän Suomen luterilaisen kirkon konteksti, kuten herätysliike, saarna, rippikoulu, piispa ja sateenkaariyhteisö. Yhdelle käsitteelle annoin nimen puolikas seurakuntalainen. Palaan kyselyyn tuloslukuissa.

Seksuaalivähemmistöjen kulttuuri ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen on kiinteässä yhteydessä kaupungistumiseen. Tutkimukseni olin ajatellut liittää löyhästi urbanisaation, jota sivuan tutkielmani yhteenvedossa ja johtopäätöksissä. Molempien tutkielmassani olevien yhdistysten toiminta liittyy läheisesti kaupunkiin. Ilman kaupunkikulttuuria näitä yhdistyksiä tuskin olisi olemassa.

Lopputulos analyysissäni kulminoitui kolmeen tekijään: *yksilö, vuorovaikutus ja yhteisö*. Yksilö eli haastateltavani kokemukset ryhmän jäsenenä ja vuorovaikutus siinä, olivat tarkastelukulmani keskiössä. Pohdin pitkään seminaariryhmäni kanssa myös yksilön identiteettiä muutosta, joka mahdollisesti toteutuu vertaistukiryhmän työskentelyssä. Saamani aineisto viittasi kuitenkin enemmän vertaistukiryhmän koheesioon ja sen yhteyteen ryhmäläisen sisäisen kokemusmaailman kanssa, joten päätin luopua identiteetikäsitteestä. Aineistossani nousi esiin myös joitain ristiriitaisuuksia vertaistukiryhmät mahdollisuuksista.

---

⁵⁹ Tietoarkisto s.a..

Identiteetin sijaan valitsin yhteen tällaisen käsittelyyn koherenssin tunteen, jota selvitän tuloslukuissa.

Keskeisin tekijä työssäni on yksilön vuorovaikutus vertaistukiryhmän kanssa, mutta taustalla saattaa olla joitain laajempia kokonaisuuskin. Tällaisia yhteisöjä voisivat olla ihmisen sosiaalinen ympäristö, uskonnollinen yhteisö, kaupungistumien tai jopa yhteiskunnallinen tilanne. Kummallakin tutkimukseni yhdistyksellä on lisäksi kansallisia ja kansainvälisiä yhteistyötahoja. Sosiaalinen koheesio ei toimi aineistossani vain pienryhmän tasolla, vaan sillä saattaa olla yhteyksiä näihin laajempiin kokonaisuuksiin ja sosiaalisen pääoman liikkuvuuteen.

4. Tulosluvut

4.1 Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta

Analyysini perusteella seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokema hengellinen väkivalta tiukkarajaisessa uskonyhteisössä voi traumatisoida ihmistä, mikä saattoi hänet hakemaan apua esimerkiksi vertaistukiryhmästä. Pitkään jatkunut oman identiteetin salailu yhdistettynä yhteisön ehdottomaan oppiin ja vallankäyttöön ilmenivät aineistossani ahdistavina tunteina ja yksinäisyyden kokemuksena. Oli yhteisöjä, joissa vääränlainen ihminen erotettiin seurakunnasta. Toisinaan yhteisö halusi muuttaa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvan ihmisen identiteettiä käännättämällä häntä heteroksi. Osalla haastateltavista oli muistoja ajalta, jolloin homoseksuaalisuus ei ollut yhtä hyväksyttävää kuin tänä päivänä.

Suomessa homoseksuaalisuus oli rikos vuoteen 1971 ja psykiatrisesta sairausluokituksesta se poistettiin vuonna 1981.⁶⁰ Aineistossani oli haastateltavia, joiden mukaan ilmapiiri Suomessa oli seksuaalivähemmistöille ahdistava vielä 1990-luvulle. Vaikka kaupungeissa haastateltavien mielestä moni asia oli paremmin kuin pienillä paikkakunnilla, silti monet kokivat aikanaan Helsingin vaikeaksi paikaksi seksuaalivähemmistöille. He käyttivät Ruotsiin muuttaneista homoista seksuaalipakolainen nimitystä.

Koen kuuluvani paljon enemmän suomalaiseen yhteiskuntaan kuin silloin 90-luvun alussa. Ja ehkä, jos ajatellaan sitä aikaa, niin Suomesta oli lähtenyt paljon vaikkapa Ruotsiin näitä seksuaalipakolaisia. Toki oli paljon muutakin maahanmuuttoa, mutta ihan erityisesti ihmisiä, jotka kokivat ahdistavan ilmapiirin Suomessa. Ja sitten kun Ruotsissa oli muutenkin vapaampaa ja vähemmistöt näkyivät katukuvassa ja julkisessa keskustelussa, sillee. Niin me sitten erotuttiin sillee, että sanottiin, että ruotsalaiset on homoja.

Mä ainakin muistan, että tätä hyvin paljon käytettiin silloin. (H1)

Aineistossani seksuaalivähemmistöihin kohdistunut henkinen väkivalta näkyi monin tavoin yhteisön opin ehdottomuudessa, joissa homoseksuaalisuus määriteltiin Jumalan tahdon vastaiseksi synniksi. Yksi haastateltavista kuvailee omia kokemuksiaan seurakunnan tulkitsemaa Raamatun oppia seuraavasti:

Jos oli joku kristillinen piiri, niin Raamatulla päähän. Raamattu sanoo selvästi, että se on synty. Tee parannus, rukoile ja käänny Jeesuksen puoleen, niin kaikki selviää sitten. No, joo – kiitos vaan hyvästä neuvosta. (H3)

Seurakunnan saarnat ahdistivat toista haastateltavaani, koska oma seksuaalinen identiteetti oli vielä epäselvä oman heterouden ja homoseksuaalisuuden välillä.

Seurakunnassa oli julistukset, puheet kauhean moraalisia. Ja sitten ne aina päätty tähän homoseksuaalisuuteen. Se oli kaikista viimeisin. Suorastaan, jos mä nyt vertaan tällainen henkirikos ei oo niiku mitään – eikä aviottomat lapset, avioerot ja tällamaiset. No niin, mä käpristyin enemmän sisään päin eikä voinut puhua kenenkään kanssa. (H8)

Vaikka edellinen lausuma voi olla kärjistetty, kertoo se paljon, kuinka vaikea kyseisessä yhteisössä on ollut tunnistaa oma orastava homoseksuaalisuus. Lainauksesta voisi päätellä,

---

⁶⁰ Nissinen 2011, 13; Ståhlström 1997, 15.

että homoseksuaalisuus voi olla uskonnolliselle yhteisölle hyvä vihollinen, jolla yhteisö määrittelee oppiaan ja omia arvoja. Samalla se voi jakaa maailmaansa sisä- ja ulkopiiriin, jossa vain oman yhteisön hurskaat heterot pelastuvat ja seksuaalivähemmistöt syntyisinä joutuvat helvettiin tai ainakin helvetin tulilla voidaan pelotella.

Sateenkaariyhdistys Malkuksen kyselyn mukaan myös osa vastanneista oli saanut uhkailuviestejä tai helvetin tuomion langettamista. Malkuksen aineisto poikkeaa omasta haastatteluaineistostani, jossa haastateltavien uskonnolliset taustat olivat jakautuneet tasaisesti. Malkuksen vastaajista enemmistöllä oli luterilainen tausta. Useat kyselyyn vastaajat kokivat kirkon herätysliikkeet ahdistaviksi. Ainoana poikkeuksena mainittiin herännäiset. Omassa aineistossani luterilaistaustaiset eivät kokeneet itseään uskonnon uhreina, mutta vaikenivat omasta suuntauksestaan seurakunnan tilaisuuksissa.

Malkuksen kyselyyn vastanneista jotkut olivat kokeneet rippikoulussa tai -leirillä homovastaisuutta. Luterilaisen kirkon saarnoissa saattoi olla piirteitä, joissa seksuaalivähemmistöihin suhtauduttiin halveksivasti. Kirkolliskokouksen puheenvuorot ja joidenkin piispojen mielipiteet tuntuivat toisinaan loukkaavilta. Irja Askolan odotettiin tuovan kirkkoon parempia aikoja. Samaa sukupuolta olevien pariskuntien kirkollinen vihkiminen nähtiin merkitsevän seksuaalivähemmistölle kaivattua tasa-arvoa ja yhdenmukaista kohtelua.

Osalla kyselyyn vastanneista oli toisaalta positiivisia kohtaamisia seurakunnassa. Tuomas-messu koettiin tavanomaista jumalanpalvelusta lämpimänä ja yhteisöllisenä. Kuten omassakin aineistossani, monilla vastaajilla oli tarve kuulua hengelliseen yhteisöön, mitä kirkko ei kaikille tarjonnut. Jotkut kokivat vaikeaksi olla vapautuneena ja omana itsenään seurakunnan tilaisuuksissa samaa sukupuolta olevan puolison kanssa. Luterilainen kirkko tarjosi tilaa, muttei seksuaalivähemmistöön kuuluvalla ihmiselle täysin omana itsenään, jolloin piti tyytyä riviseurakuntalaisen osaan. Monien mielestä kuitenkin kirkon ydinsanoman oli tärkeä, ja henkilökohtainen usko nähtiin elämän voimavarana. Kun analysoin Malkuksen kyselyn aineistoa, annoin tälle käsitteen ”puolikas seurakuntalainen”, missä mielestäni kulminoituu ainakin osan vastaajien kokema asema kirkossa. Myös omassa aineistossani oli pari haastateltavaa, jotka olivat löyhästi vielä yhteydessä vanhaan yhteisöönsä. Menneisyydessä heillä oli hyviä kokemuksia yhteisöstään, mutta seksuaalinen suuntaus oli edelleen salattava seurakunnassa.

Sekä Malkuksen ryhmät että sateenkaarimessut tuntuivat vastaajista vapauttavilta ja omaa hengellistä identiteettiä tukevilta. Toiveena oli monella, että sateenkaariyhteisö voisi toimia lähempänä koko kirkkoa ja seurakuntaa eikä vain eristyneenä omaan piiriinsä. Tällöin seksuaalisuus ja sukupuoli eivät erottelisi ihmisiä puolin eikä toisin.

Uskonnollisen yhteisön vallankäyttö yksittäiseen jäseneseen voi ilmetä monella eri tavalla. Lievemmillään se alistaa ihmistä vaikenemisen, piiloutumiseen ja hiljaisuuteen.⁶¹ Aineistoni mukaan tämä saattoi johtaa yksinäisyyden kokemukseen ja kaksilla kasvoilla elämiseen, jopa kulissiavioliittoon. Aina uskovaisella homolla ei ollut helppo olla seksuaalivähemmistöjenkään parissa. Taakasta voimaraksi -projektin yksi tavoite on tehdä SETAn kautta hengellisyyttä tutummaksi myös seksuaalivähemmistöjen yhteisöissä.

Kyllä siinä on aikamoisen elämäkokemuksen saanut, kun mäkin oon siellä niiku, tota niiku elämään kaksilla kasvoilla elämään. Silloin kun mä homopiireissä kuljin, niin mä en siellä halunnut kertoa, että mä oon uskovainen. Sitten, kun mä uskovaisten parissa liikuin, tietenkään mä en voinut kertoa, että mä oon homo. (...) Että se oli aina niiku toinen silmä peitossa tota. Ja tota niin semmosta, minkä kyvyn teatteri onkaan minussa menettänyt. Mä olen näytellyt koko ikäni. Leikki sikseen, mutta tota niin kyllä mä voisin olla teatterissa näyttelijänäkin, tämmöisessä harrastajateatterissa. (H3)

Omassa aineistossani yhteisön vallankäyttö näkyi haastateltavan mukaan pahimmillaan seurakunnasta erottamisella, jolloin seksuaalinen poikkeavuus johti yhteisöstä erottamiseen ja omien läheisten karttamiseen.

Ei sinne voin mennä samaa sukupuolta olevan kanssa. Sit ne erottais tai karttais.(H5)
Synnintekijä saatettiin asettaa vanhemmiston eteen kuultavaksi tai tunnustamaan pahat tekonsa seurakunnan edessä, minkä jälkeen yhdessä rukoiltiin katuvaisen puolesta. Eräs haastateltavista teki vakaan päätöksen lähteä seurakunnasta nähtyään tapauksen, jossa nuori seurakuntalainen oli jäänyt kiinni tupakanpoltosta.

Sitten saarnaaja tulee ihan seurakunnan eteen ja kutsuu tyttöä. (...) Ja koko seurakunta on hiljaa ja jännittyneenä. Sitten hän kysyy: ”Poltatko sinä tupakkaa?” No tyttö myöntää. (Saarnaaja jatkaa) ”Haluatko sinä tehdä parannuksen?” (Tyttö vastaa:) ”Haluan.” (Saarnaaja jatkaa:) ” No, polvistu tähän!” No, sitten saarnaaja ja seurakunnan vanhemmisto rukoilee. No niin, tämä aiheutti sellaisen prosessin, että minä en. En missään nimessä näiden ihmisten eteen. Mä olin mielessäni tehnyt sen päätöksen. (...) No, sitten mä jossain vaiheessa ajattelin, että tuota, eihän tämmöinen voi olla oikein. Nää saarnaajat tulee jostain pystymetsästä ja rupee tulkitsee Raamattua. Kun jotenkin ymmärsin ja joidenkin kanssa juttelin sillai, jotta tuota tiesin, että luterilaiset papit opiskelee monta, monta vuotta. Sitten vähän vertasin ite. Kun nää saarnaajat tulee pystymetsästä. Eihän voi olla mitenkään. Tässä on joku ristiriita. (H8)

Epäterveen uskonnollinen yhteisön vallankäyttö aineistossani ilmeni myös seurakuntalaisen sitouttamisella uskonnolliseen suorittamiseen.

Se oli aina vaan, että Jumala ja Jeesus kuulee rukoukset ja se hengellinen elämä piti olla aina kybällä. Siis aina niiku huipulla. Ei koskaan saanut olla, että sä oot kylmällä paikalla. No, ja nyt pitää rukoilla ja sillai. Ja no niin, sit tosiaan meni kaks vuotta sitten. Ja ne pesi voimakkaasti aivoja ja henkistä maailmaa. Sitten aina toivotettiin, että me olemme oikeassa. Me ollaan aivan uusitamentillinen seurakunta yks yhteen. (H8)

Tiiviiseen uskonnolliseen yhteisöön kuulu myös muiden jäsenten tarkkailu. Kun yksilö ei noudata hyväksytyjä normeja, hänen toimistaan raportoidaan eteenpäin. Epäterveeseen yhteisöön voi muodostua omia ”oikeuslaitoksia,” joiden päätösten toimeenpanosta vastaavat omat jäsenet.⁶² Erästä haastateltavaani epäiltiin homoseksuaalisuudesta, jolloin kyseisen seurakunnan jäsenet saattoivat tarkkailla häntä ja tehdä yllätysvierailuja tämän kotiin.

⁶¹Tuovinen 2001, 324–329.

⁶² Ruoho 2017, 30–31.

Poikkeava yksilö kutsuttiin seurakunnan vanhemmiston eteen kuultavaksi.

Hengellinen väkivalta herättää ihmisessä ahdistavia tunteita, joita yhteisö voi käyttää jäseniensä hallitsemiseen. Tärkeimmät näistä ovat pelko ja syyllisyys. Koska yhteisö on kieltänyt opilliset epäilyt ja kriittiset näkemykset, negatiivisia tunteita kohdistetaan vain sen ulkopuolelle. Toisaalta yhteisön sisään kuuluvat positiiviset tunteet, jotka ilmenevät tälle omistautumisena ja lojaalisuutena.⁶³ Paavo Kettusen mukaan ihminen voi muodostaa eheän seksuaalisen identiteetin silloin, kun hänelle on siihen yhteisön ja instituutioiden tuki. Seksuaalivähemmistöön kuuluva ihminen voi kokea ahdasmielisessä uskonyhteisössä olevansa yksin ilman muiden tukea. Seksuaalisuudesta voi tulla hänelle mittari, jolla mitataan kelpoisuutta, ei yksin yhteisön, vaan myös Jumalan edessä. Jos syyllisyys ja häpeä jatkuvat pitkään, ne voi irtautua alkuperästään ja muuttua osaksi ihmisen minuutta.⁶⁴

Ja sit mä jotenkin nään, että hyvin usein tai peräti aina ihmisen toiminta lähtee niiku rakkaudesta tai pelosta. Jos se uskonto perustuu siihen kadotuksen pelkoon ja siihen pelkoon, että tuomitaan ja teen väärin ja olen vääränlainen. Silloin ollaan väärillä jäljillä. Sen pitää perustua siihen rakkauteen ja sellaiseen avarasydämyyteen ja myötätuntoon. Sellaiseen, se on mun mielestä tärkeämpi. (...) Et mun mielestä uskonnot sinänsä on ihan ok. Se vika on ihmisissä eikä siinä uskonnossa tai jumalassa. Vika on niissä ihmisissä, jotka käyttävät sitä uskontoa vallan välineenä ja väärin. (H6)

Seksuaalivähemmistöjen hengelliseen väkivaltaan liitetään usein käsite eheyttäminen, joka pohjautuu käsitykseen, että homoseksuaalisuudesta voi muuttua heteroksi. Amerikasta Suomeen rantautunutta eheyttämistä harjoittava yhteisö oli nimeltään Aslan ry, joka myöhemmin muutti nimensä Elävät Vedet ry:ksi. Eheyttäminen perustuu keskeisesti käsityksiin, että lapsuuden ongelmien käsittely ja ihmisen kyky vaikuttaa omaan seksuaalisuuteensa voivat muuttaa ihmisen seksuaalisuutta.⁶⁵

Seksuaalivähemmistöjen tukijärjestöt ja useat tutkijat ovat kritisoineet koko eheyttämistoimintaa. Toisaalta, jos ihminen hakeutuu kursseille vapaaehtoisesti ja omasta tahdostaan, sitä ei voi ehkä sellaisenaan pitää. Tämä kuitenkin edellyttää, ettei oma yhteisö myöskään pakota yksilö siihen.⁶⁶ Analyysiäni tehdessäni eheyttämien nousi esiin uutena teemana. Aineistoni mukaan raja eheyttämisen ja hengellisen väkivallan välillä oli liukuva. Jos ihminen rukoilee Jumalaa muuttamaan itsensä heteroksi, tämä voi olla ihmisestä itsestään lähtevää eheyttämistä. Mikäli yhteisö, tavalla tai toisella, pakottaa hänet eheyttämiseen, se on tulkittavissa hengelliseksi väkivallaksi. Kaikki haastateltavani, jotka mainitsivat eheyttämisen, suhtautuivat siihen kielteisesti.

Seksuaalisuus on oleellinen ja keskeinen osa ihmisyyden toteutumista. Kaikissa

---

⁶³ Hassan 1990, 63–65.

⁶⁴ Kettunen 2011, 271, 285, 296.

⁶⁵ Linjakumpu 2015, 128; Puonti 1995, 26–32; Elävät vedet s.a.; Abbi tutkimukset s.a..

⁶⁶ Linjakumpu, 2015, 132–134.

yhteiskunnissa ja aikoina ihmisen seksuaalisuutta on pyritty säätelemään. Seksuaalisuus muokkaa ihmisen kokonaisuutta. Sillä on yhteyksiä ihmisen haluihin, ajatuksiin, motiiveihin ja tunteisiin. Yhteisöt liittävät seksuaalisuuteen vallan ja hallinnan mekanismeja, joista poikkeaminen ei aina ole yhteisön mielestä suotavaa.⁶⁷ Uskonnolliset perinteet ovat vaikuttaneet merkittävästi siihen, millaiset normit ja säädökset määrittävät ihmisen seksuaalisuudelle. Tällaisia ovat heteronormatiivisuus, ydinperhe, uskollisuus avoliitossa tai esiaviollisista suhteista pidättäytymien. Samalla uskonnolliset diskurssit voivat määrittää sitä, millaiseksi koemme oman kehomme ja miten sitä käyttämämme.⁶⁸ Aineistosta nousi esiin myös ihmisoikeuskysymyksiä. Kenelle kuuluu valta ihmisen mieleen ja kehoon? Kun uskonyhteisössä on vietetty suuri osa elämää, ei aina ole selvää, kuka määrittää oikeuden omaan seksuaalisuuteen ja ihmisyyteen. Haastateltavillani tämä ilmeni pohdintana, oliko se mahdollisesti uskonto, yhteisö, läheiset vai ihminen itse. Vertaistukiryhmä osaltaan mahdollisti tämän pohdinnan.

Tiukkarajaisessa uskonnollisessa yhteisössä seksuaalisuus voi olla tarkasti vartioitu elämänalue. Mikäli yksilö homoseksuaalina poikkeaa yhteisön seksuaalisista normeista, hän samalla haastaa yhteisön käyttämää valtaa ja hallintaa, mistä konventionaalisuuden rikkojalle aiheutuu ongelmia ja häneen voi kohdistua henkistä väkivaltaa.⁶⁹ Anni Linjakumpu on määritellyt väkivallan henkiseksi silloin, kun se” perustellaan hengellisistä lähtökohdista tai hengellisessä yhteisössä olemisen kautta. Se kohdistuu uskonnollisen liikkeen yksittäisiin jäseniin. Väkivallan tekijöinä voi olla yhteisö kokonaisuudessaan tai yhteisöön kuuluvat jäsenet.”⁷⁰ Aineistoni mukaan juuri vallankäytön kohdistuminen omaan vähemmistöidentiteettiin oli loukkaus jotain syvällistä ihmisyyttä kohtaan. Yksikään haasteltavista ei tietoisesti kokenut seksuaalista suuntaistuneisuutta sairautena, vaan tärkeänä osana ihmisenä olemista. Tiedostamattomiin mielen sisäisiin ongelmiin palaan myöhemmissä tuloslukuissa.

Tiukkarajainen uskonnollinen yhteisö pitää sisällään oppirakennelman, joka on jäsenilleen ainoa totuus. Tämä totuus voi olla mustavalkoinen, jossa maailma jaetaan oikeaan ja väärään, hyvään ja pahaan, meihin ja ulkopuolisiin. Opin pohjalta jäsenistö tulkitsee maailmaa ja tarjoaa vastaukset elämän peruskysymyksiin eikä opin vastaista kritiikkiä suvaita.⁷¹ Henkilökohtainen kasvu oli haastatettavien mukaan yksi syy, miksi irtautua

---

⁶⁷ Linjakumpu 2015, 97, 116, 118.

⁶⁸ Furseth & Repstad 2006, 193–196; Mahlamäki 2018, 175–176.

⁶⁹ Linjakumpu 2015, 11.

⁷⁰ Linjakumpu 2015, 10–11.

⁷¹ Hassan 1990, 61–63.

uskonyhteisöstä ja etsiä parempia selitysmalleja omalle maailmankuvalle. Tässä vaiheessa osa haastateltavista koki aikoinaan olleensa eksyksissä, sillä kaikki aikaisemmat selitykset oli usein saatu yhteisöstä.

Uskonnollisissa liikkeissä homoseksuaalinen suuntautuminen ja toteuttaminen voidaan jakaa erillisiksi elämän alueiksi. Näin yhteisö voi välttää arvostelun, jota ulkopuoliset siihen kohdistavat. Kompromissi helpottaa yhteisön paineita, jotka voivat kohdistua siihen sisä- ja ulkopuolelta. Homoseksuaalinen käytös on tällöin tuomittavaa, mutta ei ihminen.⁷² Tämä ilmeni kahden haastateltavan mukaan ikävästi siinä, että yhteisö nimellisesti hyväksyy homoseksuaalit, mutta käytännössä heidän suuntautumiseen haluttiinkin vaikuttaa esimerkiksi rukoilemalla.

Kun yhteisössä on vietetty merkittävä osa elämää, ei ole helppo huomata, että oma seksuaalinen identiteetti on aivan muuta kuin yhteisön opetukset määräävät. Aineiston perusteella voisi todeta, että irtautuminen ahdistavaksi koetun uskonnollisen yhteisön vaikutuspiiristä voi olla pitkäaikainen prosessi, joka jatkuu enemmän tai vähemmän aktiivisena läpi elämän. Lapsuudessa iskostetut opit ja tunnekokemukset seuraavat mukana, vaikka ihminen tietoisella tasolla olisi löytänyt sopusoinnun oman uskonnollisuuden ja seksuaalisen identiteetin välille. Seuraavassa lausumissa kulminoituvat monen haastateltavan kokemukset.

Kyllä sen huomaa, kun on jutellut ihmisten kanssa. Vaikka sitä kuvittelee monet olevansa sinut jo. Niin kuitenkin siellä on vielä jotain, joka tulee sieltä menneisyydestä. (...) Tota sen, miten ne opit on päässä. Ne tulee aina välillä vaan. Ei nyt niin, et ne on syntiä, mutta jotenkin. Niin kun kaikilla on joku, johon on oppinut. (H5)

Kun eroaa tällöisen seksuaaliseen jutun takia liikkeestä, (...) Mutta jos on tällöinen niiku, tosiaan tällöinen häpeän leima on niiku vuosikymmenet taottu, niin se vieläkin joskus pulpahtaa pintaan. Se vieläkin, ei ole päässyt sata prosenttisesti eroon siitä häpeän leimasta. (H2)

Et sieltä se puskee pintaan semmoisena syylisyytenä, mitätöimisenä ja häpeänä ja sellaisena, että sulla ei oo oikeutta tähän. Et toi on väärin ja semmoista moittimista. Se on kamppailua, että antaako itselleen niiku luvan olla oma itsensä. Se on. Siinä on tekemistä. Se on yksi syy, miksi hakeudu juuri tähän vertaistukiryhmään, et sais sitä asiaa jotenkin peilattua ryhmässä. (H6).

Uskonnollisen yhteisön opin ehdottomuus ja sen käyttämien vallan, pelon ja hallinnan välineenä ajaa helposti seksuaaliseen vähemmistöön kuuluvan ihmisen eristykseen ja umpikujaan. Aineistossani se ilmeni yksinäisyyden kokemuksena, jossa ihminen on pakotettu vaikenemaan merkittävästä elämänalueestaan. Useiden haastateltavien mukaan yhteisö, joka ei suvaitse erilaisuutta ja kritiikkiä, saattaa itse ajautua pitkällä aikavälillä eristykseen, eikä kykene vastaamaan muuttuvan maailman uskonnollisiin haasteisiin.

Hengellinen väkivalta on oma kohtainen kokemus. Siihen vaikuttaa yksilön paikka

---

⁷² Linjakumpu 2015, 121–125.

uskonnollisessa yhteisössä ja omat kyvyt suhtautua siihen. Siinä, missä joku toinen kokee olevansa uhri, joku toinen saattaa kokea sen hyväntahtoisena ojentamisena, jolla yhteisön sisällä oleva vihollinen palautetaan takaisin yhteisesti hyväksyttyihin normeihin.⁷³ Oman aineistoni pohjalta näkisin ihmisen seksuaalisen identiteetin ja uskonnon olevan hyvin syvällisiä piirteitä ihmisyydessä. Niiden joutuminen ratkaisemattomaan ristiriitaan yksilön elämässä, voi johtaa tilanteeseen, jossa ihminen kokee olevansa yhteisönsä uhri ja hakeutuu etsimään apua vertaistukiryhmästä.

4.2. Avoimet vertaistukiryhmät Sateenkaariyhdistys Malkuksessa ja Uskontojen uhrien tuessa

Molemmissa yhdistyksissä seksuaali- ja sukupuolivähemmistölle tarkoitetut ryhmät ovat avoimia vertaistukiryhmiä, josta muodostui analyysini yksi yläkäsite. Alakäsitteisiksi sen alle muodostuivat ryhmä normittavat säännöt. Ryhmien avoimuus tarkoitti käytännössä, että kaikki aiheesta kiinnostuneet olivat tervetulleita ryhmään, mikä taas teki ryhmistä yllätyksellisiä ja joskus myös haastavia. Käsitteeseen avoin vertaistukiryhmä liittyi myös ryhmän mahdollisuudet ja rajat sekä tälle vähemmistölle liittyvät ryhmän erityispiirteet, joiden käsittelyn siirsin seuraaviin lukuihin.

Haastattelemien ohjaajien mukaan vertaistukiryhmään ei ollut useinkaan ensikertalaisena helppo tulla. Yleensä Uskontojen uhrien tuen ryhmää tulevalle ihmiselle oli takanaan pitkä harkinta ja jonkinlainen ajatusprosessi mahdollisesta irtautumisesta. Hän oli saattanut soittaa etukäteen yhdistyksen työntekijöille ja tiedustella ryhmien toimintatavoista. Pelkoa astua kynnyksen yli lisäsi mahdollisten tuttujen näkeminen vertaistukiryhmässä.

No, yleisesti ottaen luulen, että tänne on vaikeakin tulla. Se voi olla aika pitkäaikaisenkin harkinnan tulos. Kun näkee ihmisiä, yleensä on se, että pelkää, että joku tuttu näkee. (...) Sit voi ajatella, että joku kertoo jollekin ja se luottamus. Monihan soittaa ensin puhelimeen ja kyselee, ketä siellä ryhmässä on ja mistä sillee näin. (H5)

Kyllä se ajatustyö on tehty monta, kuukautta ennen. Monta kuukautta on mietitty sitä, ehkä vuosiakin ennen sitä, kun uskaltaa lopulta tulla sitten tänne, (H4)

Uskontojen uhrien tuen vertaistukiryhmissä oli selkeä sapluuna, johon ohjaaja saa perehdytyksen. Islamtaustaista ryhmää lukuun ottamatta ryhmät olivat avoimia, mutta voivat olla tarkoitettuja tietyn taustaisille ihmisille. Seksuaalivähemmistöjen ryhmä oli yksi näistä.

Taakasta voimavaraksi -projektin työntekijän Lumi Sammallahden mukaan Sateenkaariyhdistys Malkuksen ryhmät ovat erilaisia ja niiden toiminta saattaa vaihdella kävijöiden tarpeiden mukaan. Projektin tavoitteena on, että Malkus-ryhmä voisi tulevaisuudessa toimia kaikissa kaupungeissa, joissa on SETAn aluejärjestö. *Malkuksen*

---

⁷³ Linjakumpu 2015, 45, 59.

vertaistukiryhmissä hengellisyyden aste saattoi vaihdella tunnustuksellisesta kristillisyydestä aina uushenkisyyteen. Ryhmissä voi olla erilaisia teemoja, työpajoja tai vapaata keskustelua, mutta tarpeen tullen oli mahdollista käsitellä myös kriisejä, joita uskonnon ja seksuaalisen suuntauksen yhteentörmäys mahdollisesti aiheutti.⁷⁴

Helsingin Malkus-ryhmää kuvaili sen ohjaaja Jouni Heikkilä sosiaalisesti ja ei-hengelliseksi ryhmäksi, jossa ei harjoitetta uskontoa. Joillain Uskontojen uhrien tuen haastateltavilla saattoi olla Malkuksesta toisenlainen kuva. Tämä käsitys saattoi juontaa aikaan kymmenen vuotta sitten, jolloin yhden haasteltavan mukaan siellä laulettiin virsiä. Kuiteinkin ne haastateltavat, jotka kävivät molemmissa ryhmissä, eivät nähneet ryhmien välillä kovin suurta eroa.

Mutta kuitenkin mä nään tän ensisijaisesti sosiaalisena ryhmänä. Tää ei oo hengellinen ryhmä siinä mielessä, että täällä (harjoitettaisiin uskontoa). Meillä voi olla vaikka hiljainen hetki. Sekin on sellainen, että jokainen saa viettää hiljaisen hetken sellaisissa ajatuksissa kuin itse haluaa ja jokainen voi pitää sen hengellisenä, jos niin kokee. (...) Muutoksia voi tapahtua, mutta ennen kaikkea siis, koska Tämä ryhmä profiloituu sosiaalisena ryhmänä, silloin se on enemmänkin sitä, että ihmisellä on se hengellisyys ja tulee sen oman hengellisyyden kanssa tänne ja ne saavat tukea siihen, että he ovat sellaisia kuin ovat hengellisesti ja voivat olla tekemisissä toisten ihmisten kanssa, jotka ovat erilaisia. Voi olla, että löytyy samanhenkistä hengellisyyttä yhtä hyvin. (Jouni Heikkilä)

Ei se Malkuksen ryhmä mikään hassumpi ole. Olen pikkuhiljaa alkanut käymään taas aika harvakseltaan siellä. Sekin on vähän semmoista tota, että samat tyypit siellä useinkin on. Ja tota, en mä tiedä, onko niissä mitään hirveitä eroa. Varmasti kumpikin on ihan ok.(...) Ihan hyvin (voi käydä) kummassakin (ryhmässä). Ei niissä mitään ristiriitaa ole. Mutta ei jatkuvasti jaksa laukoo joka paikassa. (H3)

Jos kärjistäen tulkitseen omaa aineistoani, niin Uskontojen uhrien tuessa

seksuaalivähemmistöjen ryhmässä kävi ihmisiä, jotka halulusivat irtautua omasta

uskonnollisesta yhteisöstään, koska oma seksuaalinen suuntautuminen oli ristiriidassa

yhteisön normien kanssa. Keskustelu saattoi liittyä akuutteihin kriiseihin ja se oli enemmän kiinnittyneenä itse taustoilla oleviin uskonnollisiin liikkeisiin. Tämä kaikki on toki

mahdollista myös Malkuksen ryhmässä, mutta siellä toiminta saattoi olla enemmän jokaisen uskonnollisuutta tai hengellisyyttä tukevaa, joskin vaikeiden kokemusten merkitystä ei

myöskään vähätelty ryhmän ohjaamisen aikana. Malkuksen ryhmässä keskustelu ja tekeminen voivat olla aiheiltaan laajempaa. Näin Malkuksen aktiivijäsen ja vertaistukiryhmän ohjaaja Jouni Heikkilä kuvasi ryhmää⁷⁵:

Viimeisen vuoden tai viime vuonna keskimäärin on ollut yhdeksän henkeä. (...) Meillä on hirveen erilaisia kävijöitä. Nyt viime aikoina on ollut aika paljon vakikävijöitä, mutta se vaihtelee kovin paljon. Jotkut on sellaisia, että ne käy joka kerta. Jotkut käy kausittaisesti joka kerta. Jotkut voi olla sellaisia, että ne käy piipahdellen silloin tällöin. Ne käy vaikka muissakin ryhmissä ja sitten on sellaisii, jotka saattaa olla vuosiakin väliä ja ne tulee vuoden päästä. Ne voivat käydä silloin intensiivisesti tai sen jälkeen lopettaa taas ja sit ne tulee taas vuosien päästä. (...) Sit myös ihan se, että paitsi ihan tää seksuaalisuus ja sukupuoliuus, uskonnollisuus, niin ihmiset ovat kautta linja erilaisia. Täällä niin kuin eri alojen korkeakoulutettuja ja sitten käy kouluja käymättömiä. Täällä kohtaa erilaiset ihmiset. (Jouni Heikkilä)

⁷⁴ Sammallahti haastattelu.

⁷⁵ Jouni Heikkilän haastattelu.

Mutta tää Malkus-ryhmä ja ehkä tallaiset avoimet vertaistukiryhmät muutenkin, Niissä on hyvin paljon erilaisia ihmisiä Tämä uskontopuoli, vaikka on paljon erilaisia uskontoja, erilaisia uskonnollisia taustoja. Heillä on myös erilaisia kokemuksia niistä. Toisille se on tosi traumaattinen kokemus. Toiset ei oo koskaan tajunnut, et siinä olisi minkäänlaista ongelmaa. Ja kaikilla ei ole mitään uskonnollista taustaa. Meillä käy ihmisiä, joilla en ole sen ihmeempää uskonnollisuutta. (...) Mutta kuitenkin mä nään tän ensisijaisesti sosiaalisena ryhmänä. (Jouni Heikkilä)

Käytännössä molemmilla ryhmillä oli kuitenkin yhtäläisyyksiä. Sekä Helsingin Malkus-ryhmässä, että Uskontojen uhrien tuen ryhmässä oli iltapalatarjoilut. Molemmissa pyrittiin siihen, että paikalla olisi kaksi ohjaajaa. Uskontojen uhrien tuessa käydään aina läpi vertaistukiryhmän säännöt; samoin Malkuksessa ainakin silloin, jos paikalla on uusia tai erityisen paljon ihmisiä. Molemmat ryhmät aloittavat kokoontumisen esittelykierroksella, jolloin jokainen saa sanoa halutessaan etunimensä ja kertoa lyhyesti, miksi on tapaamiseen tullut. Säännöissä on maininta luottamuksesta ja salassapidosta ryhmässä käsiteltävistä aiheista. Ihmiset ovat ensisijaisesti hoitamassa ryhmässä itseään ja vastaavat itse itsestään. Hiljaa olokin on mahdollista, jos ryhmäläinen niin itse kokee. Jos ryhmässä ei ole käytetty alustuksia tai erityisestä teemasta ilmoitettu etukäteen, aika usein ryhmä itse muodosti käytävän keskustelun aihepiirin.

Koska ryhmässä käsiteltävät asiat ovat luottamuksellisia, en käy niitä työssäni läpi, vaan pyrin lähestymään ihmisten sisäisten kokemusten kautta vertaistukiryhmien merkitystä. Molemmat ryhmät lopettavat illan loppukierrokseen, jossa jokainen voi kommentoida mennyttä ryhmää. Yleensä ohjaaja pitää jonkinlaisen viimeisen puheenvuoron kerraten vähän illan keskustelua.

Vertaisryhmässä on usein vanhojen osanottajien lisäksi uusia ja vaihtuvia jäseniä. Yllättävää aineistossani oli, että haastateltavat kokivat vaihtuvuuden positiivisena asiana. Joitain haastateltavia suuri ryhmäkoko häiritsi, toisia taas ei.

Vaikea sano, koska molemmissa on etunsa. Joskus on hyvä, että on pienempi ryhmä. Ja sitten tietysti voi olla joillekin ihmisille, jotka tulee sinne paikalle, on hyvä, että ryhmä on pienempi ryhmä – ujompia ja arempia. Sit ne uskaltais avautuu enemmän, enemmän sitten siinä. Mutta sit mä oon ollut siinä, että on vaan yks, mikä on ohjaajan lisäksi paikalla. Se ei tunnu enää sit, se on vähän niiku masentavaa jopa. Koska haluais, että tänne tulis niitä ihmisiä. Ja saako ihminen ihan sitä, ku hän huomaa, että on ainoa. (...) Kyllä se (vaihtuvuus) tuo omalle mielelle semmosta piristystä jotenkin. Mun mielestä on mahtavaa, että joka kerta, ellen nyt väärin muista, tohon seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmään on aina tullut joku ensikertalainen. Vaikka olis käynyt vaan sen yhen kerran siellä, mutta jotenkin mulle tulee itelle siitä sellainen hyvä mieli, että uudet löytää. Viime kerralla oli ensikertalaisia, parikin vissiin. (H4)

Yleensä ryhmän vuorovaikutuksen ja dynamiikan muodostuminen vaatii aikaa ja jäsenten tutustumista toisiinsa. Tämä mahdollistaa ryhmässä eri roolien muodostamisen toimivaksi. Donald Pennington on pohtinut kirjassaan *The social Psychology of Behaviour in Small Groups* toisen tyyppistä ajatusta, että ryhmässä nimettömänä esiintyminen saattaakin

vapauttaa ihmisen käyttäytymistä ja samalla auttaa tiedostamaan ryhmän normit selvemmin.⁷⁶ Koska vertaistukiryhmässä aineistoni mukaan esiinnyttään usein joko nimettömänä tai etunimellä sekä melko usein myös vieraiden ihmisten parissa, saattaa ryhmän koheesion ja keskustelun vahvistajana toimia juuri anonymiteetti.

Jos ryhmä onnistuu toimimaan spontaanisti ja jäsenet tuntevat siinä olonsa turvalliseksi, tämä voi parhaimmillaan herättää keskinäistä luovuutta ja innostuneisuutta ryhmäläisten kesken. Asioita on mahdollista hahmottaa silloin uudella ja mielekkäällä tavalla.⁷⁷ Osa haasteltavistani kertoi kokeneensa jotain vastaavaa, kun ryhmä aloituksesta oli kulunut jonkin aikaa.

1990-luvulla syntyi melko paljon ns. oma-apuryhmiä, joita voisi luonnehtia vertaistukiryhmien edeltäjiksi. Näiden ryhmien jäseniä yhdisti henkilökohtainen kiinnostuksen kohde ja tuen etsiminen johonkin kaikkia ryhmäläisiä yhdistävään ongelmaan. Syrjintä tai seksuaalinen suuntaus olivat yksi syy hakeutua näihin ryhmiin. Ryhmien epävirallisuus ja kasvokkain tapahtuva vuorovaikutus houkuttelivat ihmisiä toistensa seuraan, jolloin ryhmät tarjosivat ihmisille turvallisuutta, itsetunnon kohentamista ja sosiaalisten tarpeiden tyydytystä.⁷⁸ Aineistossani korostuivat tänäkin päivänä nämä samat perusteet, miksi ihminen hakeutui ja halusi olla mukana vertaistukiryhmässä. Kenties on myös niin, että viralliset auttaja tahot eivät aina ymmärrä uskonnollista ja seksuaalisen identiteetin välistä problematiikkaan, jolloin keskinäinen vertaistuki tarjoaa ymmärtäväisemmän avun, jossa aitoja tunteitakaan ei ole unohdettu. Vertaistuellla on tässä mahdollisuutensa, mutta myös rajoituksensa.

4.3. Vertaistukiryhmän mahdollisuudet ja rajoitteet

Kaikki haasteltavani korostivat vertaistuen ja ammattitautisien selkää eroa. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmässä he kokivat sen mahdollisuuksina ryhmän avoimuuden, luottamuksellisuuden sekä suvaitsevuuden erilaisuutta kohtaan. Kukaan haasteltavista ei pitänyt vertaistukiryhmää terapiaryhmänä.

Haastateltavien mukaan ryhmien ilmapiiri oli yleensä avoin ja turvallinen, mikä mahdollisti keskustelun omista huolistaan ja kokemusten vaihtamisen niistä. Hiljaa oleminenkin, ja vain muiden kuuntelu, oli monille itseisarvo, jota tuli kunnioittaa. Haastateltavat kokivat olevansa vastuussa siitä, että erilaisia uskontoja ja vakaumuksia kohdeltiin arvostavasti ja tasavertaisesti.

---

⁷⁶ Kopakkala 2008, 56; Pennigton 2002, 80–83.

⁷⁷ Kopakkala 2008, 116–117.

⁷⁸ Pennigton 2002, 5, 6–8, 25, 46–47.

Tykätty on tosiaan kovasti. On ollut niiku kiva tommoinen avoin (ilmapiiri), siis yllättävän avoin. Huomasin, että ihmiset on siellä puhunut asioista. Ja tota, minutkin on otettu vastaan hyvinkin myönteisesti. (...) Se ois niiku semmoinen turvallinen paikka, mihin voi tulla, koska monella ei ole ollut ketään kenellekään, kenelle voi tätä puhua. On joutunut elämään ehkä kaapissa ja ovi hyvin tiukasti kiinni vielä. Ja tota ja varmasti moni haluaisi, että mitä sä haluat tästä asiasta kysyä, mutta ei kukaan ole, keneltä sä kysyt sitä. (...) Mut et on se paikka, missä voi käydä toipumassa toisten kanssa, vertaistuen kanssa asioita lävitse ja pohtia. (H3)

Se periaate, että kaikkia kunnioitetaan. Tietenkin, jos joku alkaa haukkumaan muiden uskontoja, siinä varmaan ohjaaja puhalttaa pelin poikki. (H7)

Aineistossani vertaistukiryhmä koettiin paikaksi, jossa ei tarvitse olla yksin omien ajatusten ja huolien kanssa. Ryhmässä oli mahdollisuus saada etäisyyttä omiin ongelmiin ja nähdä niitä uudessa valossa muiden kokemukset ja ideat huomioiden. Huomio, että muutkin ovat selviytyneet ja löytäneet paikkansa elämässä, auttoi paremman tulevaisuuden rakentamisessa.

No, vertaisryhmän tehtävä ja mahdollisuudet on oikeastaan se, että ihminen ei jää yksin. Koska monesti, kun on kysy vaikeista asioista, niitä helposti jää pyörittelemään, niitä samoja keloja yksinään. Ja tota, sitä voi jäädä jumiin niihin ajatuksiin. Ja ne voi olla vääristyneitä, ne ajatukset. Ja voi, ei ne aina oo ihan rakentaviakaan ne ajatukset – kelaa, jota yksinään pyörittelee. (H6)

Me tarjotaan paikka ihmisille tavata toisia ihmisiä, joilla on ehkä jotain samantapaista kokemusta tai samantapaisista taustaa. (...) Se ei tarvii olla ammatti-ihminen kenen kanssa keskustele, vaan ylipäättänsä joku kuuntelee. Siinä tää vertaistoiminta on aivan ylivertainen. Siinä ihminen kertoo omista jutuistaan, joku kuuntelee. Sit ne myös kuulee toisilta niistä toisten jutuista ja monesta asiasta voi oppia uutta niiku toisten elämäntilanteesta. Ai tollinenko sun elämäntilanteesi on. (H1)

Siinä saa apua ihan konkreettisesti, vaikka välillä puhuisi ihan ilmoista siellä. Joku voi sanoa jonkun viisaan sanan, vaikka se olisi ihan mikä vaan. Ne jää mieleen, jos kuuntelee. siinä on se vertaistuki. Usein ei ole huonompi olo lähtiessä kuin tullessa. (...) Aina saa, vaikka olis hiljaakin. Aina on se ihmisten kohtaaminen. (H5).

Vaikka ryhmän sisäinen koheesio saattaa olla ajoittain hyvinkin vahva ja keskustelu intensiivistä, voi tässä tulla vertaistukiryhmän rajat vastaan. Se ei ole samanlainen uskonnollinen yhteisö, johon he ovat aikoinaan tiiviisti liittyneet, eikä läheskään kaikissa vertaistukiryhmissä harjoitetta uskontoa. Uskontojen uhrien tuessa ei sellaista ole, ja Helsingin Malkus-ryhmä on ”ulkoistanut” uskonnon harjoituksen erilaiseen sateenkaaritoimintaan.

Vertaistukiryhmän tehtävä on tukea ja auttaa kaikki ryhmän jäseniä. Ryhmän toiminta perustuu vastavuoroisiin suhteisiin, joissa hankalaa elämäntilannetta käydään läpi yhdessä keskustellen. Osallistujat ovat samaan aikaan sekä auttajia että autettavia. Vertaisuus voidaan määritellä keskinäiseksi asiantuntemukseksi, jonka tärkeinä osatekijöinä ovat yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Ryhmän ilmapiirin tulisi olla sallivat ja turvallinen, jossa kaikilla on mahdollisuus vapaasti ilmaista ajatuksiaan ilman tuomitsemista ja arvostelua. Vertaistuki ei ole terapiaa, mutta se voi kerryttää osanottajien sosiaalista pääomaa, mikä onnistuessaan kumuloituu yksilön mukana ryhmän ulkopuolelle.⁷⁹

Aineistossani korostui myös käsitys, ettei vertaistukiryhmä ole varsinainen

terapiaryhmä. Varsinkin ohjaajat olivat mielestäni tietoisia, milloin ryhmäläinen saattaisi tarvita lääkäriä tai mielenterveyspalveluja. Sekä ryhmäläisten pysyvyys, että vaihtuvuus, tekevät ryhmästä enemmänkin kertaluonteisen kuin ryhmädynaamisesti etenevän terapiaryhmän. Ohjaajilla oli valmiuksia myös keskustella yksittäisen ihmisen kanssa ryhmäistunnun jälkeen, jos näkivät tarpeen ohjata yhtä ryhmäläistä muihin palveluihin.

Sit on tällaisia asioita., et siihen tarvitaan muunlaista apua, ihan lääkärin apua tai ihan mielenterveyden alan ammattilaisen apua. Sitä ei, se ei oo vertaistukiryhmän tarkoitus antaa. (...) Niin, eikä yrittää. Mä yleensä sanon aika suoraan, että täältä ei löydy sellaista apua. Voidaan keskustella. Tää on enemmän keskustelukerho. (H4)

Eihän se ole psykoterapiaan tietenkään. Semmoisia vakavia ongelmia sillä ei voi tietenkään korjata. Kyllä semmoiseen pitää saada joku terapia juttu. (...) No, se on kertaluonteinen. Onhan eri dynamiikka ryhmässä, joka on avoin ja sinne voi tulla kuka tahansa. Kun taas semmonen suljettu, mikä jatkuu samanlaisena. (H7)

Vertaistukiryhmän roolitukset erosivat terapiaryhmästä, jossa roolit olivat etukäteen määrättyjä ja rajattuja. Yleensä terapiaryhmissä ei suositella ystävyys-suhteita ryhmän jäsenten välillä, mutta vertaistukiryhmässä ne olivat sallittuja. Samoin eri roolit vertaistukiryhmässä voivat olla joustavia. Koska vertaistukiryhmä rakentui ihmistenvälisellä vuorovaikutuksella, ryhmän rooliodotukset voivat vaihdella ja muuttua. Ryhmän säännöt ja normit antoivat tähän suotuisat olosuhteet.⁸⁰

Silti mä tuon omaa persoonaa esiin. Tietenkin on ne säännöt. Musta on tosi tärkeää, että myös se vetäjä – ei niinku valloita sitä tilaa ja oksenna omia juttujaan, mutta kuitenkin rohkaisee ihmisiä. (...) Mä koen ohjaajana, että mä en ole neutraali ammattilainen. (H7)

Toinen ero terapiaryhmiin oli vertaistukiryhmien koko. Yleensä terapiaryhmän koko on viidestä kahdeksaan osanottajaa⁸¹ Tutkimassani ryhmissä niiden koko vaihteli keskimäärin yhdestä viiteentoista osanottajaan. Ryhmän henkilöiden ja lukumäärän vaihtuvuus eivät tukeneet käsitystä, että vertaistukiryhmä voisi toimia samalla dynamiikalla ja vuorovaikutuksella kuin terapiaryhmä. Haastateltavat olivat kuitenkin tietoisia tästä, eikä se heidän mielestään ollut ongelmallista.

Jos ryhmä on avoin ja sinne voi tulla kuka tahansa, heräsi kysymys ryhmässä käsiteltävien asioiden luottamuksellisuudesta ja salassapitovelvollisuudesta. Yleensä ryhmien säännöissä oli maininta luottamuksellisuudesta, mutta kuka voi taata, että käsiteltävät asiat pysyivät vain ryhmän sisällä.⁸² Haastatteleman ryhmäläiset eivät kokeneet luottamuksellisuutta ongelmana, mutta halusivat joissain ryhmäistunnoissa luottaa myös omaan intuitioonsa toisten ryhmäläisten suhteen siinä, vaikenivatko vai puhuvat itselleen syvistä asioista.

---

⁷⁹ Mikkonen & Saarinen 2018, 58–59, 187; Hyväri 2005, 215; Nylund 2000, 35.

⁸⁰ Hyväri 2005, 219.

⁸¹ Suomen ryhmäpsykoterapia ry s.a..

⁸² Nylund 2005, 205.

Aina tasavertaisuus ryhmässä ei toteudu. Jotkut ryhmäläiset voivat olla hallitsevimpia tai puheliaampia kuin toiset. Tämä saattoi johtaa muiden jäsenten tyytymättömyyteen siinä, mitä keskustelun aiheita ryhmässä käsiteltiin ja millä tavalla. Vaikka hiljaa oleminen olikin sallittua ryhmässä, liian hallitsevat ihmiset saattoivat vaikeuttaa hiljaisten osallistumista.⁸³ Liian dominoivat ryhmäläiset asettivat myös paineita ryhmänohjaajalle, jonka pitäisi huolehtia jokaisen ryhmäläisen mahdollisuudesta osallistua yhteiseen keskusteluun. Ohjaajan ensisijainen tehtävä oli järjestää tasapuolisesti tilaa jokaiselle ryhmän jäsenelle. Hän ei ollut terapeutti, joka analysoi ja pohtii ratkaisuja elämän tilanteisiin.⁸⁴ Aina ei ollut helppo löytää yhteistä puheenaihetakaan.

Vaikeaa voi olla se, että ryhmässä saattaa olla ihmisiä, jotka on tosi dominoivia ja vievät sitä keskustelua eteenpäin ja ne puhuu koko ajan ja sen yhden ryhmäläisen rajoittaminen, ettei se vie sitä kaikkea tilaa, että muutkin saavat puhua. Joskus on se, mitä ryhmässä on. Ryhmäläiset eivät tunne toisiaan. Ne on ihan eri aaltopituudella. Yks haluu puhua, niiku pappi, synnistä tai teologisista kysymyksistä. Sit taas joku teini ihan jostain muusta. Se, että miten saadaan tää porukka sellaiseks yhteneväiseks ryhmäksi. Se on. Sikäli jotkut toiminnalliset (ryhmät), kuten runopaja, ovat kauheen hyviä. (H7)

Kun ihmiset kokoontuvat yhteen syntyy tosinaan myös konflikteja. Yleensä konfliktit olivat aineistoni mukaan melko harvinaisia. Enemminkin ne koettiin vertaistukiryhmän ominaisuuteen kuuluvana kuin vältettävänä asioina. Toinen selkeä periaate kaikilla haastateltavillani oli jokaisen ryhmäläisen henkilökohtainen vastuu itsestään, mikä yleensä mainittiin jo istunnon alussa luettavissa säännöissä. Ryhmässä oltiin hoitamassa ensisijaisesti itseään.

Mut sit ne rajat, niin joissain ryhmän säännössä on, että jokainen ihminen on vastuussa omasta elämästään. Se on musta hirveen tärkeätä, et kuitenkin niiku vaikka asioista keskustellaan, voi kysyä neuvoa ja näin, mutt jokainen on vastuussa siitä omasta elämästään. Tekee sen oman elämänsä koskevat päätökset. Ja karuimmillaan tää näkyy esimerks siinä, että jossain ryhmässä joku tekee itsemurhan. Sitä ei voi, se ei ole kenenkään muun vastuulla kuin sen ihmisen vastuulla. (...) Se on niin kuin ääriesimerkki, mutta sitten pienemmässä mittakaavassa muuta. Jokainen tekee kuitenkin omat päätökset itse. Et se siinä on se kuitenkin raja. (H6).

Vertaistukiryhmään ei ollut aina helppo hakeutua. Tällaisia syitä voivat olla leimaantumisen pelko, omat ennakkokäsitykset itse vertaistuesta tai yleensä sosiaalisten suhteiden vaikeus yksilön omassa elämässä. Vertaistukiryhmässä ollessaan ihminen voi kokea ahdistusta, jos uudet jäsenet tuovat kertomuksillaan uudestaan esiin samoja kokemuksia ja tunteita, joista jo luuli pääsevänsä eroon. Yleisesti naiset osallistuvat miehiä enemmän vertaistukiryhmiin, mikä voi viestiä naisten halusta jakaa kokemuksiaan miehiä enemmän.⁸⁵

Tiedon puute vertaistukiryhmistä ja niiden saatavuus voivat olla ongelmallista. Vertaistukiryhmät ovat keskittyneet usein suurien kaupunkien yhteyteen, jolloin niitä tarjoavat järjestöt ovat tarjonneet kaupunkien ulkopuolella oleville ihmisille vertaistukea

---

⁸³ Nylund 2000, 35.

⁸⁴ Mikkonen & Saarinen 2018, 64–65.

⁸⁵ Mikkonen & Saarinen 2018, 139–140.

myös internetissä.⁸⁶ Uskontojen uhrien tuessa toimiin yksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistölle tarkoitettu ryhmä pääkaupungissa. Järjestöllä on avoimia ryhmiä eri puolilla Suomea, mutta yksikään niistä ei ole keskittynyt pelkästään tähän vähemmistöön. Muihin avoimin ryhmiin on aina mahdollista osallistua, mutta niihin osallistuminen ei aina ollut helppoa ihmiselle, joka kuuluu seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön.

4.4. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistölle tarkoitettujen vertaistukiryhmien erityispiirteet

Analyysini mukaan uskonnon ja homoseksuaalisen suuntauksen törmäys saattoi aiheuttaa ihmiselle raskaan taakan. Aiheen salailu uskonyhteisössä ja yleensä arkuus puhua asiasta kenenkään kanssa saattoivat aiheuttaa kokemuksen yksinäisyydestä. Toisaalta suuntauksen ilmitulo herätti pelkoa mahdollisesta syrjinnästä.

Usein vertaistukiryhmään liitetään jokin sairaus, trauma tai ongelma. Haastateltavani eivät kokeneet omaa seksuaalista identiteettiään sinällään ongelmallisena. Ongelma oli enemmänkin uskonnollisen yhteisön kielteinen suhtautuminen seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin. Suhde ympäröivään yhteiskuntaan ja kanssaihmiseen koettiin välillä haasteellisena. Jotkut nimittivät tätä ”tuplataakaksi”, jossa seksuaalisen poikkeavuuden lisäksi ihmisellä on kannettavana myös suhde uskoon.

Seksuaalinen poikkeavuus on raskas taakka kenelle tahansa. Sitten kun siihen tulee uskonto vielä päälle. (H3)

Sit taas sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöillä, niin se aihe liittyy siihen minuuteen ja siihen identiteettiin. Se ei ole varsinainen ongelma, se identiteetti sinänsä. Siihen voi liittyä kaikenlaista. Se ongelma tulee niiku muista ihmisistä, ikään kuin muiden ihmisten ja yhteiskunnan suhtautumisesta. Se ei ole niin ikään ongelma, se aihe sinänsä, vaan miten niin kuin tulee kohdatuksi oman itsensä. (H6)

Joillekin Uskontojen uhrien tuen ja SETA:n tavalliset vertaistukiryhmät saattoivat olla haastavia, mikäli niissä oli puhuttava samanaikaisesti sekä uskonnosta että omasta identiteetistä. Uskontojen uhrien tuen muissa ryhmissä keskeistä olivat useimmiten uskonto ja sen kriisiytyminen elämässä. Seksuaalivähemmistöjen ryhmässä keskeistä ovat edellisten lisäksi oma minuus ja vähemmistöidentiteetti.

Mitä seksuaalivähemmistöihin tulee, kun monet käyvät näissä muissakin ryhmissä, kun (sitten) tulevat tähän meidän ryhmään. Saattavat sanoa, että ovat vähän arkoja siellä puhumaan seksuaalisesta suuntautumisesta, koska he kokevat, ettei koskaan tiedä, miten ihmiset niiku suhtautuu. Vaikka niiku tottakin, ettei minkäänlaista syrjintää hyväksytä. Koskaan ei voi tietää toisista ryhmäläisistä, minkälainen ajatusmaailma heillä on. Näin ne ihmiset joutuvat kokemaan paljon syrjintää. Ymmärrettävästi on vähän varpaillaan. Hyväksytäänkö heidät vai ei? Sit on kuitenkin paikka, josta tietää, että ihan varmasti hyväksytään. (H4)

Tää maailma on niin hirveen hetero, hetero-oletus joka paikassa. Siinä ryhmässä voi luontevasti, että se ei ole sellainen – just päinvastoin. Se on homo-oletus, missä taas ei tarvitse käydä sitä kaappikeskustelua (ryhmän) sisässä tai muiden ryhmäläisten kanssa. Kyllähän se on, mietin sitä itse, kun menee, mihin

---

⁸⁶ Mikkonen & Saarinen 2018, 138.

tahansa isoon ryhmään, voin keroa itsestäni. Kuinka avoimesti voin kertoa itsestäni? (...) Sellaisia pohdintoja ei ole seksuaalivähemmistöjen ryhmässä. (H7)

Jos Uskontojen uhrien tuessa käsitellään enemmän uskonnon ja seksuaalisuuden aiheuttamia ristiriitoja tai kriisejä, Malkuksen ryhmässä seksuaalivähemmistöön kuuluvat ryhmäläiset eivät käsitelleet yksin uskontoon liittyviä aiheita. vaan myös ihmissuhteisiin, seksuaalisuuteen ja parisuhteeseen liittyviä teemoja, mikäli se on yhteisesti sovittua.

Buchanan et al. mukaan kristityllä on kolme vaihtoehtoa ratkaista oman homoseksuaalisen identiteetin ja uskonnon tai uskonnollisen yhteisön välinen ristiriita. Hän voi luopua homoseksuaalisesta suuntautumisesta ja elää mahdollisesti selibaatissa loppuelämänsä. Toisessa vaihtoehdossa hän luopuu joko uskonnosta tai tiukasta uskonyhteisöstä. Kolmannessa vaihtoehdossa kristitty sovittaa yhteen seksuaalisen identiteettinsä ja uskonnon tai hengellisyyden.⁸⁷ Oman aineistoni perusteella ainakin seitsemän kahdeksasta haastateltavasta oli valinnut viimeisen vaihtoehdon. Aineistostani todettakoon, että matka integraatioon näiden välillä ei aina tapahdu hetkessä, vaan voi viedä useita vuosia ennen kuin sopusointu näiden välillä on saavutettu. Vertaistuki oli yksi etappi tällä tiellä.

Vertaistukiryhmissä ihmisten välinen yhteenkuuluvuus voi olla vahvaa, jolloin ihmiset tuntevat läheisyyttä ja luottamusta toisiaan kohtaan. Mikäli ryhmä kykenee jakamaan yhteisen identiteetin, toisten auttaminen ja keskinäinen yhteistyö helpottuvat. Jaettu identiteetti saattaa ilmetä myös yhteisenä moraalina, mikä puolestaan lisää ryhmän motivaatiota toimia yhteistä päämäärää kohti.⁸⁸ Aineistossani juuri seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmässä oli voimakas kokemus jaetusta yhteisestä identiteetistä, johon jokainen ryhmäläinen toi omat kokemuksensa. Seksuaalinen identiteetti kosketi hyvin syviä persoonallisuuden piirteitä ihmisessä, kuten uskontokin. Oikeutus omaa uskontoon tai uskonnottomuuteen sekä identiteettiin ovat päämääriä, joihin uskoisin aineisoni mukaan vertaistukiryhmän toiminnan tähtäävän.

Vaikka tutkimani vertaistukiryhmät olivat luonteeltaan vaihtuvia ja kertaluonteisia, aineistoni mukaan niissä koettu ryhmän sisäinen identiteetti saattoi olla voimakas ja tunnepitoinen. Pitkään jatkunut oman identiteetin salailu ja arkuus esiintyä kokonaisena, yhteisön hyväksymänä ihmisenä, saattavat ”liimata” tätä vertaisryhmää tiiviisti yhteen. Tällöin aineistoni mukaan ryhmä kokee moraalisenä velvollisuutena auttaa kanssaihmiä, joiden kokemuksia he ovat keskenään jakaneet. Tämä puolestaan helpottaa ryhmää saavuttamaan tavoitteensa. Tässä ryhmässä ihminen tulee hyväksytyksi, ja koettua

---

⁸⁷ Buchanan et al. 2001, 440.

yhteisöllisyyttä voidaan jakaa. Yksi ryhmän tavoitteista oli tunteiden tunnistaminen, niiden jakaminen ja käsittely.

4.5. Tunteet seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vertaistukiryhmässä

Analyysini mukaan tunnetyöskentely kuului oleellisesti vertaistukiryhmän toimintaan.

Varsinkin ero entisestä uskonyhteisöstä toi pintaan monia vanhoja tunteita, mutta samalla uusia tunteita, jotka liittyivät eroprosessiin. Toisaalta ryhmässä oli mahdollista kokea tunteiden hyväksyntää, niiden keskinäistä jakamista sekä positiivisia, ihmistä kannattelevia tunteita. Ryhmä mahdollisti myös etäisyyden ottamista tunteisiin ja asioiden näkemistä uudessa valossa.

Pitkään jatkuneiden tunteiden piilottaminen ja niiden tuominen yhteiseen ryhmää, helpottivat aineistoni mukaan ihmisen yksinäisyyttä. Samalla tämä mahdollisti uusia voimavaroja käytettäväksi, kun ahdistavia tunteita pääsee lopulta purkamaan samanhenkisten kesken. Aineistossani tämä korostui erityisesti seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmässä, koska ryhmässä oli mahdollista nähdä erilaisia tapoja, joilla muut ovat ratkaisseet seksuaalisen suuntauksen ja uskonnon välisen ristiriidan

Vertaistukiryhmä mahdollisti tunteiden ilmaisemisen, käsittelyn ja antoi mahdollisuuden ymmärtää niitä aikaisempaa paremmin.⁸⁹ Omat haastateltavani nimesivät vaikeiksi tunteiksi häpeän ja syyllisyyden. Näiden tunteiden juuret saattoivat ulottua kauas menneisyyteen ja nousta pintaan ryhmän aikana.

Mulla on nimenomaan tää uskonnollinen trauma, siis sen opetuksen iskostaminen ja siihen liittyvä semmoinen syyllisyys. Tajuaa olevansa just sellainen, kun ei pitäisi. Se törmäys, minkä mä oon tavallaan järjen tasolla käsitellyt. Se on nyt jotenkin aktivoitunut niin, että sieltä tulee samat tunteet ja ajatukset kuin lapsuudesta. (H6)

Joskus tunteet täyttivät ryhmän käyttämän tilan hyvinkin tiiviisti.

Joskus on semmoista, joku on kertonut jonkun semmoisen niin koskettavan asian tai toisen mielestä hirveän, että se toinen ei pysty kuuntelemaan. Ne tunteet on sellaisia, että ainakin mulla huomaa, jos on ilmassa, että vois leikata, jos on herkkä. Kyl niit on. Välillä oikein paljonkin. (H5)

Toisinaan tunteet saattoivat aiheuttaa ryhmälle haasteita ja ongelmia, jolloin ryhmien ohjaajat näkivät velvollisuudekseen puuttua niihin. Kaikki haastateltavat, niin ohjaajat kuin ryhmäläiset, näkivät tärkeäksi, että tunteita tuli esille ja niitä käsiteltiin.

Mä oon pyrkinyt siihen, että tunteita saa ilmaista. Se on pikkuisen vaarallinen asia siinä mielessä, että kun sitten niitä tunteita ilmaistaan ja tota silloin ihminen on aika haavoittuvainen, kun se ilmaisee niitä tunteita. (...) Mutta tunteen ilmaisu täytyy tehdä lähtökohtaisesti sillä tavalla, ettei se loukkaa muita. (H1)

Ja tota, on myös sellaisia tilanteita, että pitää vähän hillitä, että nyt rauhoitutaan. On toinen paikka tälle. Tän lisäksi tulee joskus tämmöistä vihan tunnetta tai katkeruuden – tai jotain tällaista pulpahtaa pintaan, niin ohjaajia kuin ryhmäläistä kohtaan. (H4)

---

⁸⁸ Chan et al, 2005. 276, 289.

⁸⁹ Mikkonen & Saarinen 2018, 82.

Kyllähän siinä tunteet on varsinkin pinnassa ja tota sitten ihmiset ovat erilaisessa tilanteessa. Joillekin on hyvin arka ja tulehtunut tilanne. Totta kai se tulee. Saattaa tunne ryöpsähtää siinä sitten, mutta toi on kuitenkin semmoinen paikka, jossa voi antaa tunteidenkin tulla pintaan. Se on tavallaan turvallista räjähtää, jos räjähtää. (...) Sitten kun siellä on niiku samantapaisessa, vähän samantapaisessa tilanteessa toisetkin – sitä ymmärretään kuitenkin, joo. (H3)

Oman aineistoni mukaan tunteiden aiheuttamat hankalat konfliktit vertaistukiryhmissä olivat kuitenkin melko harvinaisia, joskin sallittuja ryhmän rajojen puitteissa. Enemminkin haastateltavat kokivat ryhmät avoimiksi ja turvallisiksi paikoiksi ilmaista tunteitaan. Kun eri tunteita pystyi jakamaan ryhmäläisten kesken, ne eivät enää tuntuneet kaoottisilta. Samalla oli mahdollista saada etäisyyttä tunnemylläkkään, jota asioiden yksin pohtiminen aiheutti. Myötätunto, luottamus ja yhteisteisten kokemusten jakaminen antoivat uskallusta puhua hävettävistäkin asioista ilman muiden taholta tulevaa syyttelyä tai tuomitsemista.

Silloin kun yksin pohtii asioita, silloin jää vellomaan semmoiseen tunnemylläkkään. Kaikki on kaoottista. Ajatukset ja tunteet voi olla kaoottista. Harva kykenee semmoiseen systemaattiseen ajatteluun yksinään silloin, kun tunteet on mukana. (...) Se myötätunto ja luottamus, semmoinen niiku turvallisuus – ne liittyy siihen samaan, että homma toimisi. Ois turvallinen ja mä voin luottaa niihin ihmisiin, et mä voin puhua niistä asioista, vaikka nää on mulle vaikeita ja tuottaa häpeää ja kaikenlaista. Niin mä voin luottaa, että tuun hyväksytyks kuitenkin. Mua ei niiku hylätä ja tuomita sen mukaan. Se on hirveen tärkeää, että on sellainen ryhmän tuki. (H6)

Ihmiset tuo niitä tunteita tai siis puhuu tunteista, mitä ne on kokenut asian tiimoilta. Myös näyttää tunteita. Ei se oon mitenkään kiellettyä itkeä tai nauraa. Hyvin usein nauretaan myös, koska huumori on hyvä selviytymiskeino. On sattunut semmoista, että ihmiset niiku itkee ja kyynelehtii ja näin. (H4)

Empatiassa ihmiset samaistuvat toisiin ihmisiin tunteen tasolla, jolloin ihminen pystyy jakamaan toisten tunnetiloja. Hän voi lohduttaa surullista, auttaa vaikeuksissa olevaa ja myötäelää mukana toisen tunteissa. Empatia on siis tunteiden tarttumista.⁹⁰

Se empatia, mikä ryhmässä on, on hirveen tärkeää. Se, että itse on empaattinen ja muut on empaattisia. Se semmoinen myötätunto, joka luo sen turvallisuuden ilmapiirin siihen. (H6)

Aineiston perusteella tunteet olivat tärkeä osa vertaistukiryhmän toimivuutta, koska ihminen ei päässyt yli vaikeiden kokemusten, ellei hän jollain tasolla ole käsitellyt omiin traumoihin liittyviä tunnekokemuksiaan. Vertaistukiryhmän etu oli nimenomaan jaetut tunteet saman kokeneiden ihmisten kesken. Vaikka tunteita ei käsiteltykään ammattiauttaja, niiden jakaminen samanhenkisten kesken voivat tuoda kaivatun kokemuksen yhteisöllisyydestä ja oman ihmisarvon tärkeydestä. Vertaistukiryhmän heikkoutena voi olla ryhmän sisäinen jämähtäminen keskinäiseen tunteeseen. Ammatillinen auttaja olisi voinut nopeuttaa tämän prosessin etenemistä. Eräs haastateltava kaipasi toisinaan ryhmiin myös ilmaa ja huumoria. kun vaikeat tunteet ahdistivat liikaa.

Se on tuota, mä heittelin, onko homoilla mitään huumoria. Mä en tarkoita, että heitä homo voltta, vaan ei, ei. Siihen ei tule mitään vastusta. Jotenkin siellä ollaan, niiku semmoiselle, tietsä, mestauslavalle menossa. (H4)

---

⁹⁰ Vilko-Riihelä 1999, 490.

Laajasti määriteltynä tunne on suhteellisen lyhytaikaisesti koettu kokemus tai tila, jossa ihminen suuntautuu jotakin kohti tai pois päin jostain. Tilan intensiteetti voi vaihdella voimakkuudeltaan. Tunteet aiheuttavat meissä fysiologisia tai kognitiivisia reaktioita. Viimeksi mainitussa voimme nimetä tunteen oman käsityskykymme mukaan. Tunteilla ja motivaatiolla on yhtäläisyyksiä: tunteet motivoivat toimintaamme.⁹¹ Vaikka opimme tunnistamaan tunteitamme, jokin yllättävä tilanne voi aktivoida varhaisia, jo unohdettuja kokemuksiamme. Joissain tilanteissa syntynyt ja unohdettu tunnekokemus voi yllättäen pulpahtaa tietoisuuden pintaa uudessa tilanteessa, mikä saattaa aiheuttaa hämmennystä kokijassaan. Koska kaikki tunteita ei voi tunnistaa, ei niitä aina voi kontrolloidakaan.⁹²

Tunteisiin vaikuttaa ihmisen sosiaalinen ympäristö. Uusissa ja oudoissa sosiaalisissa tilanteissa otamme helposti mallia toisista ihmisistä toimintaamme. Omien tunnereaktioiden kautta tulkitsemme ympäristön toimintaa ja samalla lähetämme omia sosiaalisia signaaleja, joihin odotamme kanssaihmisiltä vastauksia. Ympäristö siis määrittää niitä kanavia, joilla tunneilmaisu on mahdollista.⁹³ Ainakin osalle vertaistukiryhmään tulevista ihmisistä tilanne voi olla uusi ja hämmentävä, jolloin ryhmän alussa luettavat säännöt osaltaan määrittävät tunteiden ilmaisun mahdollisuudet ja rajat. Mikäli ryhmän tunneilmapiiri oli turvallinen, se rohkaisi ilmaisemaan ja jakamaan tunteita toisten ryhmäläisten kesken. Kenties uuden jäsenen, niin kokiessa, oli mahdollista heittäytyä ryhmän tunneilmaston varaan ja luottaa ryhmän kannatteluun omienkin tunteiden esiintuomisessa.

Buchanin et al. mukaan homoseksuaalin ”kaapista ulos tuleminen” aiheuttaa ihmiselle vaikeasti kohdattavia tunteita, kuten vihaa, syyllisyyttä, masennusta, pelkoja tai hylkäämisen tunteita. Janja Lalich ja Madeleine Tobias näkevät uskonnollisesta yhteisöstä irtautumisen voivan johtavan suruun, jonka pohjalla saattoi olla pettymys menetetyistä entisestä elämästä ja läheisten hylkäämisestä.⁹⁴ Vihan tunne oli aineistossani yksi merkittävät tekijä, jotta ihminen pääsi eteenpäin omassa eroprosessissa. Uskontoihin liittyy paljon yhteisöllisyyttä, minkä puuttuminen elämässä aiheutti osalle haasteltavista ensin surua. Joku voi kokea surua menetetyistä ajasta ja elämästä entisessä yhteisössään. Toisaalta päätöksen tekeminen eroamisesta usein helpotti ja uuteen suuntautuminen herättivät toivoa uudesta tulevaisuudesta.

Vertaistukiryhmä oli kuitenkin enemmän kuin pelkkä tunteiden ilmaisun paikka. Jatkaessani aineiston analyysiä siitä löytyi monia voimaannuttavia elementtejä, kuten

---

⁹¹ Vilkkö-Riihelä 1999, 476–479.

⁹² Vilkkö-Riihelä 1999, 489.

⁹³ Vilkkö-Riihelä 1999, 476–478, 487, 489.

⁹⁴ Lalich & Tobias 2006, 130–135; Buchanan et al. 2001, 437.

dialogisuus, suvaitsevaisuus ja yksinäisyyden helpottuminen. Tutkimuskysymykseen vastattaessa seuraava luku lienee yksi tärkeimmistä.

4.6. Vuorovaikutuksen monimuotoisuus tuki ryhmäläisten yhteisöllisyyttä

Vuorovaikutus yksilön ja vertaistukiryhmän välillä oli analyysini lopputulos. Tämä vuorovaikutus ei ole yksin verbaalista, vaan se voi tapahtua edellisessä luvussa kuvatulla tunteiden tasolla. Vertaistukiryhmä oli myös erilaisten narratiivien vaihtamisen ja kokemusten peilaamisen paikka. Niiden kautta seksuaalisen suuntautumisen ja uskonnollisuuden tai uskonnottomuuden hyväksymien olivat se dynamiikka, jolla vertaistuki auttoi ihmistä eteenpäin. Toinen analyysini loppupäätelmä oli vertaistukiryhmässä koettu yhteisöllisyys, joka kulminoitui ryhmäläisten keskinäisen solidaarisuuden kautta yksilöön, mutta lisäksi yksilön kautta ryhmään. Haastateltavien kokemuksissa yhteisö, vertaistukiryhmien ohella, ilmeni myös laajempina merkityksinä. Tällaisia olivat entiset tai nykyiset uskonyhteisöt, kaupungistuminen sekä halu vaikuttaa oman viiteryhmän asemaan yhteiskunnallisella tasolla.

Aineistoni mukaan seksuaalisen suuntautumisen sekä uskonnon ja uskonnollisen yhteisön välisen ristiriidan selvittäminen sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöön kuuluvalla ihmiselle on usein pitkä prosessi, jonka pituus ja erilaiset vaiheet vaihtelevat ihmisestä toiseen. Tässä prosessissa vertaistukiryhmä voi omalta osaltaan auttaa löytämään sopusointua näiden kolmen tekijän välille. Matkalla ihminen saattoi kokea monenlaisia vaihteita, kuten kaikenlaisen uskonnon kieltäminen omassa elämässään. Toiset saattavat etsiä omakohtaista hengellisyyttä tai uutta uskonnollista yhteisö, jossa kokee olevansa hyväksytty omana itsenään. Mihin ihminen päätyykin, aineistoni mukaan oli oleellista, että vertaistukiryhmässä suvaitaan erilaisia uskontoja ja vakaumuksia sekä kunnioitetaan jokaisen henkilökohtaista aikataulua elämänsä tiellä. Tutkimieni ryhmien säännöt velvoittavat kaikki ryhmäläisiä tähän.

Kun ihmisillä menee ne prosessit vähän eri tahtiin ja eikä myöskään tasaisesti. Se voi mennä sillä tavalla hyppäyksittäin. Jos joku huomaa jälkeenpäin, että tuli kerrottua liikaa, siitä voi tulla sellainen myllerrys. Mut sit ku tasaantuu, se voi olla, että on parempi kuin aikaisemmin. (H1)

Mun mielestä se (vertaistukiryhmän) tehtävä on antaa tukea siinä prosessissa, mikä liittyy niiku tämmöisessä yhteisössä olemiseen, siitä irtautumiseen, oman identiteetin löytämiseen, varsinkin seksuaalivähemmistöjen tapauksessa. (...) Tännehan tulee vielä sellaisia ihmisiä, jotka on vielä siinä yhteisössä sisällä, niin kyllähän se kertoo jotain, jos sä astut tosta ovesta sisään. (H4)

No, tietysti eihän se pysty niiku tota. Ei se pysty sitä syyllisyyttä poistamaan hetkessä, eikä se välttämättä pysty suuntausta muuttamaan, eikä se varmasti oo tarkoitus – yrittääkään muuttaa sitä. Mut se on paikka, missä voi käydä toipumassa toisten kanssa, vertaistuen kanssa asioita lävitse ja pohtia. Sitten pikkuhiljaa. Kyllä mullakin on semmoinen prosessi ollut, että mä oon pitkään käynyt läpi siis. Ei tää, jollakin se saattaa selvitä nopeammin, mutta mulla on kestänyt. (...) Pääsee niiku kasvamaan. Löytäminen ja haavan paraneminen ei tapahdu hetkessä. Pikkuhiljaa iho kasvaa umpeen. (...) Tietysti tää ei oo mikään kurssi, joka käydään läpi. Sinne tullaan ja joku saattaa saada jo yhdestä kerrasta. (H3)

Kenties yksi tapa edetä omassa prosessissa oli huomata myös se hyvä, mitä hyvää vanha yhteisö oli ihmiselle tarjonnut. Tällöin oli mahdollista edetä kohti tulevaisuutta etsien jotain, jolla voi korvata menetetyn. Yhteisöllisyyden kaipuu korostui aineistossani melko voimakkaasti. Vertaistukiryhmä ei kuitenkaan ole uskonnollinen yhteisö, eikä se voi korvata sitä. Aineistossani vertaistukiryhmä ilmeni enemmänkin ihmistä tukeva ja tiettyyn rajaan hoitavakin ryhmä. Yhteisöllisyyden kaipuuseen lienee kuitenkin parempi etsiä uutta yhteisöä muualta. Joillekin se voi olla uusi harrastus tai suuntausta suvaitseva uskonnollinen yhteisö.

Vanhassa yhteisössä on kuitenkin paljon hyvää, eikä kaikki koe sitä pahana sitä, mitä siellä on. Ja monet tykkää olla siellä ja viihtyy siellä ja ovat vuosikymmenetkin siellä. Ja kuolevatkin vielä siellä. (H3)

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmään tuli ihmisiä eri uskonnoista ja taustoista.

Haastattavat ryhmäläiset itse kokivat tämän rikkautena, jolloin on mahdollista tutustua erilaisiin tapoihin uskoa tai olla uskomatta. Uskontojen uhrien tuen ryhmissä irtautuminen tavalla tai toisella oli usein keskustelujen keskiössä. Tämän ihmiset kokivat yhdistävänä tekijänä, eikä erilaiset tavat uskoa aiheuttaneet juurikaan erimielisyyksiä ryhmäläisten välille. Uskontotausta oli syy, miksi ryhmiin hakeuduttiin. Malkuksen ryhmissä uskonnon merkitys istuntojen aikana vaihteli edellistä enemmän.

Uskontojen uhrien tuen vuonna 2018 tekemässä palautekyselyssä 75 % vastanneista koki vertaistuen helpottaneen yksinäisyyden tunnetta, joko paljon tai kohtalaisen paljon. Tässä kyselyssä oli mukana kaikkien uskontotaustojen ihmiset eikä vain seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ryhmä.⁹⁵ Oman aineistoni mukaan yksinäisyyden helpottuminen vertaistuen avulla oli vielä voimakkaampaa haastateltavieni kohdalla, koska monet kokivat peitellyn seksuaalisen suuntauksen ja ahdistavan uskonnollisen yhteisö ”tuplataakkana.”

Kenellekään en puhunut, en kenellekään. Ei mulla ollut oikein ystäväni tai läheisiäkään. Et sitten tota, eikä suvulleen eikä muutenkaan tai perheelle voinut, olis voinut puhua. (...) Vertaisryhmän tehtävä ja mahdollisuudet on oikeastaan se, että ihminen ei jää yksin. Koska monesti, kun kyse on vaikeista asioista, niitä jää pyörittelemään niitä samoja keloja yksinään. Ja tota, sit jää jumiin niihin ajatuksiin. Ja ne voi olla vääristyneitä, ne ajatukset. Ja voi, ne ei aina oo ihan rakentavia ne ajatukset. Kelaa, mitä yksinään pyörittelee. Sen takia on hyvä, että hakeutuu muiden seuraan. Silloin, jos on muita samankaltaisia kokemuksia kokeneita tai jopa ihan samoja asioita kokeneita, niin se ymmärrys on aika syvä silloin. Ihan toisenlainen, kun menis jonkun terapeutin tai ammattiauttajan kanssa juttelee. Siinä on vertaisuudessa ihan oma voimansa. Ja sitten tota ja sit, kun siinä ryhmässä keskustelee, niin siinä joutuu, jäsentelee ajatuksiaan ja jotenkin saa vähän etäisyyttä niihin myös. (H6)

Ryhmäläisten kokemusten vaihtamisessa korostui dialogisuus. Haastateltavat kokivat ryhmän ensisijaisesti keskusteluryhmänä, jossa valmiita vastauksia kaikkiin itseään askarruttaviin kysymyksiin ei aina tule. Monet suhtautuivat varovaisesti myös siihen, voiko vertaistukiryhmässä antaa suoria neuvoja toisille ryhmäläisille. Enemmänkin ryhmä koettiin paikkana, missä voi pohtia asioista yhteisessä tilassa. Vastuu omasta elämästä ja sen ratkaisuista on aina yksilöllä itsellään. Erityisen voimaannuttavaksi koettiin se, että ryhmästä

löytyi ihmisiä, jotka olivat jo selvinneet vaikeista asioista. Kokemusten jakaminen ja niiden peilaus omiin kokemuksiin auttoivat selventämään omaa elämäntilannetta.

Se, että ihminen pystyy niiku siis tapaamaan toisia ihmisiä, jotka on jollain tapaa samassa tilanteessa ja löytämään toisensa. Mä uskon, että ihminen sairastuu ja tervehtyy suhteessa toisiin ihmisiin. Sitten on todella tärkeää saada sellainen ryhmä, missä sä pystyt rakentamaan, peilaamaan itseäs positiivisella tavalla. (H7)

Tietenkin on erilaisessa tilanteessa olevia ihmisiä, ja se on mielenkiintoista kuulla, että sulla on semmoinen juttu ja sulla on tommoinen juttu ja sä oot tossa vaiheessa. Sä oot kokenut tollasta ja peilata omiin kokemuksiin sitten. (H3)

Narratiivisuus ja erilaisten tarinoiden jakaminen kuuluivat haastateltavien mukaan oleellisena osana vertaistukiryhmän toimintaan. Ryhmäistunto alkaa esittelykierroksella, jolloin kaikilla on mahdollisuus kertoa lyhyesti ”tarina”, jonka vuoksi on saapunut ryhmään. Ryhmä päättyy yleensä loppukierroksella lyhyeen ”tarinaan” siitä, miten kukin on tapaamisen kokenut. Lopuksi ohjaaja voi vielä kerrata lyhyesti ryhmän yhteiseksi muodostuneen ”tarinan” tapaamisen keskustelusta, tunnelmista sekä kiittää kokemusten jakamisesta ryhmän osanottajia.

Mikäli tapaamiseen ei ole sovittu etukäteisteedä, nousi keskustelun aihepiiri ryhmäläisten toiveista. Tätä voisi luonnehtia ”ryhmän yhteisen tarinan punomiseksi.” Luottamus toisiin vahvistui tarinoiden jakamisesta. Uskallus raottaa lisää omaa tarinaa lisääntyä, kun kuuli muidenkin tarinoita. Niistä pystyi ottamaan aineksia omaan elämään. Ryhmän jälkeenkin jaetut ajatukset ja tarinat voivat alkaa elää uutta elämää kuulijassaan. Haastateltavien mukaan hiljaisia ei tule pakottaa keskustelemaan. Pelkkä toisten tarinoiden kuuntelukin voi kantaa kuulijassaan jotain eheyttävää.

Kun miettii sitä esittelykierrosta, niin yleensä seurailee ihmisten ilmeitä. Kyllä kaikki kuuntelee tosi tarkkaan toisten elämäkertomuksia ja mun mielestä se hyväksytään hyvin, mitä ihminen kertoo itsestään. (...) Me kuunnellaan ihmisten tarinoita ja annetaan jotain omasta tarinastamme. Mulla on sattunut vähän vastaavanlainen. Mulle kävi näin ja näin. (...) Ja muiden tarinoista voi saada sitä (näkemystä), että muutkin on selviytynyt. (H4)

Se ei tarvii olla mikään ammatti-ihminen, minkä kanssa keskustelee, vaan ylipäätään joku, joka kuuntelee. Siinä tää vertaistuki on aivan yliveräinen. Siinä ihminen kertoo omista jutuistaan. Joku kuuntelee. Sit ne myös kuulee toisilta niistä toisten jutuista ja monesta asiasta voi oppia uutta niiku toisten elämäntilanteesta. Siinä yhteisessä keskustelussa voi poimia joitain asioita, jotka juuri niiden elämään sopii, rakentaa niiden elämää. Sehän ei ole kaikille samat asiat, mikä rakentaa. (H1)

Et kun huomaa, että tolla on samanlainen toi ja toi. Vaikka se ois ihan erilainen ihminen. Niitä voi muistella myöhemmin. Tulla mieleen juttu. Ahaa, se teki näin. Ja sit se selvis tai sillä helpotti. (H5)) Kenties vertaistukiryhmä oli koettavissa myös jonkinlaisena rituaalina. Liminaalitilassa rituaaleilla on tarkoitus rakentaa uutta järjestystä vallitsevaan kaaokseen ja niiden tavoite on saada kokelas siirtymään seuraavaan elämänvaiheeseen. Rituaalit voidaan määritellä säännönmukaisiksi ja toistuvaksi toiminnaksi, jotka voivat noudattaa tiettyjä kaavoja saaden

---

⁹⁵ UUT arviointi 2018 s.a..

normatiivisia vaikutuksia osanottajiin. Vaikka rituaalit yhdistetään usein uskonnollisiin traditioihin, voivat ne toimia myös henkisyyden ja eettisen maailmankatsomuksen kehittäjinä.⁹⁶ Vertaistukiryhmän osanottajat esiintyivät anonymisti, ryhmä kokoontui yleensä säännöllisesti ja siinä oli omat sääntönsä sekä sen rakenne oli määrätty. Ryhmässä elettiin jonkinlaisessa elämän välitilassa ennen uuteen asettumista. Se, missä ryhmä eroaa initiaatorituaaleista, on ihmisen hyväksyminen omana itsenään ilman initiaatioihin liittyviä raskaita nöyryyttämisen kokemuksia.

Se ainakin, että kaikki istuu siinä rauhassa. Ja sit aloittaa ja (ohjaaja) sanoo, missä ryhmässä on. (...) Ja sit noi säännöt, se on hyvä, se on sen runko. Mun mielestä alkukierroksella ei kommentoida. Lopettaminen pitäis olla viistoista vaille jotain. Ja (silloin) jokaiselle pitäis antaa suunvuoro. Mä on käyttänyt kaikenlaista. Joskus mä oon sanonut, että voi sanoo, vaikka jollain värillä, et mikä tunne nyt on. (H5)

Säännöt on samat. Ja sitten tää on ihan kiva, kun sanotaan myös, että ei ole pakko puhua, että saa kertoa sen verran kuin haluaa. Ja se, että ekas on tämmöinen niin kuin nimikierros suurin piirtein, jossa voi sanoa vaikka Aku Ankka, jos ei halua sanoa nimeä sitten. Ja kukaan ei tarkista siellä, sanonko mä oikeaa nimeä. (...) Siinä se ryhmänjohtajan työt onkin sitten. Pistää tän alkuun ja sit sanoo, kun kello alkaa olemaan niin, että täytyis alkaa lopettaa kohta puoleen sitten. Muutenhan se sitten yhtenä mukana vaan. (H2)

Toisten asioita, varsinkaan niistä henkilökohtaisista, ei sovi kertoa ryhmän ulkopuolella. H1)

Salassapito on mun mielestä sillai ihan ehdoton, et uskaltaa puhua siellä. (H6)

Larry Mayn solidaarisuuden määritelmässä on viisi eri elementtiä. Näistä ensimmäinen on tietoinen identifikaatio ryhmän jäsenten kesken. Ryhmää yhdistävät keskinäiset tunnesiteet, jotka edistävät ryhmän hyvinvointia. Solidaarinen ryhmä pystyy jakamaan arvoja ja uskomuksia keskenään sekä osoittamaan toisilleen moraalista tukea. Lisäksi ryhmään samaistutaan ja sen hyvinvointi koetaan osaksi myös yksittäisen ryhmän jäsenen hyvinvointia. Solidaarisuus siis perustuu samankaltaisuudelle ryhmäläisten välillä ja keskinäiseen tukemiseen vaikeuksien keskellä.⁹⁷

Haastateltavat kokivat ryhmät seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä tukeviksi ja kannatteleviksi ryhmiksi. Erityisesti solidaarisuus toisia kohtaan korostui silloin, kun joku ryhmän jäsen oli kriisissä. Oma identiteetti ja oikeus saada olla oma itsensä koettiin yhteisesti jaettuna arvona. Kun omaa identiteettiä ei tarvinnut ryhmässä mitenkään salailla, samaistuminen muihin ryhmän jäseniin korostui. Uskontojen uhrien tuen haastateltavat korostivat ehkä enemmän ryhmän keskinäistä solidaarisuutta, varsinkin jos joku ryhmän jäsen oli keskellä akuuttia kriisiä. Malkuksen ryhmissä solidaarisuus oli aineistossani väljempää, koska ryhmien keskustelut, teemat ja ryhmien konteksti vaihtelivat eri Malkus-ryhmien välillä.

Toisten kokemukset ja esimerkit voivat vertaistukiryhmässä lisätä uskoa omaa

---

⁹⁶ Sumiala 2010, 46; Turner 2007, 106–107; Smart 2005, 14.

pystyvyyteen.⁹⁸ Voimaantuminen ja toimijuus nousivat aineistossani esiin kahtena vertaistoiminnan päämääränä. Pelkkä kertominen omasta itsestään saattoi olla joillekin jo voimaannuttava kokemus, samoin omien kokemusten jakaminen toisten kanssa. Jaettu kokemus lisäsi tunnetta oman seksuaalisen suuntautumisen hyväksymisestä. Toisten ihmisten antama tuki kannusti omaan toimijuuteen, jolloin kokemus uhrina olemisesta muuttui kohti toimijuutta. Toiset haastateltavat kokivat ”kaapista tulon” hyvinkin vapauduttavana, osa pohti vielä ”oven avaamista.”

Mä uskon tota, että mä oon kokenut hyvin voimaannuttavaksi sen, kun olen tulla kertonut itsestäni. (H5)

Jokainen on kuitenkin vastuussa omasta elämästään, tekee sen oman elämänsä koskevat päätökset. Se, että tuetaan sitä, jotenkin sitä ryhmäläisen aktiivista toimijuutta. Semmoista vastuunottoa siinä tilanteessa, eikä niin että se on vaan uhri, joka veloo siinä tilanteessa ja tunteen armoilla kuin lastu laineella, vaan ottais itse vastuun siitä omasta eteenpäin menosta. (H6)

Ihmisellä on vahva koherenssin tunne silloin, kun hän pystyy tiedostamaan omat voimavaransa ja saa ne toimimaan yhdessä ratkaistessaan jotain elämänsä alueen ongelmaa. Tällöin hän kykenee liittämään omat voimavaransa ympäristöstä tuleviin ärsykkeisiin. Elämän vaikeissa kokemuksissa vahvan koherenssin omaava ihminen kokee silti elämänsä mielekkäänä, hallittavana ja ymmärrettävänä. Vaikka ihmisen koherenssin tunne voi olla kohtalaisen pysyvä, saattaa sosiaalisesta ympäristöstä tuleva sosiaalinen tuki vahvistaa sitä.⁹⁹

Vahva koherenssi yhdistetään usein ihmisen sosioekonomiseen asemaan, hyväosaaisuuteen ja koulutuksen tasoon.¹⁰⁰ Oman näkemykseni mukaan vertaistukiryhmässä toimitiin toisinaan hyvin intensiivisellä tasolla, mutta vaatiiko siinä toimiminen hyviä sosiaalisia taitoja ja jonkinlaista valmiutta käsitellä asioita analyyttisesti. Yksi haastateltava toin tämän asian esiin. Hänen mukaan koulutustaso, ammatillinen tausta ja laajat mahdollisuudet toteuttaa itseään elämässä vaikuttavat siihen, kuinka ihminen toimii vertaistukiryhmässä. Hän esitti myös huolensa niiden ihmisten puolesta, joilta nämä sosiaaliset taidot puuttuvat.

4.7. Ohjaaminen antoi enemmän kuin otti

Analyysin yläkäsite ohjaajien toiminta käsitteli ohjaajan roolia, niin vertaisena kuin auttajana. Ohjaajan tärkein tehtävä aineistoni mukaan oli rakentaa ryhmälle raamit ja pitää kiinni ryhmälle asetetuista yhteisistä normeista. Tällöin vertaistukiryhmälle muodostui yhteinen tila, jossa kohtaaminen ryhmäläisten kesken oli mahdollista. Ohjaajana toimiessa ihminen sai itselleen jotain tärkeää, muuten työ ei todennäköisesti olisi ollut pidemmän päälle mielekäästä.

---

⁹⁷ May 1996, 44; Laitinen & Pessi 2011, 12.

⁹⁸ Mikkonen & Saarinen 2018, 90.

⁹⁹ Suominen 2016, 163–165, 169–170.

¹⁰⁰ Suominen 2016, 166.

Ohjaamiseen ei liittynyt yksin auttamisen halu, vaan myös paljon positiivisia tunteita, joita ryhmässä toimiminen herätti.

Ohjaajat korostivat haastatelluissa tärkeänä asiana neutraalisuuden säilyttämistä suhteessa omiin uskontoihin tai vakaumuksiin, mikä ei kuitenkaan tarkoittanut, ettei ohjaaja olisi voinut kertoa vertaisena jotain omasta uskonnollisesta taustastaan. Ryhmän raamittaminen oli ohjaajan tehtävä: alussa hän luki yleensä ryhmän säännöt ja puuttui niihin, jos ryhmä ei pysynyt niiden rajoissa. Aiheesta ja aikataulussa pysyminen oli ohjaajan vastuulla. Ryhmän loppuun ohjaajat toivoivat tuottavansa jotain toiveikasta, positiivista ja kannustavaa.

Koska ryhmät ovat avoimia, se luo oman jännitteen myös ryhmien ohjaajille:

Mun mielestä aina etukäteen mulla on, tai joka kerta, asia, mikä jännittää – se yllätyksellisyys. Mä niiku, sitä ei voi koskaan tietää ketä tulee. Tuleeko paljon? Millainen ilmapiiri muodostuu ja siihen ei voi aina itse vaikuttaa. Se, jos ryhmäläisillä henkilökemia ei pelaa. Sit sä oot siinä. (H4).

Moni ohjaaja näki tärkeäksi aloittaa esittelykierroksen itsestään. Tämän katsottiin herättävän luottamusta ryhmäläisiin, kun itse kertoi menneisyydestään jotain hankauskohtia uskonnollisuuteen liittyen. Aina aloituksen ei tarvinnut olla traumaattinen asia, mutta kuitenkin jotain henkilökohtaista. Tässä on ero terapiaryhmiin, jossa terapeutti ei yleensä kerro itsestään paljoakaan.

Mun mielestä se herättää luottamusta, kun antaa itsestään jotakin myöskin tarinan muodossa, että kuka on ja mistä tulee. Mä nykyään aloitan myös itsestäni. Luottamus syntyy tavallaan, kun kertoo. Lyö omat kortit pöytää. Mä koetan pitää oman tarinan mahdollisimman lyhyenä, ettei joka kerta puolen tunnin mittaista monologia omasta elämästä. (H4)

Kaikki haastateltavat ohjaajat pyrkivät pitämään ryhmän ilmapiirin mahdollisimman turvallisena ja luottamuksellisenä sekä tarvittaessa puuttua mahdollisiin konflikteihin ryhmän jäsenten välillä.

Kyllä mä koen, että se on ohjaajien vastuulla. Se on, taisin jo sanoa sen, että ohjaajien vastuulla on, että ilmapiiri on rento. Se on mukava, kaikilla hyvä olla. Et mä yritän luoda sen. Sen eteen mä teen tietoisesti töitä. (H4)

Kaikki ohjaajat kokivat hyväksi, että vertaistukiryhmässä oli paikalla kaksi ohjaajaa. Joissain ryhmissä oli sovittu työnjaoksi, että toinen ohjaaja toimi aktiivisempi ja toisen ollessa enemmän taustalla hahmottaen ryhmän kokonaistilannetta ja dynamiikkaa paremmin. Kaksi paikalla olevaa ohjaajaa lisäsi myös turvallisuuden tunnetta, milloin ryhmässä oli haastavia tilanteita. Koska ryhmässä käydyt keskustelut olivat luottamuksellisia, hankalien tilanteiden jälkipuinti helpottui, kun asioista pystyi jakamaan keskenään ryhmän jälkeen.

Haastatellut ohjaajat näkivät tarpeelliseksi kunnioittaa yksilön uskonnollisesta yhteisöstä irtautumisen prosessia, jonka muodot ja aika voivat vaihdella eri ihmisillä. Ryhmäläisten tasapuolinen huomioiminen ja puheenvuorojen pituuksien jakaminen olivat ohjaajien vastuulla. Mikäli joku ryhmäläinen sai enemmän puheaikaa, ohjaaja katsoi

velvollisuudekseen perustella, miksi näin on toimittu. Tasapainoilu aktiivisten ja hiljaisten ryhmäläisten välillä ei aina ollut helppoa. Osa ohjaajista halusi ottaa hiljaisiin ryhmäläisiin välillä katsekontaktia, hymyillä heille tai käyttää jotain muuta sanatonta viestintää.

Kyllä mä yritän tällaisia hiljaisia ottaa mukaan katsekontaktilla tai semmoisella, et mä en jätä syrjään, jos joku on vähän hiljaisempi. Mä yritän tarkkailla ilmeitä ja luoda katsekontaktia. Mä en koskaan yritä saada ihmisiä puhumaan väkisin. (H4)

Yleensä puheliaisuutta on enemmän. Mulla on sitten taas se, että haluus ihminen olla hiljaa vai eikö se saa sanaa suustaan vai kokeeko se ahdistavaksi sen, että mä niiku kyselen häneltä erityisesti, kun yritän osallistaa. Vai onko se hänelle kivaa, että hänet huomiodaan. Kyllä se on semmoista tasapainottelua se ryhmän ohjaaminen. (H7)

Keskustelun junnatessa paikoillaan ohjaajat toivoivat osaavansa vielä sitä eteenpäin. Yksi ohjaaja ehdotti ratkaisukeskeistä ajattelua silloin, kun keskustelussa pyöri pelkkien ongelmien ympärillä. Suurten ja vaikeiden tunteiden jyllätessä ryhmässä ohjaajat toivoivat löytävänsä myös huumoria sopiviin paikkoihin. Oman intuition kuunteleminen ja tarvittaessa jonkinlainen tilanteiden ennakointi työvälineinä yhdisti monien ohjaajien käsitystä ryhmän ohjaamisesta.

Loppukierroksen palaute oli ohjaajille tärkeää, myös mahdollinen kritiikki. Yleensä ohjaaja halusi ohjata ryhmää laskeutumaan takaisin ”normaaliin elämään” ennen ryhmän lopettamista.

Mä oon sanonut, että meillä on vielä tän ja tän verran aikaa, että ihmiset osaa laskeutua siihen, että tää loppuu. Ja sit ihmiset vielä sanoo jotakin, jos on jotain jäänyt mielen päälle, ettei se keskustelu jäis vaan toks. Nyt tää loppuu. Se olis aika julmaa. (H7)

On hyvä saada sellaista palautetta, että joku asia ei mene hyvin tai jotain vois parantaa tai näin. Koska mä kuitenkin koen olevani samanvertainen niiden ihmisten kanssa. En ole muiden yläpuolella. (H4)

Ohjaajat määrittelivät itsensä vertaisiksi, mutta samalla he kokivat olevansa vastuussa ryhmästä, jolloin he rajoittivat jonkin verran omien tunteiden ja kärkeäiden mielipiteiden ilmaisua vertaistukiryhmän aikana. Ryhmäläisten mielestä nykyiset ohjaajat suoriutuivat tehtävistään hyvin ja kokivat heidän vahvasti myös vertaisina. He eivät pitäneet ohjaajia ylempinä tai opettajina, joilla olisi valmiita vastauksia ryhmässä käsiteltäviin aiheisiin. Ryhmän vetäjään haastatellut ryhmäläiset samaistuivat ja hänet nähtiin olevan ”samalla viivalla” kuin muutkin ryhmäläisetkin. Aineistossa tuli esiin tietty ohjaajan kaksoisrooli toimi ryhmässä hyvin, vaikka ryhmäläiset eivät ohjaajan roolia hahmottaneetkaan sellaisena kuin ohjaajat sen todellisuudessa kokivat. Vastuu ryhmän toimivuudesta siis lievensi ohjaajien tunteiden ja ilmaisujen voimakkuutta.

Birgitta Pessi on kehittänyt timanttimallin, jolla hän kuvaa vapaaehtoisten motivaatiota osallistua vapaaehtoistoimintaan. Sen mukaan vapaaehtoistyö voi suuntautua joko itseään kohti tai itsestä pois päin. Neljä eri motivaation akselia: antaminen – saaminen, jatkuvuus – uuden etsintä, etäisyys – läheisyys sekä pohdinta – toiminta kuvaavat vaiheita, joiden

kohdalle vapaaehtoisen motivaatiot sijoittuvat. Malli ei sinällään kuvaa vapaaehtoisen arvoja eikä se toimi egoismi-altruismi välisenä ihmisyyden mittarina, vaan pyrkii kuvaamaan, mistä kaikesta vapaaehtoisten motivaation on mahdollista koostua.¹⁰¹ Vaikka Pessi käytti timanttimaliaan tutkiessaan kirkollisuudessa toimivia vapaaehtoisia, on se mielestäni sovellettavissa myös muuhun vapaaehtoistoiminnan motiivien tutkimiseen.

Saaminen – antaminen -akselilla ihminen pystyy toteuttamaan omia mahdollisuuksiaan saaden samalla henkilökohtaista hyvinvointia onnistumisen kokemusten kautta.

Emotionaalisesti vapaaehtoistyö saattaa palkita ilolla ja positiivisilla kokemuksilla.

Vapaaehtoisuus lähtee omasta elämästä ja sen kokemuksista, joilla vapaaehtoinen voi auttaa muita saman kokeneita. Henkilökohtainen elämän ja identiteetti liittävät ihmisen turvalliseen jatkuvuuden kokemiseen eletyssä elämässä. Aihepiirin tuttuus antaa motivaation toimia vapaaehtoisena. Toisaalta vapaaehtoistyö laajentaa oppimista ja elämän piiriä. Tällä *jatkuvuus – uuden etsintä -akselilla* ihmisen on mahdollista kasvaa ja nähdä asioita uudesta näkökulmasta. Vapaaehtoistyön määrää ja sitoutumisen astetta on mahdollista säädellä omien voimien ja tarpeiden mukaan. Epäbyrokraattisuus ja käytännöissä joustaminen antaa mahdollisuuksia toimia *etäisyys – läheisyys -akselilla*. Omista arkirutiineista voi irtautua ja samalla saada elämään uusia sosiaalisia kontakteja, mutta tarpeen tullen myös säädellä niiden määrää. *Pohdinta – toiminta -akselilla* ihminen pääsee toteuttamaan henkilökohtaisia arvoja, mutta myös tarkistamaan ja muuttamaan niitä. Vapaaehtoistyöstä voi muodostua osa henkilökohtaista kasvua ja hyvinvointia.¹⁰²

Ohjaajat kertoivat vapaaehtoistyö olevan antoisaa ja tuovan sisältöä elämään. Vaikka heille kaikille oli yhteistä auttamisen halu, ei se yksin riittänyt perusteeksi toimia ryhmän ohjaajana. Oman vaikean prosessin muistaminen antoi motivaatiota tehdä sama muille helpommaksi. Ohjaajat tunsivat onnistumisen iloa, jos joku murheellinen oli rohkaistunut puhumaan ja saanut siten helpotusta elämään.

Mä oon kauheen tyytyväinen semmoisista, että näkee ihmisistä, että niillä on joku murhe – ne on rohkaistunut puhumaan ja sitten ne on saanut jaettua jotain asiaa. Niillä on kevyempi olo. Jos kokee, että ihmiset on hyötynyt siitä ryhmästä, tuohan se ohjaajalle iloa. (H7)

Kyllä se on ihan kliseisesti tällainen auttamisen halu. Mä haluan olla avuksi. Ja sitten siitä saa niin paljon itse. Sit kun muistaa sen oman prosessin, miten vaikeaa se on ollut ja miten pitkä tie se on ollut. Ja miten mulla on ollut vertaistuen merkitys siinä, että on tullut tähän asti, niin halua tehdä toisille sen tien mahdollisimman helpoksi. (H4)

Vertaistukiryhmien kautta ohjaajilla oli mahdollista tutustua erilaisiin ihmisiin, uskontoihin ja lahkoihin, mikä he kokivat rikkautena ja omaa maailmankatsomusta avartavana.

---

¹⁰¹ Pessi 2005, 107–109.

¹⁰² Pessi 2005, 109–117.

Vapaaehtoistyön määrä ei tuntunut ohjaajista rasitteelta, vaan kaikki kertoivat voivansa pitää työstä taukoa, mikäli sitä joskus oli liikaa. Vapaaehtoistyöstä yksinkertaisesti ilmaistuna ”tykättiin” ja usein ryhmästä lähdettäessä ”fiilis” oli hyvä, vaikka käsiteltävät asiat olivat vaikeita.

Ohjaajilla oli useiden vuosien kokemus vertaistukiryhmässä olemisesta. Haastatteluissa kaikki haasteleman ohjaajat korostivat suvaitsevaisuutta erilaisia uskontoja ja vakaumuksia kohtaan, vaikka oma usko tai vakaumus poikkesi ryhmäläisten vastaavista. Erilaisuuden kunnioitus ja erilaisten ihmisten kanssa vertaisena olominen toivat monille ohjaajille kokemusta, jota he hyödynsivät ryhmien tapaamisissa. Jaettu viiteryhmä muiden ryhmäläisten kanssa ilmeni ohjaajien työskentelyssä aitona tunteiden ja kokemusten jakamisena. Kun samaistumien oli molemmin puolta, se auttoi osaltaan ammentamaan uusia näkökulmia ja keskustelun aiheita ryhmien tapaamisiin. Aineistossani ohjaajista muodostui kuva, että he olivat omassa prosessissaan jo pitkällä. He toimivat ohjaajina vastuuntuntoisesti ja aidon kiinnostuneesti, mikä ilmeni heidän kertomuksissaan esimerkiksi erilaisten tunteiden sietokykyä. Heidän puheissaan välittyi kiinnostus ihmisenä olemiseen ja kasvamiseen. Jokaisen neljän ryhmäläisen haastatteluissa nykyiset ryhmien ohjaajat saivat vain positiivista palautetta. Ilman aitoa läsnäoloa ja kiinnostusta aiheeseen ei ryhmäläisten positiivinen palaute ohjaajien toiminnastaan olisi ollut mahdollista.

5.Yhteenveto ja johtopäätökset

Aloitin tuloslukuni seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen kokemalla hengellisellä väkivallalla, jota seksuaalisen suuntautumisen ja uskonyhteisöjen välinen ristiriita oli haastateltavilleni aiheuttanut. Hengellinen väkivalta on aina ihmiselle subjektiivinen kokemus, eikä kaikki koe sitä samalla tavalla. Sosiaalisen koheesion teorian mukaan ryhmäkoheesiolla on myös varjonsa. Silloin ryhmä saattaa pakottaa ihmisen tiukasti omiin normeihinsa ja samalla se pyrkii vaikuttamaan yksilön henkilökohtaiseen elämään. Tämä voi johtaa syntipukkiajatteluun, jolloin erilainen ihminen halutaan eristää ryhmästä tai ainakin palautta takaisin ryhmän normeihin. Erilaisesta ihmisestä saattaa muodostua yhteinen vihollinen, mikä toisaalta vahvistaa yhteisön keskinäistä koheesiota, mutta eristää ei-toivotun yksilön yhteisöstä.¹⁰³ Aineistoni mukaan eristäminen voi olla henkistä, fyysistä tai molempia.

Haastateltavani lähtivät itse tai heidän karkotettiin uskonyhteisöistään oman seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Yhteisön oppi tuomitsi selkeästi homoseksuaalisuuden tai ainakin sen toteuttamisen. Ne, jotka olivat osin jääneet entiseen yhteisöön, kokivat olevansa ”puolikkaita seurakuntalaisia”, eikä siellä voinut esiintyä kokonaisena, omana itsenään tai puolisonsa seurassa. Oman identiteetin salaaminen, yksinäisyys ja ahdistavat tunteet olivat osaltaan niitä syitä, joiden vuoksi hakeuduttiin vertaistukiryhmiin. Koska seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat ihmiset olivat usein salanneet suuntautumisen uskonyhteisössään, vertaistukiryhmän merkitys yksinäisyyden helpottajana korostui tutkielman aineistossa vielä enemmän kuin muissa vertaistukiryhmissä. Aineistossani tätä salailun taakkaa nimittivät jotkut ”tuplataakaksi”, jossa uskonnon lisäksi oli kannettavana oma seksuaalinen suuntautuneisuus.

Sosiaalisen koheesion horisontaalinen toiminta voi toteutua vapaaehtoisuuden ja aktiivisen kansalaisyhteiskunnan tasolla. Yleinen luottamus kanssaihmiin ja halu auttaa toisia ihmisiä toteutuvat silloin ihmisten välisissä suhteissa, jolloin sosiaalisen koheesion tunne ihmisten välillä on vahva. Tämä puolestaan vahvistaa ihmisen sisäistä kokemusta ja ihminen tuntee vahvasti kuuluvansa yhteisöön. Luottamus, kuuluminen, toimijuus ja osallisuus ovat perustavia tekijöitä, joiden pohjalta sosiaalinen koheesio muodostuu.¹⁰⁴

Sateenkaariyhdistys Malkuksen ja Uskontojen uhrien tuen vertaistukiryhmät merkitsivät haastateltavilleni paikkaa, jossa oli mahdollista kokea sosiaalista koheesiota ja yhdessäoloa saman seksuaali- ja sukupuolivähemmistön suuntauksen jakavien ihmisten

---

¹⁰³ Linjakumpu 2015, 121; Aho & Laine 1997; Kellerman 1981, 8.

¹⁰⁴ Chan et al. 2006, 294.

kesken. Ryhmäläisten keskenään jakama seksuaalinen suuntaus oli aineistoni mukaan tärkeä ryhmän koheesioon vaikuttava tekijä. Moni koki vapauttavaksi sen, ettei omaa seksuaali- ja sukupuoli-identiteettiä tarvinnut ryhmässä hävetä tai salailla, jolloin vertaistukiryhmän keskinäinen ymmärrys ja tuki saattanevat jopa ylittää ammattiauttajan vastaavat. Keskinäinen asiantuntijuus saattoi korvata osin sen, mihin terapiaryhmässä ryhmäprosessi ja -dynamiikka yltivät. Ulkopuolinen terapeutti voi kuitenkin huomata asioita, joita kiinteässä vertaistukiryhmässä ei välttämättä havaita. Vaikka tutkimani vertaistukiryhmät olivat haastateltavieni mukaan ”kertaluonteisia”, on silti hyvä muistaa, että ryhmässä oli usein vakioikäviä ja -ohjaajia, jolloin ainakin jonkinlainen ryhmäprosessi ja -dynamiikka oli niihin mahdollista muodostua. Kaikki haastateltavat toivottivat uudet jäsenet tervetulleiksi ryhmään ja heidän odotettiin tuovan uusia näkökulmia ryhmän työskentelyyn.

Koulutettu ryhmäpsykoterapeutti tulkitsee ryhmäläisten sosiaalisia suhteita, analysoi ihmisten tiedostamattomia mielen tasoja ja tulkitsee heidän lausumia.¹⁰⁵ Näin eivät vertaistuen ohjaaja tai ryhmäläinen yleensä tee. Näkisin erittäin tärkeäksi aineistoni perusteella erottaa toisistaan ammattiauttaminen ja vertaistukitoiminta, vaikka vertaistukiryhmissä käsiteltävät asiat voivatkin hipoa molempien rajapintaa. Vertaisten on helpompi samaistua ryhmäläisen kokemuksiin ja tunteisiin, mutta ammattiauttaja tietää aina, missä menee tämän samaistumisen rajat. Ilman tätä kyky ammattiauttaja ei voi toimia hoidettaviensa parhaaksi. Vertaistukiryhmän vahvuus taas on toisen kokemuksen ja ymmärtämisen aitous.

Vuorovaikutus ryhmässä toimi aineistoni mukaan paljon muullakin kuin verbaalisella tasolla. Menneiden asioiden käsittely toi ryhmään välillä vaikeasti kohdattavia ja haavoittavia tunteita. Menneessä yhteisössä iskostettu opit ja siellä koettujen sosiaalisten suhteiden vaikutukset ulottuivat syvälle ihmismielen tajuntaan. Joillekin yhteisöstä irtautuminen merkitsi lisäksi läheisten ihmissuhteiden ja ystävien jättämistä. Haastateltavat mainitsivat vaikeasti kohdattavina tunteina syyllisyyden, häpeä ja pelon. Toisaalta vertaistukiryhmä tuki yksilöä avoimuuden, luottamuksen ja solidaarisuuden tunteilla. Tiivistunnelmainen ryhmä yhdistivät osanottajia ajoittain hyvinkin voimakkaasti, jolloin sosiaalisen koheesion tunne ryhmässä oli vahva. Tällöin sensitiivisyys toisten tunteita sekä sanallista ja sanatonta viestintää kohtaan oli ”käsin kosketeltavissa.” Vaikka koheesion tunne saattoi hiipua ryhmän loputtua, silti haastateltavien mukaan se kannatteli ihmistä tavalla tai toisella ryhmän jälkeenkin.

---

¹⁰⁵ Suomen ryhmäpsykoterapia s.a..

Ryhmässä yhteisesti jaetut ja koetut tunteet mahdollistivat ryhmän sisäisäisen koheesion kehittymisen. Silloin ne olivat koettavissa yhtä aikaa ja ne ilmaistiin yhtenäisin tavoin. Tunteen vahvistuessa kollektiiviseksi kuohunnaksi yksilö voi tuntea sisällään, että muutkin ryhmän jäsenet tuntevan samankaltaisia tunteita kuin hän itse. Parhaassa tapauksessa ryhmään voi muodostua yhteinen eetos, joka on koettavissa ja jaettavissa ryhmän jäsenten kesken. Kollektiiviset tunteet yhdistivät silloin ryhmän jäsenten arvoja, uskomuksia ja päämääriä.¹⁰⁶ Aineistoni pohjalta näkisin, että tunteiden aitous ja niiden jakaminen olivat vertaistukiryhmän yksilöä voimaannuttavat tekijät, jotka saattoivat koskettaa ryhmäläistä enemmän kuin ammattiauttaminen.

Yhteisöllisyyteen liittyy kiinteästi solidaarisuuden käsite. Termi voi tarkoittaa me-ajattelua, vastuutta toisesta ihmisestä, yhteenkuuluvuutta tai pohdintaa ryhmää yhdistävistä teemoista. Solidaarisesta ryhmästä käytetään usein termiä inklusiivinen, jolloin ryhmä itse määrittelee, ketkä ihmiset lasketaan kuuluvaksi ryhmään. Toisaalta eksklusiivinen termi määrittelee ne, jotka lasketaan ryhmän ulkopuolelle. Solidaarisuus edellyttää vastavuoroisuutta ja normien mukaista käyttäytymistä ryhmän jäseniltä.¹⁰⁷ Haastateltavien kertomusten mukaan vertaistukiryhmän keskinäinen yhteenkuuluvuuden tunne ja halu auttaa toista olivat vahvasti koetettavissa. Oman seksuaalisen suuntautumisen ja menneen uskonnollisen yhteisön välisen ristiriidan avoin käsittely yhdisti ryhmäläisiä toisiinsa, jolloin inklusiivinen kokemus ryhmästä oli voimakas. Menneet uskonnolliset yhteisöt toisaalta koettiin hyvinkin eksklusiivisina ja ihmistä sortavina paikkoina, varsinkin Uskontojen uhrien tuen ryhmissä. Toisinaan myös ympäröivästä yhteiskunnasta löytyi asioita, joita tuntuivat vääriä ja eksklusiivisilta, kuten trans-laki tai kirkollisen vihkimisen puute.

Kun ihminen yrittää irtautua kiinteästä uskonyhteisöstä, hän huomaa, etteivät aikaisemmat itsestään selvytykset pidäkään enää paikkaansa. Tämä voi aiheuttaa ristiriitoja omiin reaktioihin. Irtautujan pohdinnoissa pysyvyys ja muuttuvuus saattavat vaihdella. Se, mikä aikaisemmin jäsensi elämää, ei enää toimikaan samalla tavalla kuin ennen. Uskonnollisten käsitteiden ollessa abstrakteja ja osin tiedostamattomiakin niiden muuttuminen ja vakaan elämän pohjan rakentaminen eivät onnistu hetkessä.¹⁰⁸ Pohdinta ja kertomusten vaihtaminen olivat aineistossani tärkeä osa vertaistukiryhmän toimintaa.

Aineistoni mukaan vertaistukiryhmä oli erilaisten narratiivien jakamisen paikka. Oman tarinan kertominen ja toisten tarinoiden kuunteleminen olivat osa yksilön voimaantumista.

---

¹⁰⁶ Salmela 2011, 63, 66–67

¹⁰⁷ Laitinen & Pessi 2011, 8–10, 18.

¹⁰⁸ Timonen 2013, 31.

Haastateltavat suhtautuivat varoen suorien neuvojen antamiseen ryhmän istuntojen aikana. Vertaistukiryhmän ei tarvinnut antaa valmiita neuvoja tai vastauksia, vaan oleellista oli ihmisten välinen dialogi ja kokemusten peilaus omiin kokemuksiin. Tarinoiden jakaminen rohkaisi ihmisiä avautumaan omista kokemuksistaan. Uskontojen uhrien tuen ryhmässä ihmiset olivat usein irtautumisprosessin eri vaiheissa, jolloin toisten tarinat omasta selviytymisestä rohkaisivat niitä, jotka olivat vasta harkitsemassa eroa yhteisöstään. Malkuksen ryhmissä osanottajien uskoa tuettiin, mutta kaikenlainen kertominen uskonyhteisön tai oman uskon ongelmakohdista olivat täysin sallittuja ryhmien aikana.

Yllättävää aineistossani oli, että ainakin seitsemän kahdeksasta haastateltavista olivat säilyttäneet jonkinlaisen uskon tai hengellisyyden. Verrattuna yhteisöihin, joista hengellisen väkivallan kokemukset olivat tulleet, uusi usko tai hengellisyys olivat nyt omakohtaisempaa. Toinen yllättävä piirre osalla haastateltavista oli yhteisöllisyyden kaipuu, mikä juontanee juurensa pitkään vanhassa yhteisössä vietettyyn aikaan. Näkisin, että tämän kaipuun tiedostaminen on yksi avain oman prosessin selvittämisessä: uuteen suuntautuessa on hyvä tietää, mitä hyvää vanha yhteisö on tarjonnut. Tällöin on helpompi etsiä jotain siihen, mitä jäi yhteisöstä kaipaamaan. Joku saattoi etsiä uutta harrastusta, toinen itselleen sopivaa uskonnollista yhteisöä, johon suhtauduttiin nyt entistä uskonyhteisöä väljemmin. Erilaiset vierailut ja tutustumiset eri yhteisöihin olivat osa uuden etsintää. Mikäli sosiaaliset suhteet olivat jääneet vanhaan yhteisöön, uusien ystävien ja tuttujen etsintä oli osa uuden elämän rakentamista.

Juhani Lehto ja Camilla Kovero haastattelivat kirjaansa, *Homoseksuaalisuus – tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana*, uskovaisia homoseksuaaleja. Yksikään haastateltavista ei ollut luopunut uskostaan. He ratkaisivat seksuaalisen suuntautumisensa ja uskonnon välisen ristiriidan sopeuttamalla tämän kohti vapaampaa ja auktoritaarista riippumatonta uskonkäsitystä.¹⁰⁹ Oma aineistoni mukailee tämän tutkimuksen tuloksia. Haastateltavien uskonto oli käynyt läpi muutoksia, ja he olivat päättäneet korostamaan uskossaan armollisuutta ja rakkautta entisen tiukan dogmaattisuuden ja yhteisön tiukkarajaisuuden sijasta. Osalle hengellisyys ja uskontojen universaali sanoma merkitsivät uutta uskonnollista polkua elämässä. Uskonnon ja hengellisyyden pohtiminen ei ollut mitenkään kiellettyä vertaistukiryhmien istuntojen aikana, jolloin niiden suurena antina koettiin aineistossani suvaitsevaisuus ja erilaisuuden ymmärrys.

Mikkosen ja Saarelan mukaan hyvän ryhmänohjaajan ominaisuuksiin kuuluvat

---

¹⁰⁹ Lehto & Kovero 2010, 311.

suvaitsevaisuus ja ymmärrys erilaisuutta kohtaan. Empaattisuus ja kiinnostus ihmiselämän moninaisuuteen auttavat toisten elämäntilanteiden ymmärtämisessä. Tarvittaessa ohjaajan tulee olla päättäväinen, mutta samalla joustava. Vertaistukiryhmässä koko ryhmä vastaa toimivuudesta, joskin ohjaajalla on paljon vaikutusta siihen, miten ryhmä toimii ja millainen ilmapiiri siihen muodostuu. Kritiikin vastaanotto ja siitä oppiminen auttavat ohjaajaa kehittämään omaa toimintaansa. Hänen tehtävänä ei ole analysoida ryhmäläisten ongelmia, vaan tarjota tila yhteiselle kohtaamiselle ja keskustelulle.¹¹⁰

Aineistoni ohjaajat kokivat itsensä vertaisiksi, joskin heillä oli tietty kaksoisrooli. He olivat vertaisia, mutta samalla tunsivat olevansa vastuussa ryhmän toiminnasta ja sen rakenteiden säilyttämisestä istunnon aikana. Aineiston analyysissä ja haastattelujen aikana heistä muodostui kuva, että he olivat käsitelleet suhdetta menneisyyteensä ja uskontoon jo pitkälle. Tämä mahdollisti sen, että omien suurten tunteiden ja mielipiteiden ilmaisua oli mahdollista rajoittaa, milloin se oli ryhmän toimijuuden kannalta tärkeää. Erilaisuuden ja monien tunteiden sietokyky mahdollisti heille toimivan ryhmän ohjaamisen. Ohjaaminen koettiin antoisaksi toiminnaksi, joka toi iloa ja sisältöä elämään. Ryhmissä käsiteltiin ajoittain raskaita asioita, mutta kaikki ohjaajat kokivat saavansa ryhmistä enemmän kuin siihen olivat antaneet.

Uskonnollisessa yhteisössä yhdessä olo on sinänsä päämäärä. Yhteisöön on muodostunut perinteitä ja normeja, jotka tiukkarajaisessa yhteisössä säätelevät niin yhteisön kuin yksityisenkin ihmisen elämää. Näihin yhteisöihin on voinut muodostua myös kirjoittamattomia normeja, joiden noudattamista sen jäseniltä vaaditaan. Tällöin paine yksilönkin mielenlaadun muokkaamiseen on kollektiivinen ja normatiivinen.¹¹¹ Läpi koko aineistoni ilmeni useilla haastateltavillani jonkinlaista yhteisöllisyyden kaipuuta, minkä juuret saattoivat olla pitkässä ajassa, jonka ihminen oli viettänyt uskonyhteisössä. Vertaistukiryhmässä ihmisten oli mahdollista kokea ajoittain voimakkaita tunteita ja yhteyttä ihmisten kesken, se ei kuitenkaan voi korvata uskonnollista yhteisöä, eikä sen tarkoituksaan ole tehdä sitä. Vertaistukiryhmän yksi päämäärä oli haastateltavieni mukaan rohkaista ihmistä ottamaan vastuuta itsestään ja omasta elämästään.

Haastateltavat kokivat vertaistukiryhmässä yhtä aikaa olevansa sekä antajia että saajia. He auttoivat toinen toisiaan ja samalla tulivat itse autetuksi. Yksilöllä oli ryhmässä mahdollisuus saada etäisyyttä ongelmiin ja löytää uusia näkökulmia asioihinsa, mutta oman elämän valinnat ja päätökset olivat yksilön itsensä vastuulla. Tiukkarajaisen uskonyhteisön

---

¹¹⁰ Mikkonen & Saarinen 2018, 63–65.

¹¹¹ Saaristo & Jokinen 2004, 247–248.

tavoin vertaistukiryhmä ei anna valmiita vastauksia ja dogmeja olemassaolon kysymyksiin. Keskustelu ryhmässä perustui enemmänkin dialogiaan ja pohdintaa kuin suoriin neuvoihin ja vastauksiin. Onnistunut vertaistukiryhmän tapaaminen lisää kuitenkin yksilön sosiaalista pääomaa, mikä saattaa kantaa myös ryhmän ulkopuolelle.

Sosiaalisen pääoman keskeinen elementti on luottamus. Luottamussuhteet ja vastavuoroisuus muodostavat sosiaalista pääomaa, joka liikkuu eri verkostojen välillä samalla kiinteyttäen yhteisöä laajemmaltikin. Kun sosiaalisen pääoman liikkuvuus on aktiivista, se on yhteisöä kollektiivisesti kiinteyttävä voimavara. Tämä mahdollistaa kansalaisyhteiskunnan toimijuuden.¹¹²

Molemmat yhdistykset toimivat tasolla, jolloin vertaistukiryhmissä saatua tietämystä ja sosiaalista pääomaa oli mahdollista liikuttaa laajempiin yhteyksiin. Molempien yhdistysten työntekijät, ohjaajat ja ryhmäläiset ovat vierailleet toistensa luona vaihtaen kokemuksia ryhmistä, mikä liikuttaa sosiaalista pääomaa ja verkostoitumista yhdistysten välillä. Taakasta voimavaraksi -projektin työntekijät olivat käyneet dialogia käännättämistä harjoittavien tahojen kanssa. Projektiin kuului kyselytutkimus rippikoululaisille. Eri Malkuksen vertaistukiryhmissä oli vierailut eri uskontokuntien pappeja ja työntekijöitä. Viime kesänä projektin ihmiset kiersivät Suomen herätysliikkeiden ja Jehovan todistajien kesätapahtumia. Lumi Sammallahden mukaan projektin tarkoitus on jatkossa tuoda uskontoja ja hengellisyyttä hyväksyttävämmäksi myös homoyhteisön sisälle. Lähestymistapa projektilla on ollut vastavuoroinen ja ymmärrystä hakeva dialogi kaikkien keskustelukumppanien kanssa ilman ärsyttämistä tai provosointia.¹¹³ Yhdistyksen kansainvälinen yhteistyökumppani on Ambassadors & Bridge Builders International (ABBI), jonka edustaja vieraili viime kesänä Suomessa.¹¹⁴

Uskontojen uhrien tuki pyrkii myös suuntaamaan toiminnan kautta saatua tietoa ja sosiaalista pääomaa ulospäin. Yhdistyksen vapaaehtoiset osallistuivat vuosittain Hengen ja tiedon messuille, Maailma kylässä tapahtumaan sekä Mielenterveysmessuille omalla ”ståndillä.” Yhdistys on tehnyt selvityksiä ongelmista, jotka liittyvät hengelliseen väkivaltaan tai uskonnolliseen hyväksikäyttöön. Samassa toimitilassa kuin yhdisty sijaitsee Ihmisoikeusliitto, mikä mahdollistaa järjestöjen keskinäisen yhteistyön. Tarvittaessa Uskontojen uhrien tuki on yhteydessä poliittisiin päättäjiin, kuten esimerkiksi lapsiasianvaltuutettuun tai eduskunnan Uskonnon- ja omantunnonvapausryhmän jäseniin.

---

¹¹² Immonen 2000, 7, 9–10, 18–19, 23.

¹¹³ Lumi Sammallahden haastattelu.

¹¹⁴ Abbi-tutkimukset s.a..

Kansainvälisiä yhteistyötä yhdistys tekee International Cultic Studies Assosociation (ICSA) ja European Federation of Centres of Research and Information on Cults and Sects (Fecris) järjestöjen kanssa.¹¹⁵

Sosiaalinen koheesion vertikaalisella taso merkitsee ihmisten luottamusta poliittisiin ja sosiaaliin instituutioihin. Vertikaalisella tasolla ihmiset osallistuvat aktiivisesti yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja arvostavat osallistumisen mahdollisuutta. Vaikka kansalaisjärjestöt toimivat horisontaalisella tasolla, on sosiaalisen pääoman mahdollista siirtyä vertikaalisellekin tasolla¹¹⁶ Sosiaalisen pääoman toimijuus muodostuu yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan käytössä olevista voimavaroista. Horisontaalisella tasolla erityisen merkittäviä ovat ihmisten sosiaaliset verkostot, kuten erilaisissa järjestöissä tapahtuva toiminta. Muita tärkeitä sosiaalisen pääoman piirteitä ovat toimijoiden luottamus ja vastavuoroisuuden normit. Toimivassa sosiaalisessa yhteisössä ja yhteiskunnassa nämä kolme tekijää verkostot, luottamus ja vastavuoroisuus muodostavat arvot ja arvostukset, jotka ovat joko epävirallisia tai institutionaalisia, mutta toimivat silti ainakin jollain tasolla toisiaan tukien.¹¹⁷

Vaikka vertaistukiryhmissä käytävät keskustelut olivat luottamuksellisia, silti niiden teemoista oli mahdollista hahmottaa ajankohtaisia ja yhteiskunnallisia asioita. Osa niistä oli hyödynnettävissä tutkijoille silloin, kun he etsivät yhdistyksen kautta haastateltavia. Ajoittain teemoista saattoi nousta aihepiirejä, jotka ansaitsevat laajempia huomioita myös median kautta. Oman aineistoni mukaan molempien yhdistyksen yhteiskunnallinen vaikuttamisen on tarkoitus lisätä sosiaalista koheesiota ja ymmärrystä myös laajemmassa merkityksessä. Tämä ei tapahdu vain yksilöiden tasolla, vaan tämän lisäksi vertikaalisella tasolla. Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen vaikutus kirkollisuuteen, suvaitsevaisuuteen ja ihmisoikeuksien toteutumiseen on mielestäni nähtävissä yhteiskunnassa, lainsäädännössä sekä yleisessä yhteiskunnallisessa keskustelussa. Sekä Sateenkaariyhdistys Malkus että Uskontojen uhrien tuki ovat tuoneet siihen oman osansa. Ajankohtaisin esimerkki tästä oli Yleisradion kuvaama dokumentti Uhrit, jossa esiteltiin Uskontojen uhrien tuen vertaistukiryhmän toimintaa. Televisiossa se esitettiin 25.4.2019. Dokumentti kertoi usean ihmisen tarinan uskonnollisesta yhteisöstä irtautumisesta ja siihen vaikuttaneista taustoista. Ohjelmassa esiintyi myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvia ihmisiä. Helsingin Sanomat oli noteerannut

---

¹¹⁵ UUT ajankohtaista s.a..

UUT selvitystyöt s.a..

UUT yhdistys s.a..

¹¹⁶ Chan et al. 2006, 294.

¹¹⁷ Kaunismaa 2000, 212.

yhdistyksen toimintaa pariin otteeseen kuluneen vuoden aikana.¹¹⁸

Kaj Immosen mukaan kaupunkikulttuuri on mahdollistanut yhdistysten ja erilaisten järjestöjen kehittymisen kaupunkikontekstissa. Kun vanha yhteisöllisyys on heikentynyt ihmisten muuttaessa kaupunkeihin, on tämä osaltaan pakottanut ihmiset liittymään yhteen ja etsimään vuorovaikutusta toistensa kanssa. Individualismi ja sen yhteydessä kaupungistuminen ovat luoneet tyhjiön, jota yhdistykset ovat täyttäneet. Näistä yhdistyksistä ihmiset ovat etsineet samanhenkisyyttä ja keskinäistä luottamusta.¹¹⁹

Aineistossani sivuttiin myös kaupunkikulttuurin merkitystä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen aseman ja elämäntavan edistäjänä. Matka rikollisesta ja mielenterveyspotilaasta kohti suvaitsevampaa kirkollista ja yhteiskunnallista hyväksyntää on kestänyt pitkään ja jatkuu yhä edelleenkin. Kaupungissa on yleensä helpompi kuulua vähemmistöön ja löytää kaltaisensa seuraa, mikä mahdollistaa vähemmistöjen etujärjestöjen ja yhteenliittymien muodostamisen.

Kaikki haasteltavat toivat esiin asenteiden, arvojen sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin liittyvän keskustelun muuttuneen paljon viimeisten vuosikymmenten aikana heidän kannaltaan positiivisempaan suuntaan. Eräs haastateltavani pohti jopa 1990-luvulla tapahtunutta Neuvostoliiton romahtamista, minkä seurauksena suomettuminen alkoi heikentyä ja yleinen ilmapiiri muuttui monille asioille suvaitsevammaksi, myös seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä kohtaan.¹²⁰ Helsinkiin perustettiin jatkossa seksuaalivähemmistölle tarkoitteluja ravintoloita ja klubeja, joihin uskallettiin jonottaa jopa kadulla. Näiden ravintoloiden ulkoterrassit olivat jotain uutta, kun homot ja lesbot istuivat niissä kaikkien nähtävillä. Vaikka esimerkki on yksittäinen, siinä kulminoituu kuitenkin jotain oleellista kaupungissa tapahtuvat koheesiosta. Kaupungissa uudet asiat pian arkipäiväistyvät ja muuttuvat osaksi kaupunkikulttuuria lisäten koheesiota eri ihmisryhmien välillä. Kenties muita esimerkkejä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen koheesiosta kohti yleistä hyväksyntää ovat laki tasa-arvoisesta avioliitosta, Pride-tapahtumat ja kulkueet sekä sateenkaarimessut eri kaupungeissa. Pääkaupungissa syntyneet yhdistykset, kuten Malkus tai Uskontojen uhrien tuki, levisivät aikaan myöten muihin kaupunkeihin.

Kaikki seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvat ihmiset eivät asu suurissa kaupungeissa. Kummallakin yhdistyksellä on vertaistukitoimintaa, joka tapahtuu internetissä, mikä mahdollistaa vertaistuen asuinpaikasta riippumatta. Yksi uusi tutkimuskohde voisivat

---

¹¹⁸ Yle dokumenttiprojekti 25.4.2019; Valtavaara 2018; Vainio 2018.

¹¹⁹ Immonen 2000, 12.

¹²⁰ Jouni Heikkilän haastattelu.

olla nämä vertaistukiryhmät. Ryhmät ovat suljettuja ja salaisia, mikä aiheuttaa omat haasteensa niiden tutkimiseen. Toinen mielenkiintoinen tutkimuskohde voisi olla kokemusasiantuntijan käyttäminen vertaistukiryhmien apuna. Tutkimani yhdistykset eivät vielä näitä käytä, mutta osa haastateltavista ilmaisi kiinnostuksensa niiden toiminnasta. Kolmas kiinnostava tutkimuskohde, edelliseen liittyen, saattaisi olla henkilökohtainen, kahden välinen vertaistuki tai puhelimen kautta tehtävä vertaistuki. Kummallakin yhdistyksellä on viikonloppuleirejä tai -retiriittejä, jotka voisivat olla tutkimuksen arvoisia. Haastatellussa sivuttiin toisinaan myös läheisten ja yhteisöstä irtautuneiden antamaa vertaistukea. Mielenkiintoinen tutkimusalue sekin.

Aineistossani tuli esille homoyhteisön ja hengellisyyden välinen ristiriita. Tätä aihepiiriä voisi lähestyä monista eri näkökulmista. Tutkimuksessa olisi mahdollista pohtia syitä, mikä tähän tilanteeseen on johtanut ja mitä asialle olisi mahdollista tehdä. Jonkinlainen eksegeesi tai kontekstuaalisen teologian näkökulma saattaisi avata uusia mahdollisuuksia lähestymiseen näiden kahden rintaman välillä. On syytä muistaa, että homoyhteisökin koostuu erilaisista yksilöistä ja uskonnolliset yhteisöt ovat moninaisia suhtautumisessa homoseksuaalisuuteen. Uskonyhteisöissäkin julkisesti voidaan tuomita homoseksuaalisuus, mutta käytännössä sillä saattanee olla hiljainen hyväksyntä. Ennakkoluulojen ja stereotyyppien avaaminen mahdollistaisi yhteistä dialogia kaikkien osapuolten välillä.

Yksilö, vuorovaikutus ja yhteisöllisyys yhdessä muodostavat sen merkityksen, jolla tutkielmani mukaan vertaistukiryhmän oli mahdollista auttaa ja tukea seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluvaa ihmistä. Vertaistukiryhmä merkitsi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuuluva yksilölle mahdollisuutta käydä läpi hengelliseen väkivaltaan liittyviä kokemuksia saman kokeneiden ihmisten ryhmässä. Vuorovaikutus ryhmässä on moninaista, ei se tapahtunut yksin verbaalisella tasolla. Jaettu identiteetti ja tuntekokemukset yhdistävät ryhmäläisiä, jolloin ryhmään voi muodostua yhteisesti jaettava eetos.

Vertaistukiryhmä ei uskonnollinen yhteisö, josta moni haastateltavani oli lähtenyt tai karkotettu, mutta se voi tarjota kokemuksia yhteisöllisyydestä ja solidaarisuudesta ihmisten kesken. Ihmisten väliset narratiivit auttoivat kokemusten peilaamisessa ja niiden jakaminen lisäsi luottamusta myös omaa selviytymisen. Samalla sosiaalinen pääoma ihmisten välillä lisääntyi. Sateenkaariyhdistys Malkus ja Uskontojen uhrien tuki toimivat yhteiskunnassa tavalla, joka lisäsi sosiaalista koheesiota ja kanssakäymistä ihmisten välillä, niin horisontaalisella kuin vertikaalisella tasolla.

6. Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Lähteet ja apuneuvot

- Aamenesta öylättiin 2015 (s.a.) <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Hengellinen%20väkivalta> katsottu 21.2.2018.
- Abbi-tutkimukset (s.a.) <https://www.abbi.org.au/research/> katsottu 19.3.2019.
- Ajankohtaisen kakkosen homoillat (s.a.) <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2010/10/19/ajankohtaisen-kakkosen-homoillat> katsottu 25.2.2018
- Elävät vedet ry (s.a.) <https://elavatvedet.fi/> katsottu 17.2.2019
- Helluntailaisuus ja avioliitto (s.a.).
https://www.suomenhelluntaikirkko.fi/tiedotteet/suomen_helluntaikirkon_kannanotto_avioliit_to-_ja_parisuhdelainsaadannon_valmisteluun_1422011 katsottu 25.2.2019.
- Homoparit naimisiin kirkossa (s.a.) <https://www.uusisuomi.fi/kotimaa/75029-homoparit-naimisiin-kirkossa-kysimme-heratysliikkeilta-3-yrittaa-estaa> katsottu 5.4.2019
- Jw. kysymyksiä Raamausta (s.a.) <https://www.jw.org/fi/raamatun-opetukset/kysymyksiä/samaa-sukupuolta-avioliitto-raamatun-näkemys/> katsottu 8.4.2019.
- Kopakkala, Aku (2008). *Porukka, jengi, tiimi: ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen*. Persona Grata. Edita. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Korhonen, Elina & Närhi, Riitta (2010). *Uskonto ja seksuaalisuus*. Väestösarja 24. Väestöliitto. Helsinki. New Print.
- Kotimaa: Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kirsi Pimiän haastattelu 3.5.2017 (s.a.)
<https://www.kotimaa24.fi/artikkeli/yhdenvertaisuusvaltuutettu-sateenkaariparin-vihkimatta-jattaminen-on-vastoin-yhdenvertaisuuslain-he/?katselukoodi=883f12082e872f3d753e7de6fc35e4977a04eeb6880843496ee5252fa87fd5af>, katsottu 20.3.2019.
- Kvartti/Helsingin kaupungin verkkolehti/kaupungistuminen (s.a.)
<https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/kaupungistuminen-viimeaikainen-ilmio-vai-pitkaan-jatkunut-kehityskulnti> katsottu 3.4.2019.
- Malkus/yhdistys/perustietoa (s.a.) <http://malkus.fi/index.php/yhdistys/perustietoa/> katsottu 25.9.2019
- Ortodoksinen sateenkaariseura (s.a.) <https://sateenkaariseura.wordpress.com/> katsottu 25.3.2019.

Raamattu ja kristinusko: julkisija homoseksuaalinen kristillinen piiri 1982. Helsinki

Seta/ihmisoikeudet (s.a.) <https://seta.fi/ihmisoikeudet/sateenkaarihistoria-suomessa/#> katsottu 5.3.2019.

Suomen ryhmäpsykoterapia ry. (s.a.) <http://www.suomenryhmapsykoterapia.fi/mita-teemme-lista/> katsottu 17.2.2019. <http://www.suomenryhmapsykoterapia.fi/mita-teemme/mita-on-ryhmapsykoterapia-kaytannossa/> katsottu 23.4.2019.

Ranneliike/pride/osallistujamäärä (s.a.) <https://ranneliike.net/keskustelu/21976/helsinki-pride-2018-huipentui-sadantuhannen-osallistujan-kulkueseen> katsottu 18.10.2018.

Taakasta voimavaraksi (s.a.) <http://www.voimavaraksi.fi/> katsottu 5.11.2018.

Tietoarkisto (s. a.) <https://www.fsd.uta.fi/menetemaopetus> katsottu 12.9.2018.

Uurit. Ylen dokumentti Uskontojen uhrien tuki ry:n (s.a.) (UUT) vertaistukiryhmästä. <https://areena.yle.fi/1-4303286> katsottu 26.4.2019.

UUT (Uskontojen uhrien tuki ry) ajankohtaista (s.a.) <https://www.uskontojenuhrientuki.fi/ajankohtaista/page/2/> katsottu 18.4.2019.

UUT arviointi 2018 (s.a.) <https://www.uskontojenuhrientuki.fi/wp-content/uploads/2019/01/Arviointi-vuodelta-2018-vertaistuki-ja-tiedotustoiminta.pdf> katsottu 23.4.2018.

UUT löydä tukea (s.a.) <https://www.uskontojenuhrientuki.fi/loyda-tukea/vertaistukiryhmat/> katsottu 10.4.2019

UUT selvitystyöt <https://www.uskontojenuhrientuki.fi/uskonyhteisoista/selvitystyot/> katsottu 18.4.2019.

Vainio, Anniina (2018). ”Elämä on oltava ilotonta, siveää ja nöyrää”, näin ajatteli Pia Puolakka nuorena. Nyt hän on vankilapsykologi, joka kertoo, miksi uskonto ei vain pelasta, vaan tappaa ihmisiä. *Helsingin Sanomat* 23.8.2018.

Valtavaara, Marjo (2018). Jehovan todistajat etsivät keinoja verensiirron kieltämiseen – verensiirrosta on hankala luopua, koska samalla liike myöntäisi, että moni on kuollut turhaan. *Helsingin sanomat* 7.12.2018.

Villa, Janne (2013). *Hengellinen väkivalta*. Kirjapaja. Helsinki.

HAASTATTELUT:

Jouni Heikkinen. Malkus-ryhmän aktivisti ja vertaistukiryhmän ohjaaja. Haastattelu tehty 16.11.2018 Helsingin SETA:n tiloissa.

Lumi Sammallahhti. Taakasta voimavaraksi -projektin koordinaattori. Haastattelu tehty 31.1.2019. Tampereen SETA:n tiloissa.

Kirjallisuus

Aaltola, Juhani & Valli, Raine (2010). Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja keruu; vinkkejä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä. Edita Prima Oy.

Aho, Sirkku & Laine Kaarina (1997). Minä ja muut. Kasvaminen sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Helsinki. Otava.

Ahokas, Marja (2009). Ryhmät ja niiden väliset suhteet. Eero Suominen et. al. (Toim.). *Arjen sosiaalipsykologia*. Helsinki. WSOYpro.

Bowland, Sharon (2013). *Culturally competent and spiritual sensitive therapy with lesbian and christians*. Soc. Work. 2013. Oct. 58:321-322.

Buchanan, Melinda et. al. (2001). *Challenges of Being Simultaneously Gay or Lesbian and Spiritual and/or Religious: A Narrative Perspective*. American Journal of Family Therapy. Oct-Dec 2001, vol 29. Issue 5. 435-449.

Cabazon, Jose (1993). Homosexuality and buddhism. Arlene Swidler (Toim.) *Homosexuality and World Religions*. Pennsylvania. Trinity Press International. 81-102.

Chan, Joseph et. al. (2006). *Reconsidering social cohesion: developing a definition and analytical framework for empirical research*. Social Indicators Research 75: 273-302.

Diezt, Tracy & Dettlaff, Alan (2008). *The impact of membership in support group for gay, lesbian and bisexual students*. Journal of college student psychotherapy. Jul 1997 vol 12 issue page 57-82.

Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2010). Teemahaastattelu: opit ja opetukset. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta aineistonkeruu. Vinkkejä aloittelevalle tutkijalle*. Juhani Aatola ja Raine Valli (Toim.). Kokkola. Ps-kustannus. 26-44

Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998/1999). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere. Vastapaino

Furseth, Inger et al. (2017). *Religious Complexity in a Public Sphere. Comparing Nordic Countries*. Furseth, Inger et al. (2017) Edit. Furseth Inger. Oslo. Palgrave MacMillan.

- Furseht, Inger & Repstad, Pål (2006). *An introduction to the Sociology of Religion. Classical and Contemporary Perspectives*. London and New York. Routledge.
- Gibbens, Anthony (2009). *Sociology sixth edition*. Cambridge. Polity Press.
- Hassan, Steven (1990). *Combatting cult mind control*. Rochester. Vermont. Park Street Press.
- Hankamäki, Jukka (2008). *Enkelirakkaus – filosofia ja uskonto homoseksuaalisuutena*. Helsinki. Books on Demand
- Helander Eija (2017). *Selvitys Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vihkiöikeudesta luopumisesta ja avioliittoon vihkimisen merkityksestä kirkon identiteetille*. Kirkon tutkimuskeskus.
- Hyväri, Susanna (2005). Vertaistuen ja ammattiauttamisen muuttuvat suhteet. *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (Toim.) Tampere. Vastapaino. 214-236.
- Immonen, Kaj (2004). Sosiaalinen pääoma: uusi ihmelääke vai käyttökelpoinen hypoteesi? Keijo Rahkonen (Toim.) *Sosiologia nykykeskusteluja*. Gaudeamus. Helsinki. University Press Finland.
- Immonen, Kaj (2000). Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen ongelmallisuus. Kaj Immonen (Toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino.
- Janja, Lalin & Tobias, Madeleine (1994/2006). *Take back your life – recovering from cults and abusive relationships*. California. Bay Tree Publishing. Berkley.
- Kaunismaa, Pekka (2000). Yhdistyselämä ja sosiaalinen pääoma. Kaj Immonen (Toim.) *Sosiaalinen pääoma ja luottamus*. SoPhi. Jyväskylän yliopisto. Jyväskylän yliopistopaino.
- Kellerman, Henry (1981). The Deep Structures of Group Cohesion. Henry Kellerman (Toim.) *Group Cohesion: Theoretical and Clinical Perspectives*. New York. Cruve & Stratton. 3-21.
- Khalid, Duran (1993). Homosexuality and islam. Arlene Seidler (Toim.). *Homosexuality and World Religions*. Pennsylvania. Trinity Press International. 181-197.
- Kettunen, Paavo (2011). *Kätetty ja vaiettu. Suomalainen hengellinen häpeä*. Helsinki. Kirjapaja.
- Laimio, Anne & Karnell, Sonja (2010) Vertaistoiminta – kokemuksellista vuorovaikutusta. Tanja Laatikainen (Toim.). *Vertaistoiminta kannattaa aina*. Asumispalvelusäätiö ASPA. Solver-palvelut Oy.
- Laitinen, Arto & Pessi, Anne Birgitta (2011). Moniongelmainen solidaarisuus. Arto Laitinen ja Anne Birgitta Pessi. *Solidaarisuus*. Gaudeamus. Helsinki. Hakapaino.

- Laitinen, Arto & Pessi, Anne Birgitta (Toim.) (2015). An introduction. *Solidarity: Theory and practice*. Lanham. Lexington Books.
- Lehto, Juhani E & Kovero, Camilla (2010). *Homoseksuaalisuus – tieteen näkökulmasta ja miesten kertomana*. Osuuskunta Lilith. Helsinki. Yliopistopaino.
- Lewis, John Eron (1993). Homosexuality and judaism. Arlene Swidler (Toim.). *Homosexuality and World Religions*. Pennsylvania. Trinity Press International. 103-134.
- Linjakumpu, Aini (2015). *Uskonnon varjot. Hengellinen väkivalta kristillisissä yhteisöissä*. Tampere. Vastapaino.
- Lotte, Lisa (2013). Sexual rights. Meaning, controversies and sexual health promotion. *Journal of sex research*. Apr. 2013, vol 50 issue. 367-291.
- Mahlamäki, Tiina (2018) Sukupuoli ja uskonto. *Uskontososiologia*. Toim. Kimmo Ketola, Tuomas Martikainen ja Teemu Taira. Turku. Painosalama Oy.
- May, Larry (1996). *The Socially Responsible Self*. Chicago. University Chicago Press.
- Mikkonen, Irja & Saarinen Anja (2018). Vertaistuki sosiaali- ja terveysalalla. Tietosanoma Oy. Helsinki. Printon.
- Moilanen, Petri & Räihä, Pekka (2001). Merkitysrakenteiden tulkinta s. 44-57. Eskola, Jari Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. 133-147. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Juhani Aaltola ja Raine Valli (Toim.) Kokkola. Ps-kustannus.
- Mykkänen-Hänninen, Riitta (2007) Vapaaehtoistyön rajapinnoilla. Helsingin ammattikorkeakoulu Stadian julkaisuja Sarja B. Helsinki.
- Nissinen, Jussi (2011). Luottamuksen rakentuminen moniaisuutta kunnioittaen. *Saako olla totta. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Toim. Liisa Tuovinen et al. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Nissinen, Martti (1999). Sukupuoli Raamatun maailmassa ja raamatuntulkinnassa. Tuija Hovi et. al. (Toim.) *Uskonto ja sukupuoli*. Helsinki. Yliopistopaino, 16-42.
- Nissinen, Martti (1997). Raamattu homokeskustelun kuvastimessa. *Homoseksuaalinen identiteetti ja kristillinen usko*. Sinikka Pellinen (Toim.) Kirjaneliö. Helsinki. Sisälähetysseuran kirjapaino Raamattutalo. 135-152.
- Nylund, Marianne (2005). Vertaisryhmät kokemuksen ja tiedon välittäjinä. *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Marianne Nylund & Anne Birgita Yeung (Toim.). Tampere. Vastapaino. 195-213.
- Nylund, Marianne (2000). *Varieties of Mutual Support and Voluntary Action. A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers*. Helsinki. Hakapaino.

- Pennington, Donald C. (2002). *The Social Psychology of Behaviour in Small Groups*. Psychology Focus. University of Luton. Psychology Press.
- Pessi, Anne Birgitta (2005). Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiot? *Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus*. Marianne Nylund.& Anne Birgitta Pessi (Toim.) Tampere. Vastapaino. 104-125.
- Pounti, Tapio (1995). Perhetaustan tutkimus ja mielekkyyys. Syntyjä syviä – erilaisen homoseksuaalisuuden näkökulma. Toim. Reija Salomaa. Aslan ry. Omakustannus Oy.
- Ruoho, Aila (2017). *Pyhät, pahat ja pelokkaat. Pelko ja itsetuhoisuus hengellisessä yhteisössä*. Helsinki. Atena Kustannus Oy.
- Ruusuvuori et al. (2010). *Haastattelun analyysi*. Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (Toim.). Tampere. Vastapaino.
- Ruusuvuori et al. (2005). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Johanna Ruusuvuori ja Liisa Tiittula (Toim.). Tampere. Vastapaino.
- Saaristo, Kimmo & Jokinen, Kimmo (2004). *Sosiologia*. Turku. WSOYpro OY.
- Salmela, Mikko (2011). Kollektiiviset tunteet solidaarisuuden liimana. Arto Laitinen & Anne Birgitta Pessi (Toim.) *Solidaarisuus*. Gaudeamus. Helsinki University Press.
- Smart, Ninian (2005), *Uskontojen maailma*. Suomentanut Livia Hekanaho. Otava.
- Sumiala, Johanna (2010). *Median rituaalit: johdatus media-antropologiaan*. Tampere. Vastapaino
- Suominen, Sakari (2016). Koherenssin tunne – valmius tunnistaa ja käyttää voimavaroja. Marita Sihvo ja Sakari Karvonen (Toim.) *Terveysten edistäminen ja eriarvoisuus - lähestymistapoja ja ratkaisuja*. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Juvenes Print.
- Stålström, Olli (1997). *Homoseksuaalisuuden sairausleiman loppu*. Tampere. Gaudeamus. Tammer-Paino Oy.
- Timonen, Jukka (2013). *Todellisuudesta toiseen. Identiteetin rakentuminen uskonnollisesta yhteisöstä irtautuneiden elämäkertomuksissa*. Suomen kansantietouden Tutkijan Seura. Joensuu. Kultaneito XII.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki. Tammi.
- Tuovinen, Liisa (2001). Henkinen ja hengellinen väkivalta ja seksuaalinen toiseus.. *Saako olla totta. Sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuus*. Toim. Liisa Tuovinen et al. Helsinki. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Turner, Victor (2007). *Rituaali*. Suomentanut Maarit Forde. Helsinki. Summa.

- Vilkko-Riihelä, Anneli (1999). *Psyyke: psykologian käsikirja*. Helsinki. WSOY.
- Vähäkangas, Auli & Hellqvist, Elina (2018). *Experiencies of (mis)recognition of same sex partnerships in the Evangelical Lutheran Church of Finland*. Käytännön teologia. Helsingin yliopisto.
- Ward, Graham (2000). *Cities of God*. London. Routledge.
- Welch, Paul (2007). *In search of caring community: group therapy for gay, lesbian and bisexual college students*. Urban history. May 2004. Vol 31 issue 31. 594-603.
- Wirth, Louis (2002). Urbanism as a way of life. Michael Pacione (Toim.) *The city. Critical Concepts in the Social Sciences*. London and New York. Routledge. 5-23.
- Zacheus, Tuomas (2008). *Suomalaiset ja vapaa-aika*. Raportti ISSP 2007 Suomen aineistosta. Yhteiskuntatieteellisen tietöarkiston julkaisu 8. Tampere. Juvenes Print.

Liitteet kolme kappaletta

LIITE I

KUVAUS ANALYYSISTA

HENGELLINEN VÄKIVALTA

OMA HAASTATTELUAINEISTO

Vaikea historia

Ehdoton oppi

Yksinäisyys

Ahdistavat tunteet

Yhteisön vallankäyttö

Salailu

Ero, eroaminen, karttamien

Traumatisoitumien

Yhteisön kielteisyys seksuaalivähemmistöihin

Omaehtainen usko tai hengellisyys

Ristiriidat ja ahdistavat kokemukset

Halu löytää hyväksyvä yhteisö

Ei halua luopua omasta uskostaan

(Lähes kaikki haastateltavani ovat uskon tai hengellisyyden säilyttäneet muodossa tai toisessa)

Etsintä

Yhteisön kaipuu

MALKUKSEN KYSELY

Saarnat

Piispat

Rippikoulu

Herätysliikkeet

Ristiriitainen kirkollisuus

"Puolikas seurakuntalainen"

Halu löytää hyväksyvä yhteisö

Sateenkaariyhteisö

Ulkopuolisuus

Yhteisön kaipuu

Hyväksyntä

ANALYY SIN JATKOA

Erot ja yhtäläisyydet UUT ja Malkus

Säännöt

"Ei terapiaa"

Vaihtuvuus

Muuttuvuus

Vertaisuus

Kertaluonteisuus

Rajallisuus

Yllätyksellisyys

Avoin vertaistukiryhmä

Taakka

Ei sovi moniin uskontoihin

seksuaalisen

identiteetin

Ei sairaus

Arkuus puhua yhteisössä

Syrjinnän kokemus

Salailu

Uskonnon ja
seksuaalisen
identiteetin törmäys

Tunteet vaikeita

Tunteet positiivia

Tunteet ryhmässä

Tunteiden hyväksyntä

Ulos tunnekaaoksesta

Tunteista eteenpäin

Etäisyys/läheisyys tunteisiin

Tunnetyöskentely

Ohjaajien motiivit

Ohjaajien haasteet

Ohjaajien vastuu

Tasapuolisuus

Vertaisuus/ohjaaja

Konfliktiin puuttuminen

Ryhmän aloitus ja lopetus

Ohjaajien anti ryhmän ohjaamisesta

Palaute ryhmäläisiltä

Ohjaajan toiminta

Eri uskontoja ja yhteisöjä

Eri maailmankatsomuksia

Erilaisuuteen tutustuminen

Ryhmässä hiljaisia ja äänekkäistä

Ateismi ja uskonottomuus

Ryhmän sisällä erilaisia ihmisiä

Erilaisuuden hyväksymien

Ryhmän alussa jokaiselta pieni tarina
Tarinat kokemuksista
Ryhmästä keskustelun aine
Tarinoiden jako
Uskallan kertoa jotain, koska tuokin kertoo
Voin ottaa osia toisten tarinoista
Kuuntelu

Narratiivisuus

Ei ole kenelle puhua
Kaapissa ei voi puhua
En ole ainoa

Yksinäisyyden helpottuminen

Tilaisuus tavata toisia, joilla sama tausta
Asia, joka koskettaa itseä
Ei jää yksin
Myötätunto
Luottamus
Samaistuminen
Turvallisuus
Tuolla on samanlainen
Vastaanottaminen ilman syyttämistä ja sättimistä

Solidaarisuus

Ei uhri
Ei sairaus
Hyväksyntä
Jäsentely
Vastuu itsestä
Ryhmän tuki
Muutkin selviytyy
Asiat elää ryhmän jälkeenkin

Toimijuus

Saan voimaa, kun voi nyt kertoa itsestäni ryhmässä
Ei tarvitse tässä salata
Saan tavata muita saman kokeneita

Voimaantuminen

Ei valmiita tai lopullisia vastauksia
Keskustelua
Kokemusten vaihtamista

Dialogi

Pitkä matka kuljettava
Pikkuhiljaa toipumassa
Haava ei umpeudu hetkessä
Syyllisyys ei poistu hetkessä
Eri tahti eri ihmisillä toipua

Prosessi

Vaikea tulla kaapista
En voi muuttaa suuntaustani

Itsensä hyväksyminen

Samaistuminen toisten kokemuksiin
ja oman tarinan vertaaminen niihin
Opin toisilta

Peilaus

ANALYY SIN JATKOA

Traumatisoituminen
Ulkopuolisuuden kokemus yhteisössä
Ristiriitainen kirkollisuus
Uskonnon ja seksuaalisen identiteetin törmäys

YKSILÖn kokema ristiriita

Uskonnon ja seksuaalisen identiteetin törmäys
Yhteisön kaipuu (korostuu aineistossani)
Etsintä
Hyväksyntä

Uskonnollinen YHTEISÖ

Avoin vertaistukiryhmä
Ohjaajien työskentely
Tunnetyöskentely
Erilaisuuden hyväksyminen
Narratiivisuus
Yksinäisyyden helpottaminen
Solidaarisuus
Voimaantuminen
Dialogi
Prosessi
Peilaus
Itsensä hyväksyminen

VUOROVAIKUTUS vertaistukiryhmässä

ANALYY SIN TULOKSENA NÄKISIN, ETTÄ NÄMÄ KOLME TEKIJÄÄ OVAT
OLEELLISIA TYÖSSÄNI: YKSILÖ, VUOROVAIKUTUS JA YHTEISÖ

HAASTATTELUPYYNTÖ

Opiskelen Helsingin yliopiston teologisessa tiedekunnassa ja teen opintoni maisterivaiheen tutkielmaa (ent. pro-gradu) kirkkososiologiaan aiheesta: *Seksuaalivähemmistöt ja hengellinen väkivalta – vertaistukiryhmän avulla kohti parempaa uskonnollista ymmärrystä*. Koska vertaistukiryhmissä ei yleensä voi tehdä tallenteita tai havainnoida ryhmän toimintaa, tarvitsisin haastateltavia tekemääni tutkimukseen.

Haastateltavat voivat esiintyä nimettöminä. Nauhoitan haastattelut ja myöhemmin litteroin ne eli kirjoitan puhtaaksi paperille. Aineistoa käsittelevät ainoistaan työni ohjaaja ja minä, minkä jälkeen ne tuhotaan. Tutkimuksesta on mahdollista halutessaan vetäytyä koska tahansa. Valmiissa tutkimuksessa haastateltavien sanomiset ovat muutettu tunnistamattomaan muotoon.

Haastattelut kestävät noin yhden tunnin. Ne on mahdollista suorittaa Uskontojen uhrien tuki -yhdistyksen tiloissa tai haastateltavan toivomassa paikassa.

Erilaista vertaistukea on tutkittu paljon sosiaali- ja terveydenhuoltoaloilla. Tutkimusta, jossa vertaistukea olisi tutkittu seksuaalivähemmistöjen uskonnollisessa kontekstissa, ei juuri suomenkielellä löydy. Toivon, että tulevasta työstäni olisi hyötyä ihmisille, jotka kamppailevat oman identiteettinsä ja uskon välillä.

Annan mielelläni lisätietoja tutkimuksestani puhelimitse xxxxxxxxxxxx tai sähköpostilla xxxxxxxxxxxx.

LIITE III

HAASTATTELUTEEMOJA:

USKONTO

- Uskonnollinen yhteisö, johon kuului ennen/nyt
- Aika mahdollisesta irtautumisesta
- Mitä vaikeuksia koit oman identiteetin ja uskonnollisen yhteisön tai oman uskosi välillä?
- Millaista suhtautumista olisit yhteisöltäsi toivonut?
- Mitä uskonto merkitsee sinulle nyt?
- Mitä arvelet sen merkitsevän sinulle tulevaisuudessa

YHTEISKUNTA

- Kaupungistumien
- Uskonnollisuuden muutos yhteiskunnassa
- Vertaistukiryhmien saatavuus Suomessa
- Asenteiden muutokset
- Lainsäädännön muutokset
- Pride kansanliikkeenä
- Miten näet arvojen muutoksen suhteessa seksuaalisiin vähemmistöihin?

VERTAISTUKIRYHMÄ

Ryhmä

Mitä vertaistukiryhmä on sinun näkökulmastasi?

Millaista tukea vertaisryhmä sinulle tarjosi?

Jos olet osallistunut useampaan eri ryhmää, miten ne erosivat toisistaan?

Tila

Miten koit oman tilasi ryhmässä?

Miten arvelet muiden kokeneen tilan ryhmässä (äänekkäät suhteessa hiljaisiin)?

Tunteet

Mitä tunteita ryhmätyöskentely sinussa herätti?

Mitä tunteita käsittelit ryhmän ulkopuolella?

Miten ryhmä käsitteli negatiivisia ja positiivisia tunteita?

Minkälainen suhde oli ongelmakeskeisyydellä ja ratkaisukeskeisyydellä?

Painottuiko ryhmän työskentely liikaa vai liian vähän tunteisiin? Miksi?

Solidaarisuus

Miten ryhmä tuki keskinäistä yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta?

Miten mennyt kokemus yhdisti ryhmäläisiä?

Kuinka erilaiset uskonnolliset ja maailmankatsomukselliset näkemykset toimivat keskenään ryhmän tapaamisessa?

Kuinka koit luottamuksen ja salassapitovelvollisuuden ryhmässä?

Toivo

Voimavarojen lisääntyminen ryhmässä

Mistä toivo koostui?

Uskonnon muutos taakasta voimavaraksi, mitkä tekijät vaikuttivat?

Ryhmien kehittäminen

Miten vertaistukiryhmää voisi kehittää?

EKSISTENTIAALISET KYSYMYKSEN RYHMÄSSÄ

- * Kuinka paljon ryhmässä käsiteltiin olemassaolon peruskysymyksiä, Kuten kuolemaa, elämää, kärsimystä, iloa?
- * Millaisena koit näiden asioiden käsittelyn?

OHJAAJAT

- Miten koit vapaaehtoisten ohjaajien työskentelyn ryhmässä?
- Millä tavoin he olivat vertaisia?
- Miten toteutui tasapuolisuus puheenvuorojen jakamisessa?
- Millaisen ilmapiirin ohjaajat onnistuivat luomaan?
- Miten koit ryhmäistunnon päättämisen?

IDENTITEETTI

- * Miten kuvailit omaa seksuaalista identiteettiäsi ja uskonnon suhdetta nyt?
- * Onko sinulla edelleen ristiriitoja itsesi/läheisten/uskonnon yhteisöjen kanssa?
- * Millaisena näet oman identiteettisi jatkuvuuden?

MUU MAHDOLLINEN VERTAISTUKI

- * Tuki ryhmän ulkopuolelta?
- * Perhe, läheiset, sukulaiset, ystävät?
- * Internet, FaceBook?
- * Entä ammatillinen tuki?

KYSYMYKSIÄ RYHMÄN OHJAAJILLE

- Mistä uskonnollisesta yhteisöstä ryhmäläiset pääosin tulevat?
- Miten koit oman perehdyksesi?
- Miten aloitat ja lopetat vertaistukiryhmän?
- Miten olet uskonnollisesti puolueeton?
- Miten koet erilaiset alustukset ryhmän alussa?

- Mikä on haastavinta ryhmässä?
- Mikä motivoi ja palkitsee?
- Miten käsittelette erilaisia tunteita?
- Miten kuvailisit ryhmän dynamiikkaa ja prosesseja?
- Kuinka suhtaudut erilaisiin mielenterveyspotilaisiin?
- Mikä yhdistää ja erottaa eri ryhmiä?
- Kaipaako ammatillista koulutusta, kursseja tai työnohjausta?
Minkälaista?
- Miten koet itsesi vertaisena muiden joukossa? Miten oma menneisyys
auttaa ryhmän ohjaamisessa?
- Mitkä on mielestäsi vertaisryhmän pääasialliset tehtävät?
- Miten vertaistukiryhmiä tulisi kehittää?

Käytä vain osaa kysymyspatteristosta

Lähde keskustelu edellä ja katso, että teemoista tulee keskusteltua